

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
2024 - 2028

GÜMRÜK HİZMETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

ANKARA 2023

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
(2024-2028)

GÜMRÜK HİZMETLERİNİN
GELİŞTİRİLMESİ

ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

ANKARA 2023

ISBN 978-625-8356-53-3

Bu yayının tüm hakları Strateji ve Bütçe Başkanlığına aittir.
Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
KATILIMCI LİSTESİ	viii
YÖNETİCİ ÖZETİ	x
1. GİRİŞ	1
2. MEVCUT DURUM ANALİZİ	5
2.1. Dünyada Genel Durum.....	5
2.1.1. Dünyadaki Gelişme Eğilimleri	6
2.1.2. Reform İhtiyacı	6
2.1.3. Performans Göstergeleri.....	8
2.1.4. Uluslararası Standartlar	11
2.1.4.1. Mevzuatın Oluşturulması, Değiştirilmesi ve Uygulanması	11
2.1.4.2. Kurumsal Yapılanma ve Koordinasyon	13
2.1.4.3. İşlemler ve Prosedürler.....	15
2.1.4.4. Ücretler.....	17
2.1.4.5. Cezalar.....	17
2.1.4.6. Belgeler	18
2.1.4.7. İnsan Kaynakları	19
2.1.4.8. Altyapı	20
2.1.4.9. Halkla İlişkiler.....	21
2.2. Türkiye’de Genel Durum	24
2.2.1. Kapsam ve Mevzuat	24
2.2.2. Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	29
2.2.3 Ulusal Politikalar.....	37
2.2.3.1. Kalkınma Planı.....	37
2.2.3.2. Orta Vadeli Program	41
2.2.3.3. Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı	41
2.2.3.4. Stratejik Planlar	42
2.2.4. On Birinci Kalkınma Plan Döneminin Değerlendirilmesi	42
2.2.4.1. Planlama Metodolojisi.....	43
2.2.4.2. Plan Döneminde Yaşanan Gelişmeler.....	43

2.2.4.3. Gümrük İstatistikleri	44
2.2.5. Hedeflere Ulaşılması Önündeki Başlıca Sorunlar.....	45
2.2.5.1. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	45
2.2.5.2. Kurumsal Yapılanmadan Kaynaklanan Sorunlar	46
2.2.5.3. İnsan Kaynaklarından Kaynaklanan Sorunlar	47
2.2.5.4. Altyapıdan Kaynaklanan Sorunlar	47
2.2.5.5. Gümrük Hizmetleriyle İlgili Bilgiye Erişim ve Halkla İlişkilerden Kaynaklanan Sorunlar	48
2.2.5.6. Ücretlerle İlgili Yaşanan Sorunlar.....	48
2.2.5.7. Teknolojik Gelişmelerin Kullanımı ile İlgili Yaşanan Sorunlar	48
2.2.5.8. Belgelerle İlgili Yaşanan Sorunlar	48
2.2.5.9. Cezalarla İlgili Yaşanan Sorunlar	49
2.2.5.10. İşlem ve Prosedürle İlgili Yaşanan Sorunlar	49
2.2.5.11. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün Geliştirilmesi Konusunda Yaşanan Sorunlar	50
2.2.5.12. Ülkeler Arasında E-İhracatın Artırılmasına Konusunda Yaşanan Sorunlar ..	50
2.2.6. Karşılaştırmalı Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler ve Uluslararası Konum ..	51
2.2.6.1. 2016 Yılı Küresel Ticareti Kolaylaştırma Endeksi	51
2.2.6.2. OECD Küresel Ekonomik Görünüm Raporu.....	53
2.3. İlişkili Temel Alanlardaki Gelişmelerin Gümrük Hizmetlerine Yansıması.....	53
2.4. Türkiye'deki Dinamikler ve Dünyadaki Eğilimlerin Muhtemel Yansımaları	54
3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ	57
3.1. Uzun Vadeli Hedefler.....	57
3.2. On İkinci Kalkınma Planı Hedefleri.....	58
3.3. Politikalar	61
3.4. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Uygulama Stratejileri ve Tedbirler	62
3.4.1. Mevzuat Alanında Yapılması Gereken Düzenlemeler	62
3.4.2. Kurumsal Yapıyı İyileştirmeye Yönelik Düzenlemeler.....	63
3.4.3. İnsan Kaynakları Alanında Yapılması Gerekenler.....	64
3.4.4. Altyapıyı İyileştirmeye Yönelik Yapılması Gerekenler.....	66
3.4.5. Gümrük Hizmetleriyle İlgili Bilgiye Erişimin Artırılması ve Halkla İlişkiler Alanında Yapılması Gerekenler	66
3.4.6. Ücretler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler	67
3.4.7. Teknolojik Gelişmelerin Kullanımı Hakkında Yapılması Gereken Düzenlemeler	68

3.4.8. Belgeler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler.....	69
3.4.9. Cezalar Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler	69
3.4.10. İşlem ve Prosedürle İlgili Yapılması Gereken Düzenlemeler	69
3.4.11. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün Geliştirilmesi Konusunda Düzenlemeler	71
3.4.12. Ülkeler Arasında E-İhracatın Artırılmasına Yönelik Düzenlemeler	72
3.5. Önemli Projeler	73
3.5.1. Kolay İhracat Noktaları Projesi.....	73
3.5.2. Tek Pencere Sistemi	73
3.5.3. Liman Tek Pencere Sistemi.....	74
3.5.4. Konteyner ve Liman Takip Sistemi	74
3.5.5. Tarife Arama Programı	74
3.5.6. Gümrük Eşya Takip ve Analitik Performans Programı	75
3.5.7. Tarama Ağı Projesi.....	75
3.5.8. Milli Tarama Sistemi Projesi.....	75
3.5.9. Komuta Kontrol Merkezi	76
3.6. Mali Yükü ve Finansmanı	76
3.7. Plan Amaç, Hedef ve Politikalarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle İlişkisi....	76
3.8. Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Önerilen Araştırmalar	79
4. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	80
KAYNAKLAR.....	82

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Performans Göstergelerinde Bulunması Gereken Özellikler.....	9
Tablo 2: Gümrük Hizmetleri Alanında Performans Ölçümü Yapılabilecek Bileşenler.....	9
Tablo 3: Dünya Bankası ve USAID Tarafından Belirlenen Performans Kriterleri	10
Tablo 4: Eski Nesil ve Modern Mevzuatın Özellikleri	12
Tablo 5: Ulusal Koordinasyon Hakkında Bazı Uluslararası Örgütlerce Alınan Kararlar	15
Tablo 6: Revize Kyoto Sözleşmesi ve DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasındaki Sınıflandırmalar.....	16
Tablo 7: Fas Gümrük İdaresi Reform Programında Personelin Rolü	20
Tablo 8: DGÖ'nün Gümrük İdarelerinin İnternet Sitesinde Yayımlanacak Bilgiler Hakkında Tavsiye Kararı	23
Tablo 9: Yeni Zelanda Gümrük İdaresi Hizmet Bildirgesi	24
Tablo 10: Bazı Kurum ve Kuruluşlarca Talep Edilen Belgeler	31
Tablo 11: Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporu Sınır Yönetiminin Etkinliği ve Şeffaflığı Endeksinde Türkiye'nin Konumu	51
Tablo 12: Seçilmiş Ülkelerin Sınır Yönetiminin Etkinliği ve Şeffaflığı Endeksi Performansı	52
Tablo 13: Sınır Yönetiminin Etkinliği ve Şeffaflığı Endeksinde İlk 10 Ülke.....	53
Tablo 14: Mali Yük Getirmesi Beklenen Tedbirler	76
Tablo 15: Gelir Kaybı Getirmesi Beklenen Tedbirler.....	76
Tablo 16: İlgili Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Uygulanabilecek Politikalar.....	78
Tablo 17: Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Önerilen Araştırmalar.....	79

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEK	Avrupa Ekonomik Komisyonu
AEO	Yetkilendirilmiş Yükümlü (Authorized Economic Operator)
Ar-Ge	Araştırma ve Geliştirme
BGB	Basitleştirilmiş Gümrük Beyannamesi
BİLGE	Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
BKÜ	Bitki Koruma Ürünleri
BM	Birleşmiş Milletler
CIDA	Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı (Canadian International Development Agency)
CITES	Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme
CMR	Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele (Convention Marchandise Routier)
COTIF	Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme (Convention Relative Aux Transports Internationaux Ferroviaires)
DGÖ	Dünya Gümrük Örgütü
DMO	Devlet Malzeme Ofisi
DTF	En İyi Uygulamaya Uzaklık (Distance to Frontier)
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği (European Free Trade Association)
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development)
EİT	Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
EY	Ernst&Young
EYS	Eğitim Yönetim Sistemi
GATF	Ticaretin Kolaylaştırılması için Küresel Ortaklık (Global Alliance for Trade Facilitation)
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade)
GET-APP	Gümrük Eşya Takip ve Analitik Performans Programı
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

GTHB	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GTİ Tic. A.Ş.	Gümrük ve Turizm İşletmeleri Ticaret Anonim Şirketi
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GTB	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
HAK	Helal Akreditasyon Kurumu
HMB	Hazine ve Maliye Bakanlığı
ICAO	Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (International Civil Aviation Organization)
IMO	Uluslararası Denizcilik Örgütü (International Maritime Organization)
İMEAK	İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri
INCOTERM	Uluslararası Ticari Terimler (International Commercial Terms)
İRİS	İthalatta Risk Esaslı Denetim Sistemi
ITC	Uluslararası Ticaret Merkezi (International Trade Center)
İB	İçişleri Bakanlığı
KDV	Katma Değer Vergisi
KEİ	Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KKM	Komuta Kontrol Merkezi
KSS	Kimyasal Silahlar Sözleşmesi
MİLTAR	Milli Tarama Sistemi Projesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development)
OTIM	Ozon Tabakasını İnceltici Maddeler
PGİM	Petrol İşletmeleri Genel Müdürlüğü
RKS	Revize Kyoto Sözleşmesi
SBB	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SBİF	Serbest Bölge İşlem Formu
SECI	Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi (Southeast European Cooperative Initiation)
SGB	Strateji Geliştirme Başkanlığı
SHGM	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TARA	Tarife Arama Programı
TAREKS	Dış Ticarete Risk Esaslı Kontrol Sistemi
TB	Ticaret Bakanlığı

TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TİTCK	Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TKA	Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPS	Tek Pencere Sistemi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜSİAD	Türkiye Sanayi ve İş İnsanları Derneği
TÜRK EXİMBANK	Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.
UAB	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
UK-ITAD	Birleşik Krallık Bilgi Teknolojileri Varlık Bertarafı ve Yeniden Kullanımı (United Kingdom Information Technology Asset Disposition)
UNCEFACT	Birleşmiş Milletler Ticaretin Kolaylaştırılması ve Elektronik İş Merkezi (United Nations Center for Trade Facilitation and Electronic Business)
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (United Nations Conference on Trade and Development)
UND	Uluslararası Nakliyeciler Derneği
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNECE	Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (United Nations Economic Commission for Europe)
USAID	ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (United States Agency for International Development)
UTİKAD	Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği
ÜGD	Ürün Güvenliği Denetimi
WCO	Dünya Gümrük Örgütü (World Customs Organization)
WEF	Dünya Ekonomik Forumu (The World Economic Forum)
YGM	Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri
YİD	Yap-İşlet-Devret
YOİKK	Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Kurulu
YYS	Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü

KATILIMCI LİSTESİ

(Sıralama kurum adına göre alfabetik olarak yapılmıştır. Aynı kurumdan katılan üyeler kendi içinde soyadı esas alınarak alfabetik olarak sıralanmıştır)

BAŞKAN:

Erdal KARAHİSAR

Ticaret Bakanlığı

RAPORTÖR:

Rasim KUTLU

Ticaret Bakanlığı

KOORDİNATÖR:

Halime S. YILMAZ

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

İrem KARACA

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

ÜYELER:

Ahmet Serhat ULUDAĞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Ahmet Vakur ASARKAYA

Ticaret Bakanlığı

Ali DANIŞMAN

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Asım BARLIN

Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)

Aydan KAYA

Ticaret Bakanlığı

Aynur ÇIRAY

Ticaret Bakanlığı

Ayşe Başak ARASLI AKYOL

Ticaret Bakanlığı

Bülent ÖZKAN

Ticaret Bakanlığı

Canberk GÜZEL

Ticaret Bakanlığı

Cengiz ÖZKAN

İMEAK Deniz Ticaret Odası

Deniz Okan SAVAŞ

Ticaret Bakanlığı

Derya SUNGUR BOSTANCI

Ticaret Bakanlığı

Didem ŞAHAN

Ticaret Bakanlığı

Duygu KESEN

Ticaret Bakanlığı

Emine Sultan ÇAPAR

Ticaret Bakanlığı

Emre AYCAN

Ticaret Bakanlığı

Ersin Yaşar ÇAKMAK

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Fatih KÖŞELİ

Ticaret Bakanlığı

Figen YILDIRIM

İstanbul Ticaret Üniversitesi

Filiz BİLGİN KAYMAZ

Avrupa Birliği Başkanlığı

Gizem KIZILOĞLU	Ticaret Bakanlığı
Hakkı GÜRKAN	Ticaret Bakanlığı
Halit TANRIVERDİ	Tarım ve Orman Bakanlığı
Hasan KAYA	Ticaret Bakanlığı
Hasan ÖNAL	Ticaret Bakanlığı
Işıl ALPER	Ticaret Bakanlığı
İpek SOYDAN	Gelir İdaresi Başkanlığı
İsmail Hakkı GÖRÜCÜ	Ticaret Bakanlığı
Mehmet KAMBÖRE	Vestel Beyaz Eşya Sanayi ve Tic. A.Ş.
Mehmet KANBUR	Gelir İdaresi Başkanlığı
Mehmet ÖZBOLAT	Ticaret Bakanlığı
Mehtap TONBUL	Gelir İdaresi Başkanlığı
Melihat Tuğçe KARAMANOĞLU	Ticaret Bakanlığı
Mutlu İNCE	Avrupa Birliği Başkanlığı
Nebile MERCAN	Türkiye İhracatçılar Meclisi
Nihat KOBAŞ	İzmir Gümrük Müşavirleri Derneği
Onur SUBAŞI	Gelir İdaresi Başkanlığı
Orhan KATTAŞ	Bursa Gümrük Müşavirleri Derneği
Osman UYSAL	Mersin Gümrük Müşavirleri Derneği
R. Serhat SARU	Ticaret Bakanlığı
Rasim İlker GÖKBULUT	İstanbul Üniversitesi
Raziye DEMİR KARATAŞ	Ticaret Bakanlığı
Recep Serhat SARU	Ticaret Bakanlığı
Sefa ÖZBEK	Tarsus Üniversitesi
Semra ÇELEBİ YAZAR	Ticaret Bakanlığı
Sercan BAHADIR	Ernst&Young (EY)
Taşkın DALAY	İzmir Gümrük Müşavirleri Derneği
Tufan Hakan AKDOĞAN	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
Vahit YAZICI	TÜSİAD
Yeliz TORUN	Ticaret Bakanlığı
Yiğit Başat ŞİMŞEK	TÜSİAD
Yusuf Engin ERENKUŞ	Ticaret Bakanlığı
Zafer KÖGMEN	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
Zehra GÜRSOY MAHDY	Ticaret Bakanlığı
Zeynep Nil KARAKAYA	Ticaret Bakanlığı

YÖNETİCİ ÖZETİ

Gümrük hizmetlerinin geliştirilmesinin ülkelerin dış ticaretlerinin ve kamu gelirlerinin artmasına, insan, bitki, hayvan sağlığı ve ülke güvenliğinin sağlanmasına olumlu etkileri olmaktadır. Bu nedenle, 19. yüzyıldan itibaren uluslararası ticaretin gelişmesiyle uluslararası alanda gümrük hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar artmıştır. Bu çalışmaların her ülkede aynı ölçüde sürdürülememesi, ülkelerin gümrük işlemlerinde ve buna bağlı diğer alanlarda farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ulusal gümrük idarelerinin etkili çalışmasının sağlanması ve gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi için ülkelerin gümrük mevzuatının ve uygulamalarının yeknesak hale getirilmesi amacıyla gümrük idareleri arasında işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ) 1952 yılında kurulmuştur. Ayrıca gümrük hizmetleri Birleşmiş Milletlerin (BM) bölgesel komisyonlarında ve ekonomik işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan diğer uluslararası örgüt ve kuruluşlarda ele alınmıştır. Gümrük hizmetlerini geliştirmeyi hedefleyen birçok anlaşma yapılmış, tavsiye kararı alınmış ve uluslararası standartlar geliştirilmiştir. 1999 yılında DGÖ bünyesinde imzalanarak 2006 yılında yürürlüğe giren Revize Kyoto Sözleşmesi (RKS) ve 2013 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bünyesinde imzalanarak 2016 yılında yürürlüğe giren DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması (DTÖ-TKA) günümüzde de geçerliliğini koruyan ve gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi alanında gerçekleştirilen en önemli uluslararası anlaşmalardır.

Uluslararası alanda gerçekleştirilen anlaşma ve çalışmalarda, gümrük hizmetlerinin etkinliğinin artırılması için fiziki altyapının iyileştirilmesi, mevzuatın, kurumsal kapasitenin, insan kaynaklarının ve halkla ilişkilerin geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması, risk esaslı gümrük kontrollerinin gerçekleştirilmesi ve ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesinin önemi ve gerekliliği vurgulanmıştır.

Ülkemizde gümrük hizmetleri Ticaret Bakanlığı (TB) tarafından taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar ve diğer mevzuat kapsamında yürütülmektedir. Ayrıca gümrük idarelerinde ülkeye giriş ve çıkış yapan eşyaların kontrolünde TB dışında birçok kurum ve kuruluş birtakım yetki ve görevlere sahiptir.

2019-2023 dönemini kapsayan On Birinci Kalkınma Planı döneminde gümrük hizmetlerinin iyileştirilmesi amacıyla başta TB olmak üzere ilgili kurumlarca çeşitli proje ve programlar geliştirilerek hayata geçirilmiştir. Ülkemizin uluslararası rekabet gücünün

artırılması, kontrollerin etkinliğinin artırılarak güvenlik riskinin azaltılması, kamu gelirlerinin daha verimli toplanabilmesi için gümrük işlemlerinde uluslararası standartların sağlanması, ticaret erbabının zaman kaybının ve maliyetlerinin azaltılması ve ticaretin kolaylaştırılması amacıyla yapılan çalışmaların devam etmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede, 2024-2028 dönemini kapsayacak olan On İkinci Kalkınma Planı hazırlıkları kapsamında 9 Haziran 2022 tarihli ve 2022/10 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesiyle oluşturulan Gümrük Hizmetlerinin Geliştirilmesi Çalışma Grubunda, kamu kesimi, özel sektör, sivil toplum kuruluşları (STK) ve akademiden konunun uzmanları bir araya gelmiş ve yaptığı iki toplantıda konuyu tüm yönleriyle ele alarak verimli görüşmeler yapmıştır. Uluslararası gelişmeler de dikkate alınarak gümrük hizmetleri alanında ülkemizde karşılaşılan sorunlar tespit edilmiş ve raporda yer alan politika ve tedbir önerileri geliştirmiştir. İlgili kurum ve kuruluşların önerilen politikaları ve tedbirleri zamanında gerçekleştirmesinin, ülkemizin uluslararası rekabet gücünün artmasına ve kalkınmasına önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

1. GİRİŞ

Gümrük hizmetleri ülkeye giriş ve çıkış yapan tüm eşyanın ve bu eşyaları taşıyan araçların kontrolünün ve denetiminin yapılması amacıyla gümrük idareleri tarafından diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte gerçekleştirilen tüm faaliyetlerdir. 19. yüzyıldan önce gümrük hizmetleri, ülkeye giren ve ülkeden çıkan eşyaların vergilendirilmesiyle ülke ekonomisinin korunması amacıyla uygulanan korumacı politikaları içermekteydi. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Sanayi Devrimiyle başlayan ve 20 ve 21. yüzyıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerle devam eden süreçte dünya ticaretinin hacmi artmış ve yapısı değişmiştir. Bu değişim ve gelişmeler gümrük hizmetlerini de etkilemiş ve gümrük idarelerine ilave görev ve fonksiyonlar yüklemiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkeler arasında ikili ve çok taraflı anlaşmaların artmasıyla gümrük işlemleri daha teknik bir hale dönüşmüş ve önemi giderek artmıştır.

Günümüzde gümrük idarelerinin fonksiyonlarındaki artış, beklentilerin de artmasına neden olmuş; bu beklentilerin karşılanabilmesi için, fiziki altyapının iyileştirilmesi, mevzuatın, kurumsal kapasitenin, insan kaynaklarının ve halkla ilişkilerin geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması, risk temelli etkin kontrol yöntemlerinin uygulanması ve ilgili kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi gerekmiştir. Bunların gerçekleştirilebilmesi için yeterli finansmanın ayrılması, siyasi ve idari kararlılığın olması büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası ticaretin tüm dünyada artması sonucu ülkeler gümrük hizmetlerinde belirli standartlar getirmek ve kurallar koymak durumunda kalmıştır. Bu durum gümrük hizmetlerinin uluslararası standart ve kurallara göre tüm dünyada yeknesak bir biçimde uygulanmasını gerekli kıldığından, bu standartlara ve kurallara uyum sağlanması için ülkelerin kapsamlı reformlar ve iyileştirmeler yapması zorunlu olmuştur. Bu alanda gerekli çalışmaları yapan ülkelerin gümrük idarelerinde gerekli yapısal dönüşümleri sağlayarak dünya ticaretinden aldığı paylar artmaktadır. Bu nedenle gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için sınırlı iyileştirmeler yerine uluslararası standartlar ve kurallar dikkate alınarak yapısal dönüşümü sağlayacak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Gümrük hizmetleri dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi ülkemizin kalkınmasının sağlanması için de büyük bir öneme sahiptir. İnsan, bitki ve hayvan sağlığının korunması, terörle ve kaçakçılıkla mücadele, ticaretin kolaylaştırılması başta olmak üzere birçok hedefe ulaşılabilmesi ancak gümrük hizmetlerinin iyileştirilmesiyle mümkün olabilecektir.

Gümrük hizmetleri ülkemizde TB tarafından 4458 sayılı Gümrük Kanunu, taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar ve diğer mevzuat çerçevesinde yürütülmektedir. Ayrıca gümrük idarelerinde ülkeye giriş ve çıkış yapan eşyaların kontrolünde TB dışında birçok kurum ve kuruluş tarafından yayımlanan mevzuat hükümleri de uygulanmaktadır. Bu mevzuat kapsamında birçok eşya için ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından belgeler düzenlenmektedir. Belge sayısının fazla olması gümrük işlemlerinin uzamasına, düzenlenen belgeler için alınan ücretler de ilave maliyetlere ve belirsizliklere neden olabilmektedir. Ticaret erbabının karşı karşıya kaldığı zaman kaybı ve maliyet artışlarının azaltılabilmesi için gümrük hizmetlerinin etkinliğinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Gümrük hizmetlerinin etkinliğinin artırılması ancak gümrük idarelerinin diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamasıyla mümkün olabilmektedir.

On Birinci Kalkınma Planında gümrük hizmetlerinin ayrı bir başlık altında ele alınması, gümrük hizmetlerinin etkinliğinin artırılması için yapılan çalışmalarda odaklanılmasını sağlamıştır. Ayrıca gümrük hizmetlerinin iyileştirilmesi için diğer kurum ve kuruluşlarla yapılan çalışmalar daha verimli bir şekilde gerçekleşmiş ve ilerlemeler kaydedilmiştir.

On Birinci Kalkınma Planı döneminde gümrük işlemlerinin geliştirilmesi için birçok proje hayata geçirilmiştir. Bu projelerle gümrük hizmetlerinin etkinliği ve verimliliği artırılarak, uluslararası standartlara ve kurallara uyum sağlanması amaçlanmıştır.

Kolay İhracat Noktaları projesiyle ihracat yükü hiçbir bürokrasi ve ek maliyet olmadan tüm Türkiye'den izinli gönderici tesislerinde konsolide olabilmiş ve ihracat yükü ülke içinde serbestçe dolaşabilmiştir. Böylece izinli gönderici tesislerinde oluşan ölçek ekonomisiyle birden çok şehrin ihracat işlemleri tek noktada kolay ve hızlı şekilde gerçekleştirilebilmiştir.

Tek Pencere Sistemiyle (TPS) farklı kurumlarca düzenlenen belge, kontrol ve izinler ile bunlara ilişkin başvurular standart hale getirilmiş, izlenebilirlik artırılmış, belge kontrollerinin kâğıt ortamı yerine elektronik ortamda gerçekleştirilmesiyle belgede sahteciliğin önüne geçilmiş, işlem süreleri kısalmış, belge ve izni düzenleyen kurumların düzenledikleri belge ve izinlerin kullanımlarına ilişkin detaylı bilgiye doğrudan erişim sağlanabilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda 21 adet kurum tarafından düzenlenen ve gümrük beyannamelerinin ekinde aranan 173 belge TPS'ye aktarılmıştır.

Liman Tek Pencere Sistemiyle gemi acenteleri tarafından geminin gelişinden ve çıkışından önce ve sonra yapılan bildirimler tek bir veri tabanından girilebilmiş, böylece acentelerin farklı kurum/kuruluşlara beyanda bulunmasının neden olduğu bürokrasi azalmış,

limanda işlem yapan tüm kamu kurumlarına kâğıt ortamında belge ibrazı ortadan kalkmış ve farklı kurumlarca yapılan kontrollerin tek bir noktadan görüntülenebilmesi sağlanmıştır.

Konteyner Liman Takip Sistemiyle limanlarda yapılan bütün gümrük işlemleri elektronik ortama alınmış, gümrük idaresi, liman işletmesi ve acenteler arasında gerçekleştirilen entegrasyonla elektronik bilgi paylaşımı sağlanmıştır. Konteyner trafiğinin %94'üne tekabül eden 24 limanda sisteme entegrasyon gerçekleştirilmiştir. Ayrıca limanlarla gümrük idaresi arasında kâğıt ortamında paylaşılan veriler ile liman sahasına giriş ve çıkışta yapılan kayıtlar elektronik ortama alınmıştır.

Tarife Arama Programıyla ticarete konu edilecek eşyaya ilişkin ithalat ve ihracatta ihtiyaç duyulan vergi ve belge bilgilerine tek noktadan ulaşabilmesine imkân sağlanmıştır.

2017 yılı Kasım ayından itibaren kullanılmaya başlanan Gümrük Eşya Takip ve Analitik Performans Programıyla dış ticaret erbabına gümrük işlemlerini anlık olarak takip etme imkânı sağlanarak; elektronik izin, ceza kararı gibi belgelere kolay ve güvenli erişimi mümkün hale gelmiştir.

Tarama Ağı Projesi kapsamında kara sınır kapılarımız ve limanlarımızda kaçakçılıkla mücadele faaliyetlerinde etkin bir şekilde kullanılan X-Ray tarama sistemlerinin oluşturduğu ham görüntülerin merkeze aktarılması ve eş zamanlı olarak incelenmesi mümkün olacaktır.

Milli Tarama Sistemi (MİLTAR) Projesi kapsamında, bir adet Yarı-Sabit Araç ve Konteyner Tarama Sistemi prototipinin milli imkânlarla üretilmesi, uzun vadede ise sistemin seri üretiminin yapılarak yaygınlaştırılması öngörülmüştür.

Komuta Kontrol Merkeziyle gümrüklü sahalarımızda meydana gelebilecek her türlü kaçakçılık olayı, 58 izleme ekranı ile 27 operatör tarafından ülkemizin kara, deniz ve havayoluyla gerçekleşen tüm ticari hareketliliği 7/24 esasına göre takip edilmektedir.

Gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi için On İkinci Kalkınma Planı hazırlıkları kapsamında “Gümrük Hizmetlerinin Geliştirilmesi” adıyla kurulan özel çalışma grubu, kamu kesimi, özel sektör, STK’lar ve akademiden birçok paydaşı bir araya getirerek uluslararası gelişmeleri ve ülkemiz ihtiyaçlarını dikkate alarak mevcut durumu analiz etmiş ve ihtiyaçları belirlemiştir. Çalışma Grubu, 2022 Aralık ayı ve 2023 Ocak ayında Ankara’da gerçekleştirdiği toplantılarda, ülkemizin kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayabilmesi için gümrük hizmetleri alanında gerçekleştirilmesi gereken reformları ve çalışmaları tespit etmiş, uzun vadeli ve kalkınma planı dönemi hedeflerine ulaşılması için izlenmesi gereken politika önerilerini belirlemiştir. Çalışma Grubu ayrıca, hedeflere ulaşılması için mevzuat, kurumsal

yapının iyileştirilmesi, insan kaynakları ve altyapının geliştirilmesi, gümrük hizmetleriyle ilgili bilgiye erişimin artırılması ve halkla ilişkiler, ücretler, teknolojik gelişmelerin kullanımı, belgeler, cezalar, işlem ve prosedürler, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün (YY5) geliştirilmesi ve ülkeler arasında e-ihracatın artırılması alanlarında yaşanan sorunların beş yıllık dönem içerisinde belirlenen takvim doğrultusunda çözümü için tedbir önerileri geliştirmiştir.

Ülkemizde kalkınma hedeflerine daha fazla katkı sağlaması ve uluslararası rekabet gücümüzün artırılması amacıyla gümrük hizmetlerindeki verimliliğin ve etkinliğin artırılması büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda, gümrük hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik alanların ilgili kamu kurumları ve STK'ların katılımıyla tespit edilmesi ve çözümler üretilmesi gerekmektedir. Gerçekleştirilecek çalışmalarda mevzuatın hazırlaması ve projelerin geliştirmesi sürecinde ilgili kurumlar arasında koordinasyonun artırılması, bilgi iletişim teknolojilerinin daha etkili kullanılması, gümrük kontrollerinde etkinliğin artırılması, insan kaynaklarının ve kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi ve ticaret erbabının bilgiye erişiminin kolaylaştırılması çalışmalarının devam etmesi gümrük hizmetlerinin geliştirilmesine büyük katkı sağlayacaktır.

2. MEVCUT DURUM ANALİZİ

Bu bölümde gümrük uygulamalarıyla ilgili olarak öncelikle dünyada, daha sonra Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalar açıklanarak, genel durum ortaya konulacaktır.

2.1. Dünyada Genel Durum

Günümüzde uluslararası ticaretin artması ve karmaşıklaşması, bu alanda yeni taleplerin ve sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası ticarete yaşanan bu durum beraberinde ülkelerin yeni durumlara uyum sağlamalarını zorunlu kılmış; bu da devletlerin politikalarını, yapılarını ve işleyişlerini değiştirmelerine neden olmuştur. Özellikle gümrük idareleri yaşanan bu gelişmelerden ve değişimlerden hemen etkilenmiş, devlet kurumları içinde birçok uygulamanın en önce hayata geçirildiği kurumlar olmuştur.

Uluslararası ticarete yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak ülkelerin gümrük mevzuatının ve uygulamalarının yeknesak hale getirilmesi büyük önem taşıdığından, gümrük idareleri arasında işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen DGÖ kurulmuş, BM bölgesel komisyonlarında ve ekonomik işbirliğini geliştirmeyi amaçlayan diğer uluslararası örgüt ve kuruluşlarda gümrük hizmetleri önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir.

Günümüze değin sürdürülen bu çabalar sonucunda gümrük hizmetlerini geliştirmeyi hedefleyen birçok anlaşma yapılmış, tavsiye kararları alınmış ve uluslararası standartlar geliştirilmiştir. 1999 yılında DGÖ bünyesinde imzalanarak 2006 yılında yürürlüğe giren RKS ve 2013 yılında DTÖ bünyesinde imzalanarak 2016 yılında yürürlüğe giren DTÖ TKA günümüzde de geçerliliğini koruyan, bu alandaki en önemli uluslararası anlaşmalardır.

Başta bu iki anlaşma olmak üzere kabul edilen tavsiye kararlarının ve geliştirilen uluslararası standartların genel amacı, güvenlikten ödün vermeden gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ve böylece uluslararası ticaret ve seyahatin daha kolay yapılabilmesidir. Yavaş, yeteneksiz veya iyi eğitilmemiş personel ya da gerekli ekipmanla donatılmamış gümrük idaresi işlem maliyetlerini, dolayısıyla ihraç edilen ürünlerin ticaret erbabı ve tüketiciler açısından maliyetini artırmakta ve ülkeyi daha az rekabet edebilir duruma getirmektedir (De Wulf, 2005). Bu nedenle gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi ülkelerin ortak gündemi haline gelmiştir.

Ancak, uluslararası çapta sürdürülen bu çalışmalar, tüm ülkelere aynı şekilde yansımamış, özellikle gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda gümrük hizmetlerini uluslararası standartlara yükseltmek çok kolay olmamıştır. Bunun başlıca nedenleri, gümrük hizmetlerinde

reformun öneminin siyasi irade ve başta gümrük idareleri olmak üzere ilgili kurumlarca anlaşılabilmesi ve direnç gösterilmesi, finansman yetersizliği, insan kaynakları ve kurumsal kapasite eksikliğidir. Bu nedenle sorunların tümünü ele alan kapsamlı reformlar yapılamamış, bazı alanlarda iyileştirme sağlansa dahi, bu iyileşmenin yansımaları sınırlı kalmıştır. Bu ülkelere destek olmak için Dünya Bankası, DGÖ, Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Avrupa Ekonomik Komisyonu (AEK) vb. uluslararası kuruluşlar ile donör ülkeler tarafından rehberler hazırlanmış, finansal destekler sağlanmış, eğitim ve seminerler düzenlenmiştir.

2.1.1. Dünyadaki Gelişme Eğilimleri

Gümrük hizmetleri, ülkeye giriş ve çıkış yapan tüm eşyanın ve bu eşyaları taşıyan araçların kontrolünün ve denetiminin yapılması için gerçekleştirilen tüm faaliyetleri içermektedir. Bu kontrol ve denetimler, gümrük idareleri ve diğer kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirilmekte, gümrük hizmetlerinin kalitesinin artması bu denetim ve kontrollerin etkinliğinin artmasını sağlamaktadır. 19. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimiyle başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte uluslararası ticarete gerek hacim gerek ürün çeşitliliği ve gerekse ticaret yapan ülkelerin sayısında büyük artışlar olmuş; özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu teknolojinin uluslararası ticaret işlemlerinde kullanılmaya başlanması uluslararası ticaret işlemlerini ve dolayısıyla da gümrük işlemlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Uluslararası ticarete yaşanan bu gelişmeler nedeniyle ülkelerin gümrük idareleri bu gelişmelere uyum sağlamak zorunda kalmıştır. Gümrük işlemlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi ülkelerin mevzuatının ve uygulamalarının yeknesaklaştırılması ihtiyacını artırmış ve bu ihtiyacı karşılamak için ülkeler arasında ikili ve çok taraflı görüşmeler yapılmıştır.

2.1.2. Reform İhtiyacı

II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmeler, uluslararası ticaret hacminin artması, ülkeler arasındaki entegrasyonlar sonucu ortaya çıkan ikili ya da çok taraflı anlaşmalar, dünyanın bazı bölgelerinde yaşanan siyasi karışıklıklar, savaşlar ve afetler sonucu terörizm ve yasa dışı göçlerin artması, kaçakçılık faaliyetlerinin çeşitlenmesi ve artması, insanların tükettikleri ve kullandıkları malların insan, bitki ve hayvan sağlığına uygun olması yönündeki taleplerinin ve bilinçlerinin artması, çevre duyarlılığının artması, ulaştırma altyapısının iyileşmesi, lojistik konusunda yaşanan gelişmeler, teknolojik gelişmeler ve dijital dönüşüm mal ticaretinin daha

hızlı ve güvenli bir şekilde yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Uluslararası ticaret için gerekli hız ve güvenliğin sağlanabilmesi için gümrüklerde reform çalışmaları artmıştır.

Günümüzde gümrük idarelerinin belli başlı beş ana fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlar:

- Ülkeye giren ve çıkan eşyadan vergi alınması,
- Ülkeye giren ve çıkan eşya ve araçların kontrol edilmesi,
- Ticaretin kolaylaştırılması,
- Kaçakçılıkla ve terörle mücadele edilmesi,
- Dış ticaret istatistiklerinin üretilmesi

Bu amaçların yerine getirilebilmesi için gümrük idareleri ile birçok kurum ve kuruluş görev almaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 45, Japonya'da 5, Güney Kore'de 23, Singapur'da 35, Malezya'da 31 kamu kurumu gümrük işlemleriyle ilişkilidir. Gerçekleştirilen reformlar sadece gümrük idaresini değil, aynı zamanda bu kurum ve kuruluşları da etkilemektedir. Bu nedenle bu kapsamda gerçekleştirilecek reformlar gümrük idaresinin önderliğinde paydaş kurumlarla birlikte gerçekleştirilmelidir.

Gümrük hizmetlerini geliştirmeye yönelik reformlar dar veya geniş kapsamlı olabilmektedir. Dar kapsamlı reformlar, öncelikli sorun olarak görülen alanlarda yapılmakta, kapsamlı reformlar ise gümrük hizmetlerinin tüm boyutları ele alınarak yürütülmektedir. Dar kapsamlı reformlar, genellikle söz konusu reformun kapsamının dar olması ve ilgili konulardaki gereklilikleri dikkate almadığı için uygulanamamakta veya uygulansa dahi etkisi az olmaktadır. Kapsamlı reformlar ise daha çok kaynak ve çaba gerektirdiği için genellikle gümrük idareleri tarafından tam olarak ele alınamamaktadır.

Son yıllarda ülkelerin ve donörlerin reformları şekillendirirken ve uygularken odaklandıkları başlıca alanlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- a. Mevzuat (Yeni uygulamaların gerektirdiği mevzuat değişikliklerinin yapılması veya yeni mevzuat çıkarılması)
- b. Kurumsal Yapılanma (Gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda başta gümrük idaresi olmak üzere ilgili kurumlarda merkez ve taşra teşkilatlarında uzman birimler oluşturulması)
- c. Koordinasyon ve İşbirliği (Özel sektörle, ilgili diğer kurumlarla ve diğer ülkelerle etkin koordinasyon ve işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi ve uygulanması)
- ç. İşlemler ve Prosedürler (Elektronik işlemlerin yaygınlaştırılması, TPS ve YYS Uygulaması gibi modern uygulamalara geçilmesi, risk esaslı kontrol sistemlerinin kullanılması, sonradan kontrol uygulaması vb.)

- d. Ücretler (Yükümlülerden talep edilen ücretlerin makul düzeye getirilmesi)
- e. İnsan Kaynakları (Nitelikli işgücü temini, personelin devamlılığının sağlanması, yolsuzluğun azaltılması, personelin motivasyonunun artırılması)
- f. Altyapı (Gümrük tesislerinin nitelik ve nicelik olarak yeterli olması, sınır kapılarının, limanların yerleşim planı, bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısı, bağlantı yollarının iyileştirilmesi vb.)
- g. Halkla İlişkiler (Bilgiye erişimin kolaylaştırılması, hizmet standartları geliştirilmesi, Hizmet Bildirgesi yayımlanması)

Gümrük reformlarının başarısını etkileyen bir diğer önemli faktör ise başlangıç noktasıdır. Reformlar mevcut durumun iyi bir şekilde analiziyle başlamalıdır (De Wulf, 2005). DGÖ tarafından yapılan bir çalışmaya göre (WCO, Capacity Building Development Compendium: AColumbus Programme Phase 2 Implementation Tool, 2009), uzun yıllar boyunca yürütülen kapasite geliştirme faaliyetleri sonucunda çıkarılan altı ders bulunmaktadır. Bunlar:

- Kapasite geliştirme teşhisinin doğru biçimde yapılması ve ülkeye özel karşılığın geliştirilmesi,
- Siyasi istek ve kararlılığın süreklilik arz etmesi,
- Geliştirilmiş işbirliği ve uyumun olması,
- Gümrük personelinin katılımının ve sahiplenmesinin olması,
- Gerçekçi beklentilerin olması,
- Gerekli insan ve finansman kaynağının sağlanması.

2.1.3. Performans Göstergeleri

Uygulanan politikaların etkinliğinin ve sonuçlarının değerlendirilebilmesi için performanslarının ölçülmesi büyük önem taşımaktadır. Uygulanan politikaların performanslarının ölçülebilmesi için performans göstergelerine ihtiyaç bulunmaktadır.

DGÖ, Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı (CIDA), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) ve UK-ITAD tarafından kabul edilen performans göstergelerinde bulunması gereken özellikler Tablo 1'de görülmektedir. Farklı kurumlar tarafından belirlenen performans göstergelerinde bulunması gereken özelliklerin genel olarak birbirlerine benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Performans göstergeleri belirlenirken bu kriterlerin göz önünde bulundurulması performans

göstergelelerinin doğru bir şekilde belirlenmesini ve politikaların doğru biçimde ölçülmesini sağlayacaktır.

Tablo 1: Performans Göstergelerinde Bulunması Gereken Özellikler

DGÖ	CIDA	UNDP	USAID	UK-ITAD
Açık	Geçerli	Geçerli	Geçerli	Spesifik
Uygun	Güvenilir	Pratik	Tarafsız	Ölçülebilir
Ekonomik	Hassas	Açık	Pratik	Erişilebilir
Yeterli	Basit	Yönlendirici	Yeterli	İlgili
İzlenebilir	Kullanılabilir	Sahiplenilir	Güvenilir	İzlenebilir
	Uygun maliyetli		Bölünebilir	

Kaynak: WCO (2009)

Gümrük hizmetleriyle ilgili olarak DGÖ tarafından üç aşamalı bir sistem tasarlanmıştır. Birinci aşamada performans ölçümünün Stratejik Yönetim, Kaynaklar, Gümrük Sistemleri ve Prosedürleri, Yasal Çerçeve, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Paydaşlarla İşbirliği, İletişim ve Ortaklık, Yönetim alanlarına yapılması savunulmaktadır (WCO, Capacity Building Development Compendium: AColumbus Programme Phase 2 Implementation Tool, 2009).

İkinci aşamada, her bir alanla ilgili alt bileşen belirlemiştir. Bu bileşenler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Gümrük Hizmetleri Alanında Performans Ölçümü Yapılabilecek Bileşenler

	Stratejik Yönetim	Kaynaklar	Gümrük Sistemleri ve Prosedürleri	Yasal Çerçeve	Bilgi ve İletişim Teknolojileri	Paydaşlarla İşbirliği	Yönetim
1.	Vergi, resim ve harçların toplanma maliyeti	İnsan Kaynakları	Uyum ve Uygulama	İdari Gözden Geçirme	Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Devamlılığı	Diğer Ulusal Kurumlarla İlişkiler	Gümrük Hakkında Bilgiye Erişim
2.	İş yükü ve gümrük hizmetlerinin sürdürülebilirliği	Finans Kaynakları	Denetim	Adli Gözden Geçirme	Kurumsal Bilgi Yönetimi	Özel Sektörle İlişkiler	Dürüstlük
3.	Dış Gözlemler	Hesap Özeti	Yasaklı eşya			AEO İnisyatifi	
4.	Beyanname ve Gümrükleme		Gelir Toplama			Uluslararası İlişkiler	
5.	Ticaret Verileri					Danışmalar	
6.	İhracat İstatistikleri					Donörlerle İlişkiler	

Kaynak: WCO (2009)

Son aşamada ise, her bir başlığın altında performans göstergesini süre, oran ve sayı türünden ölçülebilecek şekilde belirlemiştir. Dünya Bankası ve USAID tarafından önerilen bazı performans kriterleri de DGÖ'nün önerilerine benzemekle birlikte daha sade ve az miktardadır (Watts & Hekala, 2006).

Tablo 3: Dünya Bankası ve USAID Tarafından Belirlenen Performans Kriterleri

USAID	Dünya Bankası
<ul style="list-style-type: none"> • İhracat ve ithalatta gümrükleme süreleri • Yolcu ve eşya için sınır bekleme süreleri (gümrük işlemi başlamadan önce) • Yüksek riskli olarak görülen sevkiyat sayısı • Muayene edilen sevkiyat oranı • Yasaklanan eşya oranı • Değerleme işlemlerinden dolayı (x) saatten fazla gecikme oranı • Yakalama ve para cezası oranı • Yıllık beyanname sayısı • Yakalanan eşya türleri • Sonradan kontrol yöntemiyle toplanan gelirler • Değerleme itiraz sayısı/değişen sayısı • Sınıflandırma sayısı/değişen sayısı • Gümrük mevzuatının ihlaline yönelik soruşturma sayısı • Gümrük mevzuatının ihlaline yönelik mahkumiyet sayısı • Fikri mülkiyet hakları • Yakalanan yasaklı ürünlerin hacmi/türü • Yolcu sayısı • Geçici giriş sayısı • Sınırdaki yolcu ve eşya bekleme süreleri • Günlük/haftalık/aylık muayene oranları ve tespit edilen uyumsuzluk • Ticaret hacmi • İhracat soruşturmaları • Hatalı beyannamelerin toplam beyannamelere oranları 	<ul style="list-style-type: none"> • Gümrük personeli başına toplanan gelir miktarı • Gümrük İdaresinin toplam masraflarının toplanan gelirlere oranı • Personel ücretlerinin toplanan gelire oranı • Personel başına ticaret miktarı • Personel başına yıllık beyanname sayısı • Gümrükleme süresi • Fiziki muayene ve risk yönetiminin kullanımı • Ticaret erbabının bilgisi • Fiziki muayenelerde tespit edilen uyumsuzluklar • Yolsuzluk sıklığı • Daha etkin fiziki muayene • Eksik veya uygunsuz beyannamelerin reddi • Tam ve vakitlice ticaret istatistiklerinin üretimi

Kaynak: Watts and Hekala (2006)

Bu göstergelerin birçoğu, günümüzde gelişmiş ülkelerin gümrük idareleri tarafından kabul edilmekte ve ölçümler bu çerçevede yapılmaktadır. Gümrük idarelerinin ve diğer ilgili kurumların bu çerçevede performanslarını ölçmeleri ve kaydettikleri performansları diğer ülkelerle kıyaslayarak, gerekli alanlarda iyileştirmeler yapmaları yerinde olacaktır.

2.1.4. Uluslararası Standartlar

Uluslararası kuruluşlar ve örgütler tarafından gümrük hizmetleriyle ilgili kabul edilen birçok standart bulunmaktadır. Bu standartları başarılı ülke uygulamaları, birçok ülkenin katılımıyla oluşturulan anlaşmalar, tavsiye kararları ve standartlar oluşturmaktadır. Ayrıca bu standartların gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler tarafından uygulanabilmesi için uluslararası kuruluşlar tarafından rehberler hazırlanmakta, eğitim ve eşleştirme programları uygulanmaktadır.

Gümrük hizmetlerinin iyileştirilebilmesi için kapsamlı ihtiyaç analizleri yapılmalı ve reformlar bir bütün halinde ele alınmalıdır. Uluslararası uygulamalar ve tecrübeler göz önüne alındığında, gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi için belirlenen standartlar aşağıda başlıklar halinde açıklanmaktadır.

2.1.4.1. Mevzuatın Oluşturulması, Değiştirilmesi ve Uygulanması

Gümrük hizmetleri gümrük mevzuatını oluşturan Gümrük Kanunu ve ikincil düzenlemelere dayanılarak yerine getirilmektedir. Bu düzenlemeler ülkelerin birbirleriyle yaptıkları ikili ve çok taraflı müzakereler sonucunda ortaya çıktığından, gümrük mevzuatında yer alan birçok temel hüküm uluslararası alanda ülkelerin mevzuatında ortak olarak yer almakta ve uygulanmaktadır. Bu yönüyle gümrük mevzuatının temel hükümlerinin ülkeler tarafından yeknesak olarak uygulandığı görülmektedir. Ayrıca gümrüklerde sadece gümrük mevzuatı değil, diğer kurum ve kuruluşların mevzuatının bazı bölümleri de uygulanmaktadır. Bu nedenle yalnız gümrük mevzuatında standartların belirlenmesi yeterli olmamakta, diğer kurum ve kuruluşların mevzuatında da gümrük uygulamalarına ve standartlarına uygun düzenlemelerin yapılması ihtiyacı doğmaktadır.

Ülkelerde yeni bir mevzuat oluşturulması veya mevcut bir mevzuatta yapılacak bir değişiklik birçok vatandaşın veya firmanın ekonomik ve sosyal faaliyetini önemli derecede etkileyebilmektedir. Bu nedenle gümrük mevzuatının açık ve kolay anlaşılabilir, adil, eşit, şeffaf ve tutarlı olması gerekmektedir (Buyonge & Worguea, 2008).

Gümrük mevzuatının ve gümrüklerde uygulanan diğer mevzuatın açık, kolay anlaşılabilir ve uygulanabilir olması, yükümlülerin dış ticaret işlemlerinde bekleme sürelerinin ve maliyetlerinin azalmasına neden olacaktır. Ayrıca sade ve kolay anlaşılabilir bir mevzuat gümrüklerde, yükümlü ile devlet kurumları (gümrük idaresi ve ilgili kurum ve kuruluşlar) arasındaki ihtilafların azalmasına neden olacağından, gümrük idaresi ve ilgili kurum ve

kuruluşların da iş yükünü azaltacaktır. Eski nesil ve modern mevzuatın özellikleri aşağıdaki tabloda görülmektedir (Mikuriya, 2005).

Tablo 4: Eski Nesil ve Modern Mevzuatın Özellikleri

Eski Nesil Mevzuatın Özellikleri	Modern Mevzuatın Özellikleri
<ul style="list-style-type: none"> • Gümrük İdaresini yetkili kılan, gümrükle ilgili mevzuatın kapsamlı bir yapısının olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Gümrük kanunlarını idare etme ve uygulama, idari düzenlemeler geliştirme, vakalarda hakemlik yapma ve çözüme ve gümrükle ilgili idari konularda karar alma konusunda Gümrük İdarelerine yetki sağlaması
<ul style="list-style-type: none"> • Gümrükle doğrudan ilgili olmayan hükümler bulundurması 	<ul style="list-style-type: none"> • Şeffaflığı ve öngörülebilirliği teşvik etmesi (örneğin, bilginin vakitlice yayımlanması, ön kararlar, bağımsız denetim ve itiraz süreçleri)
<ul style="list-style-type: none"> • DTÖ Anlaşmaları dâhil uluslararası yükümlülüklerle uyuma yönelik yeterli hüküm olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Modern gümrük sistemleri ve prosedürlerini sunması (risk yönetimi, sonradan kontrol, yeterli otomasyon)
<ul style="list-style-type: none"> • Kurallar, kararlar, danışma mekanizmaları ve itiraz süreçleriyle ilgili bilgi sağlamayı gerektiren şeffaflık ve öngörülebilirliğin yeterince yansıtılmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Gümrük prosedürlerini basitleştirmesi (basitleştirilmiş beyanname, bilginin önceden sunulabilmesi vb.)
<ul style="list-style-type: none"> • Gümrüklemeyi geciktiren ve gereksiz ihtiyari müdahaleler için imkân yaratan karışık ve gereksiz gümrük formaliteleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Diğer gümrük idareleri ve kamu kurumlarıyla işbirliğini teşvik etmesi
<ul style="list-style-type: none"> • Risk yönetimine dayanan seçici sorgulama yöntemiyle ilgili hüküm olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Özel sektörle ortaklık sağlaması (örneğin, resmi danışmalar)
<ul style="list-style-type: none"> • Bilginin ve beyannamenin önceden sunulmasını ve sonradan kontrolü yasaklaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Gümrükte dürüstlüğü teşvik etmesi (açık kurallar, gümrük memurlarının yetkileri ve yükümlülükleri konusunda belirgin kurallar vb.)
<ul style="list-style-type: none"> • Otomasyon ve elektronik haberleşmeyle ilgili hüküm olmaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Suçla orantılı cezalar sunması (cezalar suçun tekrarını önlemeli ve uyumu teşvik etmeli, ancak özellikle küçük ihlallerde haksız yere şiddetli olmamalı)
<ul style="list-style-type: none"> • Gümrük memurlarına fazla ihtiyari güç veren belirsiz hükümlerin olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kamunun erişimine açık olması
<ul style="list-style-type: none"> • Gümrük İdaresine uygulama ve uyumu sağlamaya ilgili hedeflerine ulaşabilmesi için yeterli yetkinin verilmemesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası standartlarla uyumlu olması

Kaynak: Mikuriya (2005)

Modern bir gümrük mevzuatı hazırlanabilmesi için mevcut durumun kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi ve ihtiyaçların doğru bir şekilde tespit edilmesi, yapılacak düzenlemenin uluslararası standartlarla uyumlu olup olmayacağını analiz edilmesi, iç ve dış paydaşlarla istişare edilerek görüş ve değerlendirmelerinin dikkate alınması büyük önem taşımaktadır.

Gümrük işlemlerine ilişkin mevzuatın oluşturulması ve değiştirilmesi konusunda DTÖ TKA'nın 2.1. başlıklı "Yorum Yapma Fırsatı ve Yürürlüğe Giriş Öncesi Bilgi" maddesi altında şu kurallar getirilmiştir:

- a. Her Üye, uygulanabilir ölçüde ve iç hukuku ve yasal sistemiyle uyumlu bir biçimde transit halindeki eşya da dâhil olmak üzere, eşyanın dolaşımı, teslim edilmesi ve gümrük işlemlerinin tamamlanmasıyla ilgili genel uygulamaya dair kanun ve yönetmelik çıkarılması veya bunlarda değişiklik yapılması teklifleri hakkında ticaret erbabının ve diğer ilgili tarafların yorum yapmalarına fırsat ve makul bir süre tanır.
- b. Her Üye, mümkün olduğu ölçüde ve iç hukuku ve yasal sistemiyle uyumlu bir biçimde transit halindeki eşya da dâhil olmak üzere, eşyanın dolaşımı, teslim edilmesi ve gümrük işlemlerinin tamamlanmasıyla ilgili genel uygulamaya dair yeni kanun ve düzenlemeleri veya bunlardaki değişiklikleri ticaret erbabı ve diğer ilgili tarafların haberdar olabilmesi için yürürlüğe giristen mümkün olabildiğince önce yayımlar veya bunlara dair bilginin başka bir yöntemle kamuya açık hale getirilmesini sağlar.
- c. Vergi veya tarife oranlarındaki değişiklikler, hafifletici etkisi olan önlemler, Paragraf 1.1 ya da 1.2'ye riayet sebebiyle etkileri zayıflayacak önlemler, acil durumlarda uygulanan önlemler ya da iç hukuk ve yasal sistemde yapılan küçük değişiklikler Paragraf 1.1 ve 1.2 dışında bırakılmıştır.

Bu kapsamda, Anlaşmaya taraf ülkelerin yeni mevzuat düzenlemesi yaparken, belirtilen istisnalar dışında, ilgili tarafların görüşünü alması ve kabul edilen mevzuatın yürürlüğe girmesi için makul bir süre tanınması gerekmektedir. Bu hususta gümrük idaresi ve ilgili diğer kurumlarca dikkat edilmesi yararlı olacaktır.

2.1.4.2. Kurumsal Yapılanma ve Koordinasyon

Gümrük idareleri gümrük işlemlerinin uygulanmasından sorumlu olan idarelerdir. Birçok ülkede gümrük idareleri Maliye Bakanlığı bünyesinde yer alan birim veya gelir idaresiyle birlikte tek çatı altında faaliyet gösteren müstakil idarelerdir (Örneğin, Hollanda, İrlanda, Avusturya, İngiltere vb.). Gümrük idareleri bu faaliyetlerini merkez ve taşra teşkilatlarıyla yerine getirmektedir. Merkez teşkilatları mevzuatın hazırlanması, yayımlanması, takibinin yapılması, mevzuat uygulamalarının denetlenmesi ve kontrol edilmesi görevlerini yerine getirmekte; taşra teşkilatları da bu mevzuatı uygulamaktadır. Mevzuatın taşra teşkilatı tarafından yeknesak bir şekilde uygulanabilmesi için mevzuat hazırlama sürecine taşra teşkilatlarının dâhil edilmesi, eğitimlerin verilmesi ve rehberlerin hazırlanması büyük önem

taşımaktadır. Örneğin, Malta Gümrük İdaresince hazırlanan 2017-2019 İş Stratejisi adlı belgede bu konuda şu hedefler yer almaktadır (Malta Customs Department, 2016):

- Şimdiden geçerli olmak üzere, operasyonlar gözden geçirilerek, modası geçmiş uygulamalar tespit edilecektir.
- Gecikme olmadan, çeşitli birimlerce tekrarlanan prosedürler belirlenecektir.
- Ocak 2017 sonu itibarıyla tüm gümrük idarelerine Standart Operasyon Standartları El Kitabı dağıtılacaktır.
- Şubat 2017 sonu itibarıyla mevcut Konteynerler Muayene El Kitabı güncellenecektir.
- Mart 2017 sonu itibarıyla Gümrükleme Sonrası Belge Kontrolü El Kitabı hazırlanacak ve ilgili birimlere dağıtılacaktır.
- 2017'nin ikinci çeyreğinde ihracat prosedürleri gözden geçirilecek ve daha iyi kontrol için güncellenecektir.

Gümrük idarelerinin kurumsal yapılanması dünyadaki gelişmelere ve ortaya çıkan ihtiyaçlara göre sürekli değişim göstermektedir. Örneğin, son yıllarda teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme ile risk değerlendirme, sonradan kontrol, TPS, YYS gibi uygulamalar hayata geçirilmiş ve bu uygulamaları yerine getirmek için yeni birimler kurulmuştur. Gümrük idaresi dışındaki kurum ve kuruluşların mevzuatının gümrüklerde uygulanması durumunda, bu kurum ve kuruluşların da yapılanmaları ve çalışma sistemlerinin gümrüklerle uyumlu olması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ilgili kurum ve kuruluşların da kurumsal yapılanmaları ve çalışma yöntemleri değişmektedir.

Gümrük hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için gümrük idaresi ve ilgili kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyon ve işbirliğinin olması önem arz etmektedir. Bu nedenle, özellikle ticaretin ve ulaştırmanın kolaylaştırması adı altında gümrük işlemleri ve diğer ilgili konularda sorumlu kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması hususu uzun yıllardır uluslararası işbirliğinin gündeminde yer almaktadır. Bu alanda alınan uluslararası kararlardan bazıları şunlardır:

Tablo 5: Ulusal Koordinasyon Hakkında Bazı Uluslararası Örgütlerce Alınan Kararlar

Kuruluş/Örgüt	Belge Türü	Belge Adı	Tarih
ICAO	Anlaşma	Şikago Konvansiyonu	1949
IMO	Anlaşma	Uluslararası Deniz Trafikini Kolaylaştırma Konvansiyonu	1965
AEK	Tavsiye Kararı	4 Numaralı Tavsiye Kararı	1974
UN/CEFACT	Tavsiye Kararı	Revize 4 Numaralı Tavsiye Kararı	1999
UN/CEFACT	Tavsiye Kararı	33 Numaralı Tavsiye Kararı	2004
UN/CEFACT	Tavsiye Kararı	40 Numaralı Tavsiye Kararı	2015
UNCTAD	Bakanlar Deklarasyonu	Kolumbus Deklarasyonu	1994
DGÖ	Anlaşma	RYS	2006
DGÖ	Standart	SAFE Çerçeve Standartları	2005
DTÖ	Anlaşma	Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması	2013

Söz konusu anlaşma, tavsiye kararı ve standartlarda sadece ilgili kurumlar arasında değil, özel sektörle de koordinasyonun sağlanmasının gerekliliği vurgulanmış ve bunun için bazı modeller geliştirilmiştir. Bu kapsamda günümüzde en çok kabul gören, daimi koordinasyon komitelerinin oluşturulmasıdır. Günümüzde birçok ülkede ticaretin kolaylaştırılması komitesi, gümrük danışma komitesi, lojistik komitesi vb. adları taşıyan bir veya birden çok daimi kurul veya komite bulunmaktadır. Bu kurullar düzenli olarak toplanarak sorunları ele almakta ve çözüm önerilerini görüşmektedir.

2.1.4.3. İşlemler ve Prosedürler

Uygulanan gümrük işlemleri ve prosedürler eşyanın yurda girişi (ithalat), yurttan çıkışı (ihracat) ve ülke içinde bir noktadan diğer bir noktaya taşınması (transit) durumuna göre farklılıklar göstermektedir. Bu işlemler sırasında eşyaya uygulanacak prosedürler de işlem türüne göre farklı olabilmektedir. Gümrük işlemlerinde öne çıkan işlem türleri ve bu işlemlere uygulanacak prosedürlerle ilgili olarak RKS ve DTÖ TKA'da yer alan sınıflandırmalar şu şekildedir (WCO, Revised Kyoto Convention, 2008) (WTO , 2014).

Tablo 6: Revize Kyoto Sözleşmesi ve DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşmasındaki Sınıflandırmalar

Revize Kyoto Sözleşmesi	DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması
A. Genel Ekler 1. Gümrükleme 2. Vergi ve Yükümlülükler 3. Güvenlik 4. Gümrük Kontrolü 5. Bilgi Teknolojilerinin Kullanımı 6. Gümrük İdaresi ve Üçüncü Taraflar Arasındaki İlişki 7. Gümrük İdaresince sağlanan bilgi, karar ve hükümler 8. Gümrük İşlemleriyle İlgili İtirazlar	1. Bilginin varlığı ve yayımlanması, 2. Danışmalar ve yürürlüğe girmeden önce yorum yapma ve bilgi alma imkânı sağlanması, 3. Ön karar, 4. Gözden geçirme veya itiraz prosedürleri 5. Tarafsızlığı, ayırım yapmamayı ve şeffaflığı geliştirmeye yönelik diğer tedbirler 6. İhracat, ithalat ve cezalarla ilgili uygulanan ücret ve harçlarla ilgili kurallar 7. Malların gümrükten geçmesi 8. Sınır idareleri arasında işbirliği 9. Gümrük kontrolündeki ithal amaçlı eşyanın taşınması 10. İthalat, ihracat ve transitle ilgili formaliteler 11. Transit özgürlüğü 12. Gümrük işbirliği
B. Özel Ekler: 1. Eşyanın Gümrük Bölgesine Gelişi 2. İthalat 3. İhracat 4. Gümrük Antrepoları ve Serbest Bölgeler 5. Transit 6. İşleme 7. Geçici Kabul 8. Suçlar 9. Özel Prosedürler 10. Orijin	

Kaynak: WCO, 2008; WTO, 2014

Uluslararası ticaretin giderek artması ve karmaşıklaşmasının bir sonucu olarak gümrük işlem ve prosedürleri de her geçen gün değişmekte ve yenilenmektedir. Ayrıca uluslararası ticaret süreçleri içinde en teknik alanların başında gümrük işlem ve prosedürleri gelmektedir. Gerek RKS gerekse DTÖ TKA hükümleri ve standartlar ülkeler arasında uzun müzakereler sonucu oluşmuştur. Ülkeler rekabet üstünlüklerini artırmak amacıyla bu standartları geliştirme çabası içindedir.

Ülkelerin gümrük hizmetlerini sunarken uygulayacakları işlem ve süreçlerinin standartlarının belirlenmesi ve geliştirilmesinde, RKS ve DTÖ TKA'yla getirilen standartların incelenmesi ve bu Anlaşmalara destek olması için geliştirilen SAFE Çerçeve Standartları, Risk Yönetimi Rehberi, Sonradan Kontrol Rehberi, Tek Pencere Rehberi vb. tavsiye kararları, standartlar ve kılavuzlardan yararlanılması büyük fayda sağlayacaktır.

2.1.4.4. Ücretler

Gümrük işlemlerinden tahsil edilen ücretler konusunda DTÖ TKA'da özel bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu Anlaşmanın 6.2. maddesinde aşağıdaki hüküm yer almaktadır:

“Gümrük işlemleri için alınan ücretler ve harçlar;

- (i) Bahse konu spesifik ithalat ve ihracata doğrudan veya bağlantılı olarak gerçekleştirilen işlemle ilgili verilen hizmetin yaklaşık maliyetiyle sınırlandırılmalı;
- (ii) Eşyanın gümrük işlemleriyle yakından bağlantılı hizmetler için tahsil edilmesi kaydıyla, spesifik bir ithalat veya ihracat işlemiyle ilişkilendirilmeleri gerekmeyebilir.”

RKS'nin Genel Ekler Bölümünün 3. Kısımında yer alan Standart 3.2.'de “belirlenmiş saatler veya yer dışında hizmet sunumu için sunulan hizmetin yaklaşık maliyetiyle sınırlı olmak üzere ücret alınır” hükmü yer almaktadır. Sözleşmenin Özel Eki A'da yer alan Standart 19'da da ücretlerle ilgili olarak şu hükümler yer almaktadır:

- Gümrük İdaresinin çalışma saatleri dışında, gümrük beyannamesi sunulmadan önce gümrük formalitelerinin tamamlanması için,
- Eşyanın indirilmesine izin verilen yer dışına indirilmesi için veya
- Gümrük İdaresinin çalışma saatleri dışında eşyanın indirilmesi için (sunulan hizmetin yaklaşık maliyetiyle sınırlı olmak üzere)

Her iki Anlaşmanın yukarıdaki maddeleri incelendiğinde gümrük idarelerinin sundukları bir hizmet karşılığında ücret almaları için hizmetin esas itibarıyla mesai saatleri dışında gerçekleşmesi ve ücretin tutarının hizmetin maliyetiyle orantılı olması gerekmektedir. Ayrıca bu maliyetlerin ithal ve ihraç edilen eşyanın maliyetlerini artırdığı, ithal edilen eşyanın maliyetinin artmasının da yurt içinde ithal malların fiyatlarını artırdığı, ihraç edilen eşyanın fiyatının artmasının da ülkenin rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, belirlenen ücretin gümrük işlemlerini aksatmayacak ve tüketicilerin refahı ile ülkenin rekabet gücünü azaltmayacak şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

2.1.4.5. Cezalar

DTÖ TKA'nın 6.3. maddesinde cezalar, “Bir Üyenin gümrük kanunları, yönetmelikleri ya da usule ilişkin kurallarının ihlali durumunda, o Üyenin gümrük idaresi tarafından verilen

cezaları ifade eder.” şeklinde tanımlanmış ve bu konuda dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamıştır:

- a. Her Üye, gümrük kanunları, yönetmelikleri ya da usule ilişkin kurallarının ihlali durumunda, cezaların, kanunları çerçevesinde sadece ihlalden sorumlu kişiye(lere) uygulanmasını temin eder.
- b. Verilen ceza, vakıanın maddi bulgu ve şartlarına dayanmalı ve ihlalin derecesi ve ciddiyetiyle orantılı olmalıdır.
- c. Her Üye,
 - (a) ceza ve vergilerin değerlendirilmesi ve tahsilindeki çıkar çatışmalarını ve
 - (b) Paragraf 3.3 ile uyumlu olmayan bir cezanın değerlendirilmesi veya tahsili için teşvik yaratılmasını engellemek için önlemler almayı temin eder.
- d. Her Üye, gümrük kanunları, yönetmelikleri ya da usule ilişkin kurallarının ihlali sebebiyle bir ceza verildiğinde, ceza uygulanan kişiye(lere) ihlalin mahiyeti ve ihlale ilişkin cezanın miktarı veya aralığının yer aldığı geçerli kanun, yönetmelik veya işlemleri hakkında yazılı bilgi verilmesini temin eder.
- e. Bir kişi, gümrük kanunları, yönetmelikleri, ya da usule ilişkin kurallarının ihlali durumunu, Üyenin gümrük idaresine kendi iradesiyle ihlalin gümrük idaresi tarafından tespitinden önce açıklarsa, ilgili Üye, uygun olduğu durumda, söz konusu kişiye ceza verilirken bu keyfiyeti olası bir hafifletici sebep olarak dikkate almaya teşvik edilir.
- f. Bu paragrafın hükümleri transit trafiğe ilişkin Paragraf 3.1’de atıfta bulunulan cezalara uygulanır.

Maddede geçen “Paragraf 3.1” ile yapılan tanıma uyan cezalar, “Paragraf 3.3” ile de yukarıda “b” maddesinde geçen prensibe atıf yapmaktadır.

Yukarıda anılan maddelerden anlaşılacağı üzere, Anlaşma’da cezaların gümrük mevzuatının hangi hükümlerinin ihlali neticesinde verildiğinin net bir biçimde belirlenmesi ve ihlal edene bildirilmesi, cezanın sadece ihlali yapan tarafından ödenmesi, cezanın nasıl hesaplanacağı mevzuatta açık bir şekilde belirtilmesi ve ihlali yapanın gümrük idaresi tespit etmeden önce açıklanması durumunda bu durumun hafifletici sebep olarak dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2.1.4.6. Belgeler

Gümrük işlemlerinin gerçekleştirilmesi için yükümlüler tarafından gerek yurt dışında gerekse yurt içinde düzenlenen belgelerin eklenmesi gerekebilmektedir. Bu belgelerin bir kısmı

kontrol belgeleri, uygunluk yazıları gibi beyannameye eklenmesi zorunlu belgeler olmakta ve bu belgelerin beyannameye eklenmemesi durumunda eşyanın gümrük işlemleri tamamlanamamaktadır. Dolaşım belgeleri ve menşe belgeleri gibi bazı belgelerin beyannameye eklenmemesi durumunda firmalar daha fazla vergi ödemek durumunda kalabilmektedir.

Beyannameye eklenen bu belgelerin mükerrer veya gereksiz olması gümrük işlemlerinin uzamasına ve maliyetlerin artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle zaman içinde, zorunlu olan belgelerin gerekliliğinin gözden geçirilmesi, gerektiğinde kaldırılması, belgenin temin edilmesinde TPS gibi elektronik sistemlerin kullanılması ve belgelerin mümkün olduğunca kâğıt ortamından dijital ortama aktarılması gümrük işlemlerinin etkinliğinin artmasına ve maliyetlerin azalmasına neden olacaktır. Ayrıca gerek RKS ve gerekse DTÖ TKA'da bu tür çalışmaların yapılmasını tavsiye eden hükümler yer almakta, DGÖ ve Avrupa Ekonomik Komisyonu (AEK) tarafından kabul edilmiş standartlar bulunmaktadır.¹

2.1.4.7. İnsan Kaynakları

Gümrük hizmetlerinin yerine getirilmesinde insan kaynaklarının hem nitelik hem nicelik bakımından önemi büyüktür. Her ne kadar bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ve dijitalleşmeyle işlemlerin manuel ortamdan dijital ortama aktarılmasıyla personel sayısında bir tasarruf edilmesi beklense bile, dünyadaki dış ticaret hacminin sürekli artması gümrüklerin personel ihtiyacının da sürekli artmasına neden olmaktadır. Ayrıca dijitalleşmeyle yeni teknolojileri kullanabilecek nitelikli personele olan ihtiyaç da artmaktadır. Risk yönetimi, sonradan kontrol, yetkilendirilmiş yükümlü, TPS gibi uygulamalar da gümrük idarelerinin merkezde ve taşrada personel ihtiyacının artmasına neden olmaktadır.

Gümrük idarelerinde çalıştırılacak personelin eğitimi ve tecrübe kazanması uzun zaman aldığından, personel alımının ve eğitiminin iyi planlanması gerekmektedir.

Gümrük idaresinde çalışan personelin iş tanımlarının, yetki ve sorumluluklarının net bir şekilde belirlenmesi, performanslarının sürekli değerlendirilmesi ve motivasyonlarının artırılması için gerekli tedbirlerin alınması da büyük önem taşımaktadır.

Gümrük idareleri eğitimli ve tecrübeli personel ihtiyacını yeterli eğitime ve yeteneklere sahip uzmanları istihdam ederek, işbaşı eğitimlerle mevcut personelin yeteneklerini artırarak ve özel eğitim programları düzenleyerek karşılamaktadır.

¹ Bakınız DGÖ tarafından kabul edilen Tek Pencere Rehberi <http://www.wcoomd.org/en/Topics/Facilitation/Instrument%20and%20Tools/Tools/Single%20Window%20Guidelines> ve AEK tarafından Tek Pencere konusunda kabul edilen 33 numaralı tavsiye kararı.

Gümrük idarelerinin geliştirilmesi için uygulamaya konulan tüm proje, program ve reformların başarıya ulaşabilmesi ancak uygun insan kaynakları politikaları ve uygulamalarıyla mümkün olabilecektir. Aksi halde reform çabalarından beklenen sonuçlar alınamayabilecektir. Aşağıdaki tabloda, Fas Gümrük İdaresi Reform Programında personelin rolüyle ilgili yapılan çalışmalar görülmektedir (Steenlandt & De Wulf, 2004).

Tablo 7: Fas Gümrük İdaresi Reform Programında Personelin Rolü

Fas Gümrük İdaresinin Reform Programı İçin Personelinin Desteğini Alması
<p>Personel özlük hakları, Fas'ta personelin reforma desteğinin sağlanması yönündeki çabalarının iyi bir göstergesidir.</p> <ul style="list-style-type: none">• İdare, reform inisiyatiflerini tasarlamak için dışarıdan hizmet almak yerine personeli sürece dâhil etmiş ve politikaları şekillendirmede personelle istişarede bulunmuştur.• Yeni bir intranet kurularak reform inisiyatiflerinin detayları ve bunun personeli nasıl etkileyeceği hakkında personel bilgilendirilmiştir.• Personel Tavrı Anketi yapılmış ve personelin endişe duyduğu alanlarda iyileşme sağlamak için tedbirler alınmıştır.• Personel, becerilerine göre tekrar sınıflandırılmış ve personelin terfi beklentileri azaltılmıştır.• Prim sistemi daha verimli hale getirilmiş olup sistemi personelin performansına uyumlu hale getirmeye yönelik çabalar devam etmektedir.• Personel eğitimi düzeltilmiş ve prosedürlerle ilgili ayrıntılı el kitabı çevrimiçi olarak yükümlüyle doğrudan temas halinde olan personele sağlanmıştır. Özel sektörle müzakerelerde güvence sağlayan cezalarla ilgili standart tarife ve rehber çevrimiçi olarak yayımlanmıştır.
<p>Kaynak: Steenlandt and De Wulf. (2004)</p>

2.1.4.8. Altyapı

Gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesinde altyapının yeterli olmasının önemi büyüktür. Gümrük hizmetleri genel olarak kara kapılarında, hava limanlarında, deniz limanlarında verilmekte, dijitalleşmeyle birçok kamu kurum ve kuruluşlarıyla elektronik ortamda bilgiler paylaşılmakta, bazı gümrük işlemleri ilgili kurumların elektronik sistemleriyle entegre çalışmaktadır. Bu durum sadece gümrüklerin değil, aynı zamanda ilgili kurum ve kuruluşların da altyapılarının yeterli olmasını gerektirmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin gümrük binalarının, kara kapılarının, hava ve deniz limanlarının altyapılarının, buralarla bağlantı kuran yolların, laboratuvarların, bilgi ve iletişim altyapısının yetersiz olması gümrük hizmetlerinin etkili ve verimli sunulabilmesini engellemektedir.

Altyapının geliştirilmesi için planlama uzun vadeli bir bakış açısıyla paydaşlarla işbirliği içinde yapılmalı, özellikle kara kapılarının altyapısının geliştirilmesinde komşu

ülkelerle eşgüdüm içinde çalışılmalıdır. Örneğin, ABD-Meksika ve ABD-Kanada, kara sınır kapılarını ortak kabul ettikleri ana plan rehberliğinde yürütmektedir.

Gümrük idarelerinin altyapısının geliştirilmesinde önemli bir yere sahip olan bilgi işlem altyapısının geliştirilmesi riskin önceden belirlenebilmesini, gümrükleme süresinin iyileştirilmesini, karar almada öngörülebilirliğin ve şeffaflığın sağlanmasını, memurun takdir yetkisinde uygunsuzluk ihtimalinin azaltılmasını, bilgi yönetiminin geliştirilmesini, gelir hesaplama ve toplamada etkinliğin sağlanmasını, zamanlı ve doğru istatistik toplanmasını sağladığından büyük öneme sahiptir (Buyonge ve Worguea; 2008). RKS'nin Genel Eklerinin 7. Bölümünde gümrük hizmetlerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımıyla ilgili 4 standart bulunmaktadır. Bu standartlar şunlardır:

Standart 7.1. Gümrük İdareleri, idare ve ticaret erbabı için maliyet avantajı sağlaması ve etkin olması halinde gümrük operasyonları için bilgi teknolojilerini kullanmalıdır. Gümrük İdaresi kullanım koşullarını belirlemelidir.

Standart 7.2. Gümrük İdaresi bilgisayar uygulamalarında ilgili uluslararası standartları esas almalıdır.

Standart 7.3. Bilgi teknolojilerinin kullanımı, mümkün olduğunca, ilgili ve doğrudan etkilenecek taraflara danışılarak yürütülmelidir.

Standart 7.4. Yeni veya revize edilecek mevzuat:

- a. Kâğıt bazlı zorunluluklara alternatif olarak elektronik ticaret yöntemlerinin kullanılmasına,
- b. Kâğıt bazlıya ek olarak elektronik yetkilendirme yöntemlerinin kullanılmasına,
- c. Gümrük İdaresinin bilgiyi kullanabilmesi ve uygun olması halinde diğer gümrük idareleri ve yasal olarak onaylanmış taraflarla bu bilgiyi paylaşabilmesine imkân sağlamalıdır.

Ülkelerin bu çerçevede mevcut durum analizi yaparak eksiklerini gidermesi ve bu kapsamda başarılı uygulamalardan istifade etmesi yararlı olacaktır.

2.1.4.9. Halkla İlişkiler

Uluslararası ticaret süreçlerinde gümrük işlem ve prosedürleri oldukça tekniktir. Bu nedenle bu alanın anlaşılması için halkla ilişkiler başlığı giderek önem kazanmaktadır. Günümüzde modern gümrük idarelerinin politika ve stratejilerinde “müşteri odaklı” hizmet verilmesi anlayışı sıklıkla vurgulanmaktadır.

RKS'de ve DTÖ TKA'da halkla ilişkilerle ilgili olarak gümrük idarelerinin ve ilgili diğer kurumların ticaret erbabının ve vatandaşların ihtiyaç duyacağı bilgi ve belgeleri anlaşılabilir ve kolay erişilebilir şekilde yayımlamaları kararlaştırılmıştır. DTÖ TKA'da bu bilgi ve belgeler aşağıdaki şekilde listelenmiştir:

- a. İthalat, ihracat ve transite (liman, havalimanı ve diğer giriş noktalarındaki prosedürler dâhil olmak üzere) ilişkin prosedürler ile talep edilen formlar ve belgeler,
- b. İthalat ve ihracata ilişkin veya bunlarla bağlantılı olan her tür harç ve verginin uygulanan oranları,
- c. İthalat, ihracat veya transite veya bunlarla bağlantılı olarak, kamu kurumları tarafından veya bunların namına uygulanan ücret ve harçlar,
- d. Gümrük işlemine tabi tutulması amaçlanan ürünlerin sınıflandırılması veya kıymetinin belirlenmesine dair kurallar,
- e. Menşe kurallarına ilişkin kanunlar, yönetmelikler ve genel uygulamalara ilişkin idari hükümler,
- f. İthalat, ihracat ya da transite ilişkin kısıtlamalar veya yasaklamalar,
- g. İthalat, ihracat ya da transit formalitelerinin ihlallerine ilişkin cezai hükümler,
- h. Temyiz veya itiraza ilişkin prosedürler,
- i. Herhangi bir ülke veya ülkelerle ithalat, ihracat ya da transitle ilgili yapılan anlaşmalar veya bunların ilgili bölümleri ve
- j. Tarife kotalarının idaresine ilişkin usuller.

Gümrük idareleri ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar halkla ilişkileri genel olarak Resmi Gazetede yayımlanan mevzuat, seminer, kurs, toplantı, özel yayınlar, basılı materyaller, rehberler, süreli yayınlar, dokunmatik ekranlı bilgisayarlar, elektronik bülten levhaları, medya, basın bültenleri ve internet siteleri yoluyla gerçekleştirmektedir.

RKS ve DTÖ TKA, bilgilerin yayımlanmasında internet teknolojisinin etkin bir biçimde kullanılmasını tavsiye etmektedir. DGÖ 1999 yılında internetin önemli bir iletişim ve bilgi yayma aracı olduğunun altını çizerek, "Gümrük İdareleri Tarafından İnternet Sitelerinin Kullanımı Tavsiye Kararı"nı kabul etmiştir. Söz konusu Tavsiye Kararına göre ticaret erbabı ve yolcular için gümrük idarelerince yayımlanmasında fayda görülen bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (WCO, Recommendation of the Customs Co-Operation Council Concerning the Use of World Wide Web Sites By Customs Administrations, 1999).

Tablo 8: DGÖ'nün Gümrük İdarelerinin İnternet Sitesinde Yayınlanacak Bilgiler Hakkında Tavsiye Kararı

Ticaret Erbabı İçin Yayınlanacak Bilgiler	Yolcular İçin Yayınlanacak Bilgiler
<ul style="list-style-type: none">• Gümrük İdaresinin genel görünümü• Gümrüksüz geçirilebileceklerin geniş detayı• İhracatı veya ithalatı yasaklı olan malların geniş detayı• Gümrük yolları hakkında bilgi• Gümrük suçlarına uygulanan cezalar• Detaylı bilgi için irtibat bilgileri (e-posta dâhil)• Diğer (özellikle göç ve tarımla ilgili) sitelerin linkleri• Bilginin birden çok dilde versiyonları• Resmi yayınlara erişim	<ul style="list-style-type: none">• Gümrük İdaresinin genel görünümü• Gümrük prosedürlerinin ve mevzuatının tanıtımı• Gümrük düzenlemeleri de dâhil gümrük prosedürleri hakkında ulusal mevzuat• Tarife ve vergi bilgisi• Döviz kurları• Yasak ve kısıtlamaların detayları• Gümrük Deklarasyonunun doldurulması hakkında detaylı bilgi• Tarife sınıflandırma kararları• Gümrük suçlarına uygulanan cezalar• İrtibat bilgisi (e-posta dâhil)• Diğer kamu kurumlarının linkleri• Resmi yayınlara erişim

Kaynak: WCO, 1999

Halkla ilişkiler kapsamında günümüzde önemi giderek artan başka bir konu da danışma noktalarıdır. Günümüzde kurumlarda oluşturulacak masalar, telefon çağrı merkezleri ve e-posta/sosyal medya platformları danışma noktaları olarak kullanılmaktadır. İnternetin yaygınlaşması ve teknolojik ilerlemeler sonucunda telefon ve internet aracılığıyla sağlanan çağrı merkezleri de danışma ve bilgi alma noktaları olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bilgi yayımlama ve danışma noktaları birbirini tamamlayan iki önemli halkla ilişkiler yolu olarak değerlendirilmektedir. Asıl olan bilginin kolay anlaşılabilir ve erişilebilir, güncel, doğru ve ücretsiz yayınlanmasıdır. Bu yöntem, gerektirdiği insan gücü ve maliyet açısından danışma noktalarına göre daha ekonomiktir. Danışma noktaları ise daha özel sorulara cevap vermek ve bilgi sağlamak için kullanılmaktadır. Kurumlar internet aracılığıyla bilgiyi ne kadar kolay anlaşılabilir ve erişilebilir, güncel ve doğru yayımlarsa, danışma noktalarına yapılan bilgi talebi o derece azalmaktadır. Bu nedenle birçok ülkede danışma noktalarına yapılan bilgi taleplerinin olabildiğince yayımlanarak ticaret erbabının ve yolcuların bilgi ihtiyacını daha kolay karşılaması hedeflenmektedir.

Son dönemde halkla ilişkiler kapsamında öne çıkan başka bir husus ise hizmet bildireleridir. Bu bildireler, gümrük idareleri ve diğer kurumların yükümlülere sundukları hizmetin standardını beyan etmektedir. Aşağıda Yeni Zelanda Gümrük İdaresinin hizmet Bildirgesi yer almaktadır. (New Zealand Customs Service, 2017)

Tablo 9: Yeni Zelanda Gümrük İdaresi Hizmet Bildirgesi

Amacımız: Dünya standardında sınır idaresiyle Yeni Zelanda'yı korumak ve geliştirmek. Mükemmel hizmet sunmaya kararlıyız. Sizlerin gümrük yükümlülüklerini karşılamanızı kolaylaştırmak istiyoruz. Bu bildiğe, bizden bekleyebileceğinizi ve bizim sizden beklentilerimizi belirlemektedir.

BİZDEN BEKLEYEBİLECEKLERİNİZ

- Gümrük yükümlülüklerinizi karşılamanız için size bilgi sağlayacak ve destekleyeceğiz.
- Size dürüst, tutarlı ve saygılı davranacağız.
- Profesyonel, açık ve etik olacağız.
- Taleplerinize zamanında döneceğiz ve süreç hakkında sizi bilgilendireceğiz.
- Bilgilerinizi koruyacak ve özel bilgilerinize saygı göstereceğiz.
- İhtiyaçlarınızı anlamak için elimizden geleni yapacak ve mümkün olduğu hallerde ihtiyacınızı karşılamak için hizmet sunacağız.
- Kanunu ihlal ederseniz ölçülü karşılık vereceğiz.

SİZDEN BEKLENTİLERİMİZ

Lütfen;

- İşlerinizi doğru yapın ve eğer emin değilseniz lütfen yardımımızı isteyin-Yardım etmemize yardım edin.
- Kararlarımıza katılmanız bile, rolümüze ve işimize saygı gösterin.
- Bizimle işlem yaparken açık ve dürüst olun.
- Taleplerimize zamanında karşılık verin.
- Sizinle etkileşim halindeyken personelimizin güvenliğini sağlamamıza yardım edin.
- Hizmetlerimizi geliştirmenin yollarını bize bildirin ve sizin gümrük yükümlülüklerinizi karşılamanızı kolaylaştırmamıza yardım edin.
- Prosedürlere uyumuza yardım etmek ve Yeni Zelanda'yı korumak için tüm hizmetlerimizden yararlanın.

Kaynak: New Zealand Customs Service, 2017

2.2. Türkiye’de Genel Durum

2.2.1. Kapsam ve Mevzuat

Günümüzde gümrük idareleri doğrudan ve dolaylı birçok fonksiyonu yerine getiren kurumlar haline gelmiştir. Bu fonksiyonlar gümrük idarelerinin örgütlenmesine ve faaliyet alanlarının genişlemesine neden olmuştur. Gümrük idareleri ülkeye giren ve ülkeden çıkan eşyadan vergi alınması, giren-çıkan eşya ve araçların kontrol edilmesi, ticaretin kolaylaştırılması, kaçakçılıkla ve terörle mücadele edilmesi, ekonomik etkili gümrük rejimleri aracılığıyla firmalara finansman desteğinin sağlanması fonksiyonlarını yerine getirmektedir. Ayrıca dolaylı olarak, ürün güvenliği mevzuatıyla tüketicilerin, ticaret politikası önlemleriyle üreticilerin korunması, yatırım teşvik belgeleriyle yatırımların artırılması ve dış ticaret istatistiklerinin üretilmesi fonksiyonlarını yerine getirmektedir.

Kapsam

Türkiye’de gümrük hizmetleri genel olarak 4458 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre sunulmaktadır. Söz konusu Kanunda, gümrük hizmetlerinin “Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesine giren ve çıkan eşyaya ve taşıt araçlarına uygulanacağı” ifade edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesi, Kanuna göre Türkiye Cumhuriyeti topraklarını kapsamaktadır.

Tüm ülkelerde olduğu gibi, gümrük hizmetleri ülkemizde de birtakım kontrollerle sağlanmaktadır. Gümrük kontrolü olarak adlandırılan bu uygulama Kanunun 3. maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

“Gümrük kontrolü” deyimi, Türkiye Gümrük Bölgesi ile diğer ülkeler arasında taşınan eşyanın giriş, çıkış, transit, nakil ve nihai kullanımını ve serbest dolaşımda bulunmayan eşyanın durumunu düzenleyen gümrük mevzuatı ve diğer mevzuatın doğru uygulanmasını sağlamak için gümrük idareleri tarafından yürütülen; eşyanın muayenesi, beyanname verileri ile elektronik veya yazılı belgelerin varlığının ve gerçekliğinin doğrulanması, işletmelerin hesap ve diğer kayıtlarının incelenmesi, taşıma araçlarının kontrolü, bagajların ve kişilerin yanlarında ya da üstlerinde taşıdıkları diğer eşyanın kontrolü ile resmi araştırmalar ve diğer benzeri uygulamaları ifade etmektedir.”

Kanunda “Eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması” deyimi, eşyanın bir gümrük rejimine tabi tutulmasını, bir serbest bölgeye girmesini, Türkiye Gümrük Bölgesi dışına yeniden ihracını, imhasını ve gümrüğe terk edilmesini kapsamaktadır. Burada bahsedilen gümrük rejimleri;

- a. Serbest dolaşıma giriş rejimi,
- b. Transit rejimi,
- c. Gümrük antrepo rejimi,
- d. Dâhilde işleme rejimi,
- e. Gümrük kontrolü altında işleme rejimi,
- f. Geçici ithalat rejimi,
- g. Hariçte işleme rejimi,
- h. İhracat rejimidir.

Bu rejimlerle ilgili belirlenmiş kuralların ihlali suç ve kabahat olarak belirlenmiş ve bunlara uygulanacak cezalar 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda belirlenmiştir. Söz konusu Kanunda belirlenen kaçakçılık suçlarından bazıları şunlardır:

- Eşyayı, gümrük işlemlerine tâbi tutmaksızın Türkiye'ye ithal etmek,
- Eşyayı, aldatici işlem ve davranışlarla gümrük vergilerini kısmen veya tamamen ödemediğinden ithal etmek,
- Transit rejimi çerçevesinde taşınan serbest dolaşımda bulunmayan eşyayı, rejim hükümlerine aykırı olarak gümrük bölgesinde bırakmak,
- Belli bir amaç için kullanılmak veya işlenmek üzere ülkeye geçici ithalat ve dâhilde işleme rejimi çerçevesinde getirilen eşyayı, hileyle yurt dışına çıkarmış gibi işlem yapmak,
- Özel kanunları gereğince gümrük vergilerinden kısmen veya tamamen muaf olarak ithal edilen eşyayı, ithal amacı dışında başka bir kullanıma tahsis etmek,
- İthal kanun veya genel düzenleyici işlemlerle yasaklanan eşyayı ithal etmek,
- Antrepo veya geçici depolama yerlerindeki serbest dolaşımda bulunmayan eşyayı, gümrük idaresinin izni olmadan kısmen veya tamamen çıkarmak veya değiştirmek,
- Geçici ithalat, dâhilde işleme ve gümrük kontrolü altında işleme rejimi çerçevesinde ülkeye getirilen eşyayı, gümrük işlemlerini gerçekleştirmeksizin serbest dolaşıma sokmak,
- İthal lisansa, şarta, izne, kısıntıya veya belli kuruluşların vereceği uygunluk veya yeterlilik belgesine tâbi olan eşyayı, aldatici işlem ve davranışlarla ithal etmek,
- İhracı kanun veya genel düzenleyici işlemlerle yasaklanan eşyayı ülkeden çıkarmak,
- İlgili kanun hükümlerine göre teşvik, sübvansiyon veya parasal iadelerden yararlanmak amacıyla ihracat gerçekleşmediği hâlde gerçekleşmiş gibi göstermek ya da gerçekleştirilen ihracata konu malın cins, miktar, evsaf veya fiyatını değişik göstermek.

5607 sayılı Kanunun 3. maddesinde sayılan bu ve diğer suçlar, teşebbüs aşamasında kalmış olsa bile, tamamlanmış gibi cezalandırılmaktadır.

Mevzuat

Yukarıda da belirtildiği gibi gümrük hizmetleri genel olarak 4458 sayılı Kanun çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu Kanunun yönetmelikle düzenlenmesini öngördüğü konuları düzenlemek ve uygulamaya yön vermek amacıyla çıkarılan Gümrük Yönetmeliği, daha detaylı kurallar getirmektedir. Ancak, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de Gümrük Kanunu, uygulamaya ilişkin tek düzenleme değildir. Aşağıda sayılan bazı kanunlar ve düzenlemeler ile ikincil mevzuatın da uygulamada dikkate alınması gerekmektedir:

- 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

- 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
- 474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun
- İthalat Yönetmeliği
- İhracat Yönetmeliği
- Gümrük Yönetmeliği
- 4458 sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar
- İlgili Tebliğler

Türkiye’de gümrük mevzuatı, ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar çerçevesinde şekillendirilmiştir.

- DTÖ bünyesinde taraf olduğumuz anlaşmalar anlaşmaların bazıları şunlardır:
 - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)
 - Tarım Anlaşması
 - Anti- Damping Anlaşması
 - Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması
 - Koruma Önlemleri Anlaşması
 - Ticarete Teknik Engeller Anlaşması
 - Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri Anlaşması
 - 1994 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının VII. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Gümrük Kıymeti Anlaşması)
 - Sevk Öncesi İnceleme Anlaşması
 - Menşe Kuralları Anlaşması
 - İthalat Lisansları Anlaşması
 - Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması
- BM bünyesinde taraf olduğumuz anlaşmalar şunlardır:
 - 1954 tarihli Özel Karayolu Taşıtlarının Geçici İthaline İlişkin Gümrük Sözleşmesi
 - 1956 tarihli Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele (CMR)
 - 1956 tarihli Ticari Karayolu Taşıtlarının Geçici İthaline İlişkin Gümrük Sözleşmesi
 - 1957 tarihli Turizm Lehine Gümrük Kolaylıkları Sözleşmesi
 - 1960 tarihli Milletlerarası Nakliyatta Kullanılan Paletlerin Gümrük Rejimine Dair Avrupa Sözleşmesi

- 1961 tarihli Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi
- 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi
- 1972 tarihli Konteynerle ilgili Gümrük Sözleşmesi
- 1975 tarihli TIR Karneleri Himayesinde Uluslararası Eşya Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesi
- 1982 tarihli Eşyanın Sınırlardaki Kontrollerinin Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
- 1989 tarihli Tehlikeli Atıkların Sınırlar Ötesi Taşınmasının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi
- 2000 tarihli Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi
- DGÖ bünyesinde taraf olduğumuz anlaşmalar şunlardır:
 - 1977 tarihli Gümrük Suçlarının Önlenmesi, Soruşturulması ve Bastırılmasına yönelik Karşılıklı İdari Yardım konulu Uluslararası Sözleşme (Nairobi Sözleşmesi)
 - 1988 tarihli Armonize Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi Hakkında Uluslararası Sözleşme (Armonize Sistem Sözleşmesi)
 - 1990 tarihli Geçici İthalat Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)
 - 1999 tarihli Gümrük Rejimlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme Hakkında Değişiklik Protokolü (Revize Kyoto Sözleşmesi)
 - SAFE Standartlar Çerçevesi
- 1987 tarihli Ortak Transit Rejimine İlişkin Sözleşme (Ortak Transit Sözleşmesi)
- 1987 tarihli Eşya Ticaretindeki İşlemlerin Basitleştirilmesine İlişkin Sözleşme (Tek İdari Belge Sözleşmesi)
- Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme (COTIF)
- Kuvvetlerin Statüsüne Dair Kuzey Atlantik Anlaşmasına Taraf Devletler Arasındaki Sözleşme
- Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi (SECI) Merkezi Anlaşması
- Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) Kaçakçılık ve Gümrük Suçları Veri Bankasının Kurulması ve İşletilmesine Dair Anlaşma
- Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Örgütü KEİ Bölgesindeki Eşyanın Karayoluyla Naklinin Kolaylaştırılması Konusunda Mutabakat Muhtırası konulu Milletlerarası Sözleşme

- Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zaptedilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi
- Pan-Avrupa-Akdeniz Tercihli Menşe Kurallarına Dair Bölgesel Konvansiyon

Sayılan bu çok taraflı anlaşmaların yanı sıra, ülkemizin bölgesel ve ikili ticaret anlaşmaları da gümrük hizmetlerini etkilemektedir. Bu anlaşmalara aşağıdaki örnekleri vermek mümkündür:

- 1/95 sayılı AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı (AB-Türkiye Gümrük Birliği)
- Serbest Ticaret Anlaşmaları (EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği), İsrail, Makedonya, Bosna ve Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Morityus, Güney Kore, Malezya, Moldova, Faroe Adaları, Singapur, Kosova, Venezuela ve Birleşik Krallık)

2.2.2. Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar

Ülkemizde Ticaret Bakanlığı (TB) gümrük hizmetlerinden sorumlu kurumdur. Bakanlığın görev ve yetkilerini düzenleyen 10.07.2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Bakanlığın gümrük hizmetleri alanındaki görevleri şu şekilde düzenlenmiştir:

- Gümrük politikasının hazırlanmasına yardımcı olmak ve uygulamak; gümrük hizmetlerinin süratli, etkili, verimli, belirlenmiş standartlara uygun şekilde yürütülmesini sağlamak ve denetlemek,
- 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu, gümrük işlemleriyle ilgili diğer mevzuat ve uluslararası sözleşmelerin uygulanmasını sağlamak; gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma ilişkin iş ve işlemleri yürütmek; gümrük kontrolüne tabi kişi, eşya ve araçların muayene ve kontrolünü yapmak,
- Gümrük tarifesini hazırlamak; gümrük vergileri ile gümrük idarelerince tahsil edilmesi gereken vergi, fon ve diğer malî yüklerin tahakkuk, tahsil, takip ve kontrolünü yapmak; ertelenmiş kontrol ve sonradan kontrol hizmetlerini yürütmek; ihtilafli durumlarda uzlaşmaya ilişkin işlemleri düzenlemek ve yürütmek; gümrük işleriyle ilgili istatistikî bilgileri üretmek, toplamak, değerlendirmek ve açıklamak,
- Geçici depolama yerleri, antrepolar, ambarlar, lojistik merkezleri, tasfiyelik eşya depoları, mağazalar ve satış reyonları açılması ve işletilmesine izin vermek, işletmek, işlettirmek ve denetlemek; gümrük mevzuatına göre tasfiyelik hale gelen eşyanın tasfiye işlemlerini yürütmek,

- Gümrüklü yer ve sahalarda münhasıran, Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesinde gerektiğinde ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle kaçakçılığı önlemek, izlemek ve soruşturmak,
- Kara ve demiryolu kapıları ile gümrük teşkilatı bulunan hava ve deniz limanlarında, serbest bölgeler, antrepolar ile gümrüklü yer ve sahalarda ve Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesinde gümrük muhafaza görevlerini yerine getirmek,
- Gümrüklü yer ve sahalarda koordinasyonu sağlamak ve kamu düzeninin bozulmasını önleyecek tedbirleri almak,
- Bakanlığın görev alanına giren konularda laboratuvarlar kurmak ve çalışmalarını yürütmek,
- Gümrük müşaviri ve yardımcılarıyla yetkilendirilmiş gümrük müşavirlerine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmak ve denetlemek,
- Ülkemizin ticaret ve gümrük hizmetlerine ilişkin ana politikalarının etkinliğinin artırılması ve ekonomik faaliyetlerin dış ticarete dönük yapılandırılması için kamu kurum ve kuruluşları, niversiteler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla teknoloji ve girişimcilik odaklı proje, bilimsel çalışma ve eğitim alanında işbirliği faaliyetlerini yürütmek.

TB'nin yanında diğer bazı kamu kurumları da kanunla kendilerine verilen görev çerçevesinde gümrük hizmetlerinden sorumludur. Bu kurumlar belli başlı eşyanın gümrük işlemlerinin yapılabilmesi için izin, onay, lisans, uygunluk belgesi vb. faaliyetleri yürütmektedir. Bazı kurumlar, buna ek olarak sınır kapılarında kontrol görevi de yapmaktadır. Bu kapsamda, ülkemizde gümrük hizmetlerinden sorumlu bazı kurum ve kuruluşlar ile bu kurum ve kuruluşların ticarete konu eşyaya ilişkin talep ettiği bazı belgeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 10: Bazı Kurum ve Kuruluşlarca Talep Edilen Belgeler

TPS BELGELERİ	KURUMLAR
TPS-Bİ-0766- Uygunluk Yazısı	BORSA İSTANBUL
TPS-Bİ-0894- Üyelik Yazısı (işlenmemiş altın ve gümüş)	
TPS-Bİ-0895- Üyelik Yazısı (işlenmemiş standart dışı altın ve gümüş)	
TPS-Bİ-0896- Üyelik Yazısı (işlenmemiş standart platin ve paladyum)	
TPS-BORSA-1089-Uygunluk Yazısı (kıymetli madenler)	
TPS-Bİ-0897- Üyelik Yazısı (işlenmemiş standart dışı platin ve paladyum)	
TPS-Bİ-0898- Üyelik Yazısı (kıymetli taşlar)	
TPS-0855-Kontrol Belgesi	ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
TPS-STB-0850-Yasal Metroloji İthal İzni (Ölçü Aletleri)	SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
TPS-TB-0885-Teminatlı Ön İzin Belgesi	
TPS-TB-0981- Yatırım Teşvik Belgesi (Tutar)	
TPS-TB-0982- Teminatlı İthalat İzni (Tutar)	
TPS-TB-0884-Yatırım Teşvik Belgesi	
TPS-STB-0985-Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Gümrük Muafiyet Belgesi	
TPS-STB-0986-Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri/Faaliyetleri/Projeleri Muafiyet Belgesi	
TPS-ÇŞB-0857-Metal Hurda İthalatçı Belgesi	ÇEVRE ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
TPS-ÇŞB-0900-Tehlikesiz Atık İhracat İzni	
TPS-ÇŞB-0901-Tehlikeli Atık İhracat İzin Yazısı	
TPS-ÇŞB-Üretici Belgesi ve Analiz Sertifikası	
TPS-ÇŞB-0943-OTİM Belgesi	
TPS-ÇŞB-0945-Atık İthalatı Uygunluk Yazısı	
TPS-ÇŞB-0946-Atık İthalatı Kapsam Dışı Yazısı	
TPS-ÇŞB-0948-Katı Yakıt İthalatı Uygunluk Yazısı	
TPS-ÇŞB-0949-Katı Yakıt İthalatı Muafiyet Yazısı	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI-EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TPS-EGM-İlişik Kesme Belgesi	
TPS-EGM-KDV İstisna Belgesi	
TPS-EGM-0860-İthalat Uygunluk Yazısı	
TPS-EGM-0861-İhracat Uygunluk Yazısı	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI-JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI
TPS-KDV İstisna Belgesi	
TPS-KDV İstisna Belgesi	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI-SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI
TPS-EMiGM-0856-İhraç İzin Belgesi (Eti Maden)	
TPS-EPDK-0843-Uygunluk Belgesi	ENERJİ PİYASASI DÜZENLEME KURUMU
TPS-ETKB-1003-PİGM İhraç İzin Belgesi	ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
TPS-ETKB-0867-PİGM İthal İzin Belgesi	

TPS-KTB-0865-Ekspertiz Belgesi	KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TPS-KTB-0888-Kültür Fonu	
TPS-KTB-0904-Kültür Fonu Kapsam Dışı Yazısı	
TPS-HMB-0886-E-Fatura	HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI
TPS-HMB-0862-Yabancı Madeni Para Çıkışı İzin Yazısı	
TPS-HMB-Geri Gelen Eşya Yazısı	
TPS-HMB-0940-Vergi Dairesi İstisna Belgesi	
TPS-HMB-0988-Ayarevi Raporu	
TPS-HMB-1035-KDV İstisna Belgesi	
TPS-HMB-1029-Teminatsız Hava Yakıt Alım Sertifikası	
TPS-SB-0845-İleri Tedavi Ürünleri Kayıt Belgesi	SAĞLIK BAKANLIĞI- TÜRKİYE İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ KURUMU
TPS-SB-1016-Ön İzin Belgesi	
TPS-SB-1017-Sağ. Bak. Kont. Tabi Kim.Md. Fiil. İth.Güm.İd.Kul. Mah.Kyt. Bel.	
TPS-SB-1015-Sağlık Bak.Kont.Tabi Madde. İhr. Mah. Ruhsatname İhrac Permi	
TPS-SB-0851- Kontrol Belgesi (Tıbbi Beşeri Ürün)	
TPS-SB-1038-Kontrol Belgesi (Prekürsör)	
TPS-SB-1013-Kontrol Belgesi	
TPS-SB-TİTCK-1041-İlaç Hammaddesi Muafiyet Belgesi (Yerli Üretim Bilgilendirme Yazısı)	
TPS-SB-1023-TİTCK-Kontrol Tabi Maddelerin İthaline Mahsus Ruhsatname	
TPS-SB-1064-TİTCK-Uyuşturucu ve Psikotrop Madde İhtiva Etmediğine Dair Yazı-Ön İzin Belgesi	
TPS-SB-1065-TİTCK-Tıbbi Cihaz ve Koruyucu Donanım Ön İzin Belgesi	
TPS-SB-1066-TİTCK-Tıbbi Tanı Kitleri Uygunluk Yazısı	
TPS-SB-TİTCK-1042-İlaç Hammaddesi Muafiyet Belgesi	
TPS-MSB-KDV İstisna Belgesi	MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI
TPS-TB-0951-İthal Lisansı (Korunma-Otonom)	TİCARET BAKANLIĞI
TPS-TB-0873-Kişisel Koruyucu Donanım İthalat İzni	
TPS-TB-0875-KSS İthalat	
TPS-TB-0877-Kayıt Belgesi	
TPS-TB-0882-Kayıt Belgesi (Su Ürünleri)	
TPS-TB-0928-Oyuncak	
TPS-TB-0929-Telsiz-Telekom	
TPS-TB-0930-Yapı Malzemeleri	
TPS-TB-0340-Kamu İthalatı İzin Belgesi	
TPS-TB-0931-İthalat Uygunluk Belgesi (Sınır Ticareti)	
TPS-TB-0932-Sınır Ticareti Belgesi	
TPS-TB-0941-Tıbbi Cihaz Uygunluk Yazısı	
TPS-TB-0942-Pil-Akü Uygunluk Yazısı	
TPS-TB-0944-Ayakkabı Uygunluk Yazısı	
TPS-TB-0952-KSS İhracat Uygunluk Yazısı	

TPS-TB-0953- Bedelsiz İhracat İzni
TPS-TB-0954-İthal lisansı (Tarım-Otonom)
TPS-TB-0955-İthal Lisansı (KİM-MET)
TPS-TB-0956-İthal Lisansı (Tarım-Ülke Bazlı)
TPS-TB-0957-İthal Lisansı (Korunma-Ülke Bazlı)
TPS-TB-0958-İthal Lisansı (Ozon)
TPS-TB-1005-TAREKS Araç Parçaları
TPS-TB-0992-TPS-EB-0992-SBİF 5.000 USD ve Altı Sarf ve Demirbaş Mlz.
TPS-TB-0961-SBİF
TPS-TB-0962-Kullanılmış Eşya İzin Belgesi (Liste Dışı)
TPS-TB-0963-Gözetim Belgesi (Tarım)
TPS-TB-0964-Gözetim Belgesi (Sanayi)
TPS-TB-İthal Şahadetnamesi
TPS-TB-Nihai Kullanım Sertifikası
TPS-TB-0965-Kati İthalat İzin Belgesi
TPS-TB-0966-İthal Lisansı (Tekstil)
TPS-TB-0967-İthal Lisansı (MAK-ELEKT-ELEKTR)
TPS-TB-0968-Standartlara Uygunluk Belgesi
TPS-TB-0969-CE Gerektiren Ürünler Belgesi
TPS-TB-0970-Kullanılmış Eşya Belgesi
TPS-TB-0972-Standartlara Uygunluk Belgesi/Düşümlü
TPS-TB-0973-CE Gerektiren Ürünler Belgesi/Düşümlü)
TPS-TB-0975-Bakliyat, Yağlar, Kuru Ürünler ve Bal İthalatı
TPS-TB-0976-Bakliyat, Yağlar, Kuru Ürünler ve Bal İhracatı
TPS-TB-0977-Yaş Meyve Sebze, Yumurta ve Zeytin İthalatı
TPS-TB-0978-Yaş Meyve Sebze, Yumurta ve Zeytin İhracatı
TPS-TB-0979-Pamuk İthalatı
TPS-TB-0980-Pamuk İhracatı
TPS-TB-0983-Kıymetli Kâğıt İthalat İzin Belgesi
TPS-TB-0878-Dâhilde İşleme İzni
TPS-TB-1010-TAREKS Tüketici Ürünleri İthal İzni
TPS-TB-0892-İRİS
TPS-TB-0910-Geçici İthalat İzni
TPS-TB-0933-Nihai Kullanım İzni
TPS-TB-0971-Gümrük Kontrolü Altında İşleme İzni
TPS-TB-1004-Gümrük Statü Belgesi
TPS-TB-Eşya Teslim Listesi
TPS-TB-1092-İnceleme, Analiz veya Test Amaçlı Eşya İthalat Ön Başvurusu
TPS-TB-1006-Hariçte İşleme İzni (Tamir Amaçlı)
TPS-TB-1019-Taahhütname
TPS-0999*-Özel Fatura
TPS-TB-0991-Takas İşlemleri Takip Formu
TPS-TB-1028-Doğal Arı Balı Belgesi

TPS-TB-1045-Kayıt Belgesi	
TPS-SHGM-1025-Uygunluk Yazısı	ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI-SİVİL HAVACILIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TPS-SHGM-0854-Uygunluk Yazısı	
TPS-SPK-0889-Uygunluk Yazısı	SERMAYE PİYASASI KURULU
TPS-NDK-0852-Uygunluk Yazısı (Düşümlü)	NÜKLEER DÜZENLEME KURUMU
TPS-NDK-0893-Uygunluk Yazısı (Tek Kullanım)	
TPS-TSE-0848-İthal Araç Uygunluk Yazısı	TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ
TPS-TSE-0844-TOB Kimyevi Gübrelere İlişkin İthalat Uygunluk Yazısı	
TPS-TSE-0911-TOB Kimyevi Gübreler Dışında Kalan Ürünlere İlişkin İthalat Uygunluk Yazısı	
TPS-TSE-0914-TOB Kimyevi Gübrelere İlişkin İthalat Kapsam Dışı Yazısı	
TPS-TSE-0916-TOB Kimyevi Gübrelere İlişkin İthalat Parti Teşkil Etmez Yazısı	
TPS-BTK-1031-Cihaz İhracat Uygunluk Yazısı	BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU
TPS-BTK -1032- Cihaz İthalat Uygunluk Yazısı	
TPS-TOB-0858-Bitki Koruma Ürünleri/Hammaddeleri İthal İzin Belgesi	TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
TPS-TOB-0879-Veteriner İlaç İthalat Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-0880-Veteriner Biyolojik Ürün İthalat Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-0881-Veteriner İlaç Hammaddesi İthalat Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-0902-GTHB Uygunluk Yazısı (Bitkisel Gıda ve Yem)	
TPS-TOB-0903-Uygunluk Yazısı (Bitki Karantinası)	
TPS-TOB-0906-Gübre İthalatçı Kayıt Belgesi	
TPS-TOB-0912-Kimyevi Gübreler Dışında Kalan Ürünlere İlişkin İthalat Kapsam Dışı Yazısı	
TPS-TOB-0913-Kimyevi Gübreler Dışında Kalan Ürünlere İlişkin numune ithalat yazısı	
TPS-TOB-0915-Kimyevi Gübrelere İlişkin İthalat Kapsam Dışı Yazısı	
TPS-TOB-0917-Kimyevi Gübreler Dışı Ürünlere İlişkin İhracat Ön İzni	
TPS-TOB-0934-Uygunluk Yazısı (Hayvansal Ürün)	
TPS-TOB-0935- Uygunluk Yazısı (Hayvansal Yem)	
TPS-TOB-0936-Uygunluk Yazısı (Hayvansal Yan Ürün)	
TPS-TOB-0937-Uygunluk Yazısı (Gemi Kumanyacılığı-Hayvansal Ürün)	
TPS-TOB-0938-Uygunluk Yazısı (Canlı Hayvan)	
TPS-TOB-0960-Gübre İhracatçı Kayıt Belgesi	
TPS-TOB-1002-TPS-GTHB Uygunluk Yazısı (BKÜ Olarak Kullanılan Biy. Müc. Etmenleri)	
TPS-TOB-0735-Ön İzin Belgesi	
TPS-TOB-0760-Uygunluk Yazısı	
TPS-TOB-0918-Alkol İthalatı Uygunluk Belgesi	

TPS-TOB-0922-Tütün Mamulleri İthalatı Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-0923-Tütün Mamulleri Makaron İthalatı Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-0924-Tütün Mamulleri Makine İthalatı Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-0925-Tütün Mamulleri Makine Yurtdışı Edilmesi Belgesi	
TPS-TOB-0926-Tütün Mamulleri Yaprak Sigara Kağıdı İthalatı Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-0859-Kapsam Dışı Yazısı	
TPS-TOB-0919-Alkol Numune ve Özel İthalat İzni	
TPS-TOB-0920-Tütün İhracatı Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-1017-Ön İzin Belgesi (Veterinerlik Ürünleri)	
TPS-TOB-0921-Tütün İthalatı Uygunluk Belgesi	
TPS-TOB-1030-Bitki Sağlık Sertifikası	
TPS-TOB-1091-Kapsam Dışı Yazısı	
TPS-TOB-1007-CITES	
TPS- TOB-1027-Bitki Koruma Ürünü Ruhsat Belgesi	
TPS-TOB-1026-Gübre Tescil Belgesi	
TPS-MEB-1054-KDV İstisna Belgesi	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
TPS-TNB-1037-İlişik Kesme Belgesi	TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ
TOBB-Kapasite Raporu	TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ (TOBB)
TPS-TOBB-1057-İş Makineleri İlişik Kesme Belgesi	
TOBB-Ekspertiz	
TPS-Kripto	İHRACATÇI BİRLİKLERİ

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (2023)

Türkiye’de gümrük teşkilatı, günümüze değin Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) olarak farklı isim ve yapılarla örgütlenmiştir. 2018 yılından itibaren 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Ticaret Bakanlığı adıyla yeni bir yapıya kavuşmuştur. Bu yeni yapıyla Bakanlık, gümrük hizmetlerinin yanı sıra iç ve dış ticaret, tüketicinin korunması, esnaf ve sanatkârlar ile kooperatifçilik konularında da görevlidir.

TB gümrük hizmetlerini merkez ve taşra teşkilatı aracılığıyla sunmaktadır. Merkez teşkilatı hizmet birimleri; İhracat Genel Müdürlüğü, İthalat Genel Müdürlüğü, İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü, Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü, Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Ticaret Araştırmaları ve Risk Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü, Personel Genel Müdürlüğü, Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Bilgi

Teknolojileri Genel Müdürlüğü, Destek Hizmetleri, Tasfiye İşleri ve Döner Sermaye Genel Müdürlüğü, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, İç Denetim Birimi Başkanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, Özel Kalem Müdürlüğünden oluşmaktadır.

TB taşra teşkilatı 19 Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğü, her ilde Ticaret İl Müdürlükleri ile doğrudan merkeze bağlı 19 Serbest Bölge Müdürlüğünden oluşmaktadır.

Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüklerine bağlı 168 Gümrük Müdürlüğü, 32 Gümrük Muhafaza Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğü, 18 Dış Ticaret İşlemleri Müdürlüğü, 21 Tasfiye İşletme Müdürlüğü, 22 Ürün Güvenliği Denetimleri Müdürlüğü, 19 Hukuk Hizmetleri Müdürlüğü, 19 Personel Müdürlüğü, 1 Gümrükler Muhafaza Kriminal Laboratuvar Müdürlüğü ve 9 Laboratuvar Müdürlüğü bulunmaktadır.

Ayrıca buldukları ülkelerdeki resmi ve özel kuruluşlar nezdinde faaliyette bulunmak üzere 2022 yılı sonu itibarıyla 116 Ticaret Müşavirliği, 59 Ticaret Ataşeliği ve 1 Ticaret Ofisi (Kazablanka) ile uluslararası kuruluşlar nezdinde 3 Daimi Temsilcilikten (OECD/Paris, DTÖ/Cenevre ve AB/Brüksel) oluşan 179 yurt dışı temsilciliği bulunmaktadır.

Bakanlığın ilgili kuruluşları olarak Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk EXİMBANK A.Ş.) ve Helal Akreditasyon Kurumu (HAK), ilişkili kuruluşu olarak da Rekabet Kurumu yer almaktadır.

Bakanlık elektronik haberleşme altyapısı tek merkezde toplanmıştır. Bakanlık, sistemin 7 gün 24 saat hizmet esasına göre sorunsuz, kesintisiz ve hatasız çalışmasını ve aynı zamanda verilerin gizliliğini, güvenliğini, bütünlüğünü ve erişilebilirliğini sağlamayı amaç edinmiş olup bunun için gerek donanım ürünleri gerekse yazılım tarafında gerekli altyapı oluşturmak amacıyla gerekli teknik cihazlara sahip durumdadır.

Bakanlık Çağrı Merkezi 444 8 482 (444 8 GTB) hizmete alınmış olup, Gümrük, 175 Alo Tüketici Hattı ve 444 04 25 Hal Kayıt Sistemi Çağrı Merkezi bu sistem üzerinden hizmet vermektedir. Ayrıca TB'ye gelen kaçakçılık ihbarları Alo 136 Gümrük Muhafaza İhbar Hattına iletilmektedir.

TB'de 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla 21.407 personel görev yapmaktadır. Bu personelin yaklaşık %19'u merkezde, %75'i gümrük idarelerinde, %4'ü döner sermaye teşkilatında, %2'si de yurt dışı teşkilatında çalışmaktadır.

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de gümrük işlemleri işletmeler adına gümrük müşavirleri aracılığıyla yapılmaktadır. 4458 sayılı Kanun gereği, gümrük müşavirleri ve

gümrük müşavir yardımcılarını çıkarılacak bir kanunla bağlı buldukları Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü görev alanı itibarıyla kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu şeklinde örgütleninceye kadar; gümrük müşavirliği sınavlarının açılması, izin belgelerinin verilmesi, gümrük müşavir veya müşavir yardımcılarında disiplin cezalarının verilmesi ve müşavirlik asgari ücret tarifesinin onaylanması gibi görevler Bakanlıkça yerine getirilmektedir. 31.12.2022 tarihi itibarıyla sistemde kayıtlı 3.739 Gümrük Müşaviri ve 10.723 Gümrük Müşavir Yardımcısı bulunmaktadır.

Gümrük iş ve işlemlerinin basitleştirilmesi, idari yüklerin azaltılması ve antrepolardaki denetimin daha etkili hale getirilebilmesini sağlamak amacıyla Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği (YGM) uygulamasına geçilmiştir. 31.12. 2022 tarihi itibarıyla sistemde kayıtlı 365 YGM bulunmaktadır.

YGM uygulamasıyla, daha önce gümrük personeli tarafından yürütülen bazı tespit işlemlerinde karşılaşılan aksaklıklar, zafiyetler ve diğer sıkıntıların ortadan kaldırılarak daha sağlıklı bir işleyişin gerçekleştirilmesi, doğru verilerin üretilebilmesi, etkin ve sağlıklı tespit ve kontrollerin yapılmasına uygun ortam oluşturulması amaçlanmıştır.

Eğitim Yönetim Sistemi (EYS) üzerinde yer alan “Katalog Eğitimleri” sekmesinden (Ortak Mevzuat ve Mesleki Eğitimler, Kişisel Gelişim Eğitimleri, Gümrük ve Dış Ticaret Eğitimleri, Ticaret İl Müdürlüğü Eğitimleri) tüm gümrük personeline kayıtlı video eğitimlerine 7/24 ulaşabilme imkânı sağlanmış, 62.444 katılımcı bu eğitimlerden yararlandırılmıştır. Ayrıca, tüm eğitim programları kapsamında; eğitime katılan personelden (Katalog Eğitimler hariç); 98.187 katılımcı mevzuat ve mesleki gelişim eğitimlerine, 1.665 katılımcı kişisel gelişim eğitimlerine, 147 katılımcı da adaylık eğitim programlarına iştirak etmiştir.

2.2.3 Ulusal Politikalar

2.2.3.1. Kalkınma Planı

2019-2023 dönemini kapsayan On Birinci Kalkınma Planında “Lojistik ve Enerji Altyapısı”, “Lojistik ve Ulaştırma”, “Ticaretin ve Tüketicinin Korunmasının Geliştirilmesine Yönelik Hizmetler” başlıklarında dolaylı olarak, “Gümrük Hizmetleri” başlığında da doğrudan gümrük hizmetleriyle ilgili politika ve tedbirlere yer verilmiştir.

Planda “**Lojistik ve Enerji Altyapısı**” bölümünde yer alan ilgili politika ve tedbirler şunlardır:

- 337. Gümrük idarelerinin kapasitesinin artırılması ve iş süreçlerinin hızlandırılması amacıyla gümrük kapılarının ve gümrük idarelerinin altyapısı iyileştirilecektir.
 - 337.1. Gümrük idarelerinde işlem hacimleri ve ihtiyaçların tespitine yönelik etüt yapılarak gümrük idareleri ve kapasiteleri optimize edilecektir.
 - 337.2. Gümrük kapıları ve idareleri; işlemlerin en hızlı ve doğru biçimde tamamlanmasına imkân veren yeniden kurgulanmış iş akış süreçleri doğrultusunda modernize edilecek ve yeni hizmet tesislerine kavuşturulacaktır.
 - 337.3. Kara gümrük kapılarının modernizasyonu ve kontrollerin etkinliği konusunda komşu ülkelerle eşgüdümlü planlama ve uygulamayı hedefleyen Kara Sınır Kapıları Master Plan çalışmaları tamamlanacaktır.
 - 337.4. Ulaştırma Elektronik Takip Denetim Sistemi ile gümrük sisteminin entegrasyonu sağlanacaktır.

Planda “**Gümrük Hizmetleri**” bölümünde yer alan, ilgili politika ve tedbirler şunlardır:

- 523. Farklı kurumlarca yürütülen kontrol, izin ve onay süreçleri ile bu işlemler için aranan belgeler ilgili kurumlar tarafından yerindelik açısından incelenerek daha rasyonel hale getirilecek ve dijitalleşme ile birlikte bürokrasi azaltılacaktır. (523. Paragraf)
 - 523.1. Gümrük işlemleri için farklı kurumlardan temin edilen belgelerin tek başvuru noktasından elektronik olarak temin edilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır. (523.1. Paragraf)
 - 523.2. Geçiş belgesi tahsislerinde dağıtım ofislerine ibraz edilen evrakların tamamı elektronik ortama alınacak ve kâğıt belge ibrazı sonlandırılacaktır. (523.2. Paragraf)
 - 523.3. YYS sahibi firmalara hâlihazırdaki düzenlemelerde sağlanan kolaylıklar hayata geçirilecek, bu firmalara ilave kolaylıklar sağlanacaktır. (523.3. Paragraf)
 - 523.4. Gümrük Kanununda öngörülen cezalar gözden geçirilerek daha ölçülü hale getirilecektir. (523.4 Paragraf)
- 524. İhracatta gümrük aşamasında kamu kurumlarınca talep edilen belge, tahlil ve onay işlemleri için alınan ücretler gözden geçirilerek rekabetçilik önünde engel oluşturacak düzeyde olanlar yeniden belirlenecektir. (524. Paragraf)
 - 524.1. Sınır kapılarında valiliklerin tahsil ettiği dezenfeksiyon ücretleri ve ilave maliyet doğuran uygulamalar gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılacaktır. (524.1. Paragraf)

- 525. Gümrük hizmetleriyle ilgili kamu kurumları arasında koordinasyon güçlendirilecek ve tek elden yürütülecektir. (525. Paragraf)
 - 525.1. Farklı kurumlarca işletilen laboratuvarlarda yapılan mükerrer analizlere neden olan mevzuat gözden geçirilerek, gerekli tüm analizlerin tek numune-tek analiz prensibi üzerinden yapılması sağlanacaktır. (525.1. Paragraf)
 - 525.2. İlgili diğer kurumların sürekli personel görevlendirmesi gereken gümrük idareleri belirlenerek gerekli görevlendirmeler yapılacaktır. (525.2. Paragraf)
 - 525.3. Limanlara girişte tek kart uygulamasına geçilecektir. (525.3. Paragraf)
 - 525.4. Hudut kapılarında görev yapan tüm kurumlarda 7/24 çalışma uygulamasına geçilecektir. (525.4. Paragraf)
- 526. Gümrük işlemlerinde etkinliğin artırılmasına yönelik bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılacaktır. (526. Paragraf)
 - 526.1. Yeni BİLGE Projesi hayata geçirilecektir. (526.1. Paragraf)
 - 526.2. Gümrük hizmetleriyle ilgili farklı kurumlarca işletilen otomasyon sistemleri entegre edilecektir. (526.2. Paragraf)
 - 526.3. Kara sınır kapıları ve iç gümrüklerde tüm ödemelerin 24 saat kartlı ve elektronik sistemle yapılması sağlanacaktır. (526.3. Paragraf)
- 527. Uygulamada yeknesaklığın sağlanmasını teminen gümrük iş süreçlerinde yetki ve sorumluluklar daha belirgin hale getirilecek, insan kaynaklarının nitelik ve niceliği yükseltilecek, uzmanlaşma düzeyi artırılacaktır. (527. Paragraf)
 - 527.1. Gümrük personeli, ihtiyaç duyulan yer ve bölümlerde becerileri ve uzmanlığı esas alınarak görevlendirilecektir. (527.1. Paragraf)
 - 527.2. Personel ihtiyacı belirlenerek, ihtiyaç duyulan sayı ve özelliklerde personel istihdamı sağlanacaktır. (527.2. Paragraf)
 - 527.3. Gümrük personeline yönelik uygulamalı hizmet içi ve ortak eğitimler verilecek ve destekleyici rehberler yayımlanacaktır. (527.3. Paragraf)
 - 527.4. Gümrük Eğitim Merkezinin kapasitesi geliştirilerek, uygulamalı eğitime öncelik verilecektir. (527.4. Paragraf)
- 528. Ticaret erbabı ve yolcuların iş ve işlemlerinde gümrük mevzuatına uyumunun artırılması kapsamında, mükelleflerin ihtiyaç duydukları bilgi ve belgelerin güncel, doğru, anlaşılır ve kolay erişilebilir şekilde yayımlanması sağlanacaktır. (528. Paragraf)

- 528.1. Gümrük Rehberi internet sitesi, mükelleflerin ihtiyaç duydukları temel bilgi ve belgelerin güncel, doğru ve kolay anlaşılabilir bir şekilde yayımlanmasında etkin olarak kullanılacaktır. (528.1. Paragraf)
- 528.2. İlgili kurumların internet sitelerinde görev alanlarına giren gümrükle ilgili mevzuat, işlemler, ücretler ve belgeler hakkında bilgiler güncel, yeterli ve açık bir şekilde yayımlanacaktır. (528.2. Paragraf)
- 528.3. STK'larla işbirliği içerisinde gümrük hizmetleri hakkında bilgi düzeyini artırmaya yönelik seminer ve eğitimler düzenlenecektir. (528.3. Paragraf)
- 528.4. Kurumsal sosyal medya hesapları bilgi yayımlamada etkin bir şekilde kullanılacaktır. (528.4. Paragraf)
- 528.5. Çağrı merkezlerinin teknik altyapısı geliştirilecek, ilgili personel nitelik ve nicelik olarak artırılabilecektir. (528.5. Paragraf)
- 529. Gümrük kontrollerinde ve kaçakçılıkla mücadelede etkinlik artırılacaktır. (529. Paragraf)
 - 529.1. Eşya, taşıt ve yolcu kontrollerinde ileri teknolojiye sahip sistemler ve uygulamalar bütçe imkânları çerçevesinde yaygınlaştırılacaktır. (529.1. Paragraf)
 - 529.2. Uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ithal ürünlerin güvenliği sağlanacak, bu ürünlerin teknik mevzuata uygunluğu ve güvenliğinin tespitine yönelik denetimlere ilişkin hukuki, teknik ve idari altyapı uluslararası yükümlülüklerimiz göz önünde bulundurularak geliştirilecektir. (529.2. Paragraf)

Planda “**Lojistik ve Ulaştırma**” bölümünde yer alan ilgili politika ve tedbirler şunlardır:

- 508. Lojistik faaliyetlerinde esneklik, hız, öngörülebilirlik, güvenlik, kalite, ölçek ekonomisi ve yenilikçilik gibi hizmet düzeyi parametreleri iyileştirilecektir.
 - 508.3. Blokszincir uygulamalarının yaygınlaştırılmasını teminen taşıma ve gümrük hizmetlerinde gerekli hukuki ve fiziki altyapı çalışmaları tamamlanacaktır.

Planda “**Ticaretin ve Tüketicinin Korunmasının Geliştirilmesine Yönelik Hizmetler**” bölümünde yer alan ilgili politika ve tedbirler şunlardır:

- 520. e-Ticarette güvenin sağlanması konusundaki çalışmalar tamamlanacak, özellikle coğrafi ve kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye'nin rekabet avantajı olan bölgelerde pazar payları artırılacaktır.
 - 520.4. Türkiye'nin e-ticarette bölgesel bir merkez olması amacıyla, İstanbul Havalimanına yakın bir konumda depolama, gümrükleme, gönderim ve iade süreçlerinin bir arada yürütülebileceği ve tüm ilgili kurumların koordinasyon içerisinde hizmet vereceği bir bölgesel üs kurulacaktır.

2.2.3.2. Orta Vadeli Program

2023-2025 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Programın III. Makroekonomik Hedefler ve Politikalar bölümünde “Ödemeler Dengesi” başlığı altında yer alan “Politika ve Tedbirler” kısmında;

- İhracatın artırılması ve iş süreçlerinin hızlandırılması amacıyla gümrük idareleri ve gümrük kapılarının işlem kapasiteleri artırılacak ve altyapıları yenilenecektir.
- Gümrüklü sahalarda yerli teknolojiler yaygınlaştırılarak kaçakçılıkla mücadelede etkinlik artırılacaktır.

hedeflerine yer verilmiştir.

2.2.3.3. Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı

2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında, Gümrük Hizmetleri bölümünde yer alan tedbirler aşağıdadır.

- Tedbir 523.3. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü sahibi firmalara hâlihazırdaki düzenlemelerde sağlanan kolaylıklar hayata geçirilecek, bu firmalara ilave kolaylıklar sağlanacaktır.
- Tedbir 525.4. Hudut kapılarında görev yapan tüm kurumlarda 7/24 çalışma uygulamasına geçilecektir.
- Tedbir 526.1. Yeni BİLGE Projesi hayata geçirilecektir.
- Tedbir 527.1. Gümrük personeli, ihtiyaç duyulan yer ve bölümlerde becerileri ve uzmanlığı esas alınarak görevlendirilecektir.
- Tedbir 527.2. Personel ihtiyacı belirlenerek, ihtiyaç duyulan sayı ve özelliklerde personel istihdamı sağlanacaktır.
- Tedbir 527.3. Gümrük personeline yönelik uygulamalı hizmet içi ve ortak eğitimler verilecek ve destekleyici rehberler yayımlanacaktır.

- Tedbir 528.3. STK'larla işbirliği içerisinde gümrük hizmetleri hakkında bilgi düzeyini artırmaya yönelik seminer ve eğitimler düzenlenecektir.
- Tedbir 529.3. Veteriner sınır kontrollerinin etkin yapılabilmesi amacıyla, İstanbul Havalimanı ve Sabiha Gökçen Veteriner Sınır Kontrol Noktası Müdürlüklerinin hizmet binaları yapılacak, Ambarlı, Tekirdağ limanlarında yer sorunları çözülecek, ihtiyaç duyulan makine-teçhizat temin edilecektir.

2.2.3.4. Stratejik Planlar

TB'nin 2019-2023 Dönemi Stratejik Planında kurumun misyonu, sürdürülebilir ekonomik büyümeye ve toplumsal refaha katkı sağlamak amacıyla; ihracatçılarımızı ve girişimcilerimizi destekleyerek rekabet gücünü ve uluslararası ekonomik ve ticari işbirliğini artıracak, üretici ve tüketiciyi koruyacak etkin, hızlı ve insan odaklı ticaret ve gümrük politikaları oluşturarak yenilikçi ve katılımcı bir yaklaşımla gerçekleştirmek, uygulamak ve koordine etmek olarak belirlenmiştir.

Söz konusu Stratejik Planın 4 no'lu amacı "Gümrük Hizmetlerinin Kolay ve Güvenli Bir Şekilde Sunulmasını Sağlamak" olarak belirlenmiş ve bu amaca yönelik hedefler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Gümrük işlemleri ticaret erbabı için daha hızlı ve kolay yapılır hale getirilecektir.
2. Gümrük işlemlerini konu alan düzenlemelere ilişkin bilgiye kolay erişim sağlanacaktır.
3. Kaçakçılıkla mücadelede etkinlik artırılabilecek; eşya, taşıt ve yolcu hareketlerini kontrol ederek ülke güvenliğine katkıda bulunulacaktır.
4. Risk temelli kontroller etkinleştirilecek, sonradan kontrol sisteminde etkinlik ve seçicilik artırılabilecektir.
5. Tasfiye işlemlerinde etkinlik artırılabilecek ve tasfiye süreçleri hızlandırılacaktır.
6. Gümrük işlemleri uluslararası düzeyde gerçekleştirilen girişimlerle daha hızlı ve kolay hale getirilecektir.

2.2.4. On Birinci Kalkınma Plan Döneminin Değerlendirilmesi

Bu bölümde On Birinci Kalkınma Plan Dönemi uygulanan metodolojinin sonuçları ve yaşanan gelişmeler açıklanacaktır.

2.2.4.1. Planlama Metodolojisi

On Birinci Kalkınma Planında, Onuncu Kalkınma Planından farklı olarak gümrük hizmetlerinin müstakil bir başlık altında ele alınması, belirlenen hedefler arasında eşgüdümü sağlamış ve tutarsızlıkların oluşmasını önlemiştir. Ayrıca orta vadeli programlarda, Cumhurbaşkanlığı yıllık programlarında, stratejik planlarda gümrük hizmetleri daha kapsamlı bir şekilde yansıtılmıştır.

2.2.4.2. Plan Döneminde Yaşanan Gelişmeler

On Birinci Kalkınma Planı döneminde fiziki altyapı alanında önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Gümrüklerimizin mümkün olan en ileri seviyede hizmet sunabilmesini sağlamak üzere TB tarafından Pazarkule, Türkgözü ve Gürbulak Gümrük Kapılarının modernizasyon çalışmaları Yap-İşlet-Devret (YİD) kapsamında sürdürülmüştür.

Yukarıda da belirtildiği üzere gümrük işlemleri yerine getirilirken birçok kamu kurum ve kuruluşu tarafından hazırlanan düzenlemeler önemli ölçüde belirleyici olmaktadır. Ülkemizde ithalat ve ihracat işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için gümrük beyannamesine eklenmesi gereken çok fazla belge çeşidi bulunmaktadır. Bu belgelerin yaklaşık %90'lık kısmı TB dışındaki kurum ve kuruluşlardan alınmaktadır. Dolayısıyla yükümlülerin belge temin edebilmek amacıyla bu kadar farklı kurum ve kuruluşa başvuru yapmak zorunda kalması hem çok masraflı hem de ciddi zaman kayıplarına yol açan bir prosedürdür. Bu sorunları ortadan kaldırmak için "Tek Pencere" uygulamasına geçilmiştir.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) TPS'yi, ithalat, ihracat ve transit işlemleriyle ilgili mevzuat düzenlemeleri çerçevesinde, uluslararası ticarete ve taşımacılığa konu olan eşya için gerekli bilgi ve belgelerin, ticaretin ilgilileri ve taşıyıcıları tarafından uluslararası geçerliliği olan standart bir formatta, tek bir başvuru noktasına sunulabilmesi olarak tanımlamıştır.

Ülkemizde TPS gümrük işlemleri sırasında istenen tüm belgelerin tek noktadan temin edilmesini ve gümrük işlemlerinin tek noktaya yapılacak başvuruyla yürütülerek tamamlanmasını sağlayan sistemdir. TPS kapsamında, farklı kurumlarca düzenlenen belge, kontrol ve izinler ile bunlara ilişkin başvuruların standart hale getirilmesi, izlenebilirliğin artırılması, firmaların işlem maliyetlerinin düşürülerek uluslararası rekabet güçlerinin artırılması, belge kontrollerinin kâğıt ortamı yerine elektronik ortamda gerçekleştirilmesi, belgede sahteciliğin önüne geçilmesi, işlem sürelerinin kısaltılması, insan hatalarının ortadan kaldırılması, ilgili kurumların düzenledikleri belge ve izinlerin kullanımlarına ilişkin detaylı

bilgiye doğrudan erişim sağlanması hedeflenmiştir. Ülkemizde TPS'nin hızlı bir şekilde devreye alınması için ikili bir yapı kurulmuştur. Kendi e-belge sistemleri olan kurumlarla web-servis aracılığıyla entegrasyon sağlanmış, kendi e-belge sistemi olmayan kurumlar için ise bir ara yüz hazırlanarak bu ara yüzden veri girişinin yapılması sağlanmıştır. Özellikle belge sayısı fazla olan kurumlar kendi e-belge sistemlerini kurarak TPS'ye entegre olmuşlar, belge sayısı az olan kurumlar ise ara yüzü kullanmayı tercih etmişlerdir. Zira bir yıl içinde çok az sayıda belge düzenleyen kurumlar olduğu gibi, çok sayıda belge düzenleyen kurumlar da bulunmaktadır. Bu ikili yapı hem az belge düzenleyen kurumların yeni bir e-belge sistemi kurmaları için kaynaklarını israf etmemelerini, hem de TPS'nin hızlı bir şekilde yaygınlaşmasını sağlamıştır. TPS'nin yaygınlaşmasıyla birlikte kurumlar tarafından birçok belgenin elektronik ortama alınması için e-belge sistemleri kurulmuştur.

TPS, 14/01/2014 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 21 adet kurum tarafından düzenlenen ve gümrük beyannamelerinin ekinde aranan 173 belge TPS'ye aktarılmıştır. Henüz sisteme alınmamış belgelerle ilgili test sürecinde olanlar için çalışmalar yürütülmekte olup diğer belgeler için ilgili kurum ve kuruluşlarla görüşmeler devam etmektedir.

YYS, gümrük yükümlülüklerini yerine getiren, düzenli kayıt tutan, mali yeterlilik, emniyet ve güvenlik standartlarına sahip bulunan, kendi otokontrolünü yapabilen güvenilir firmalara gümrük işlemlerinde birtakım kolaylık ve imtiyazlar tanıyan uluslararası bir statüdür. 2022 yılı sonu itibarıyla 72'si taşımacı, 30'u kamu kurumu olmak üzere toplam 664 firma YYS sertifikası sahibi olmuştur.

TIR Sisteminin elektronikleşmesinin (eTIR) hukuki zeminini oluşturan TIR Karneleri Himayesinde Uluslararası Eşya Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesinin (TIR Sözleşmesi) 11 No.lu Eki yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikle beraber, eşyalar, TIR sisteminin gümrük garantisi altında, kâğıt TIR Karnesi olmadan elektronik ortamda oluşturulan eTIR beyanıyla taşınabilecektir.

2.2.4.3. Gümrük İstatistikleri

2022 yılında ihracatımız, bir önceki yıla kıyasla %12,9 artışla 254 milyar 210 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. 2022 yılında ithalatımız ise %34,3 artışla 364,4 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Böylelikle 2022 yılında dış ticaret hacmimiz bir önceki yıla göre %24,6 artarak 618 milyar 605 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığı 2022 yılında

bir önceki yıla göre %138,4 oranında artarak 110 milyar 186 milyon ABD doları olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise %69,8 olarak gerçekleşmiştir (Ticaret Bakanlığı , 2023).

Türkiye’de gümrük hizmetlerinde beyanname, risk durumuna göre dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar, kırmızı, sarı, mavi ve yeşil hattır. Kırmızı hat, eşyanın fiziki muayenesiyle birlikte belge kontrolünün de yapıldığı hattır. Sarı hat, fiziki muayeneye gerek görülmeksizin eşyaya ait beyanname ve eklerinin doğruluğunun ve birbiriyle uygunluğunun kontrol edildiği hattır. Mavi hat, eşyanın veya buna ilişkin yazılı beyan ve ilgili belgelerin veya ticari belge ve verilerin sonradan kontrol edildiği hattır. Yeşil hat, eşyanın belge kontrolüne veya fiziki muayeneye tabi tutulmadığı hattır. Merkezi ve yerel düzeyde yürütülen risk analizi çalışmaları sonucunda, 2022 yılında ithalat işlemlerinde sarı hat oranı %61,7, yeşil hat oranı %25,3 ve kırmızı hat oranı %13 seviyesinde gerçekleşirken, ihracat işlemlerinde ise sarı hat oranı %51, mavi hat oranı %32,9, yeşil hat oranı %13,7 ve kırmızı hat oranı %2,3 seviyesinde gerçekleşmiştir (Ticaret Bakanlığı , 2023).

Ayrıca, Türkiye’ye giriş ve çıkış yapan önemli miktarda araç ve yolcu bulunmaktadır. 2016 yılı itibarıyla sınır kapılarımızdan giriş ve çıkış yapan araç sayısı 11.176.398, yolcu sayısı ise 130.374.725 olarak gerçekleşmiştir (Ticaret Bakanlığı , 2023).

2.2.5. Hedeflere Ulaşılması Önündeki Başlıca Sorunlar

Ülkemizde gümrük hizmetleri, ekonomik kalkınma ve güvenliğin sağlanmasında önemli bir yere sahip olduğundan, gümrük hizmetlerinde gerekli ilerlemenin vakitlice sağlanması gerekmektedir. Ancak, mevcut durumda gümrük hizmetlerinde aşağıdaki sorunlar yaşanmaktadır.

2.2.5.1. Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar

Gümrük hizmetleri daha önce de ifade edildiği gibi, 4458 sayılı Gümrük Kanunu başta olmak üzere, çeşitli kanun, yönetmelik, tebliğ ve uygulama usul ve esasları çerçevesinde sunulmaktadır. Söz konusu mevzuatla ilgili olarak karşılaşılan başlıca sorunlar şunlardır:

- a. Mevzuatta çok sık değişiklik yapılmakta olup bu durum ilgili kurumların ve ticaret erbabının mevzuatı takibini zorlaştırmaktadır.
- b. Mevzuatta çok fazla genel ifade bulunmakta, bu durum mevzuatın anlaşılmasını zorlaştırmakta, uygulamada yorum farklılığına yol açarak yeknesaklığı ve öngörülebilirliği azaltmaktadır.
- c. Mevzuatın kabul edilmesi ve uygulanması arasında çoğunlukla makul bir süre tanınmamaktadır. Bu durum mevzuatın uygulanmasını ve ticaret erbabının mevzuata uyumunu zorlaştırmaktadır.

Ülkemizin taraf olduğu RKS ve DTÖ TKA'nın ilgili hükümleriyle uyumlu olmayan bu uygulamalar, ülkemizde gümrük hizmetleri alanında öngörülebilirliği ve mevzuatın yeknesak uygulanmasını azalttığı gibi, yükümlüler açısından zaman kaybına ve ilave maliyetlere, gümrük idareleri açısından ise gereksiz iş yüküne yol açmaktadır.

2.2.5.2. Kurumsal Yapılanmadan Kaynaklanan Sorunlar

Ülkemizde gümrük hizmetleri alanında kurumsal yapılanma ve koordinasyonla ilgili karşılaşılan başlıca sorunlar şunlardır:

- a. Limanlara girişte ayrı ayrı kart çıkarılması, ilave maliyet ve zaman kaybına neden olmaktadır.
- b. Gümrük müşavirlerinin oda şeklinde örgütlenmemesi nedeniyle kurumsal yapıları geliştirilememektedir.²
- c. Gerek gümrük gerekse diğer kurumlar tarafından yapılan mali kontrollerde etkin ve verimli denetim sağlanamaması firmaların ve denetim yapan kurumların zaman ve insan gücü kaybına yol açmaktadır. Bu durum firmalarda yapılan fiili denetimlerin sayısını artırmaktadır.

Koordinasyonda yaşanan bu sorunlar, ülkemizde politika geliştirme sürecini olumsuz etkilediği gibi, gümrük hizmetlerinin verimliliğine ve etkinliğine olumsuz yansımaktadır.

² TOBB, bir meslek grubunun kurumsal yapısının gelişmemesi sorununun o meslek grubuna ilişkin bir oda kurularak çözülemeyeceği, konunun Kalkınma Planıyla ilişki kurulamayacak kadar majör olmadığı, ayrıca gümrük müşavirlerinin aynı zamanda tacir sıfatının bulunduğu, bu kapsamda tacir sıfatını haiz belirli bir kesimin ticaret/ticaret ve sanayi odasına kayıt yükümlülüğünün bulunduğunu ifade ederek maddenin metinden çıkarılması yönünde görüş bildirmiştir.

2.2.5.3. İnsan Kaynaklarından Kaynaklanan Sorunlar

Gümrük alanında insan kaynaklarına ilişkin sorunlar aşağıdaki gibidir:

- a. Taşra teşkilatlarında uzman ve yetkin personel eksikliği yaşanmaktadır.
- b. Gümrük idarelerinde devam eden tayin sistemi uzmanlaşan personelin farklı bir alanda ve yerde görev yapmasına ve yerine tecrübesiz personelin gelmesine neden olmakta; işlemlerin yavaşlamasına veya uyumsuzluklara yol açmaktadır.
- c. Birçok İhracatçı firmanın dış ticaretten sorumlu birimlerinde uzman personel istihdam edilmemektedir. Bu durum gümrük hizmetlerinin etkin şekilde yürütülmesine mani olmaktadır.
- ç. Taşrada bulunan gümrük personelinin ücretlerinin ve özlük haklarının yapılan işe göre düşük olması motivasyonu ve kaliteyi olumsuz etkilemektedir.
- d. Taşrada vergilerin tahakkuku ve giriş-çıkışa konu eşyanın denetimiyle görevli muayene memurlarının statülerinin düşük olması gümrük işlemlerinin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.
- e. Bilgi işlem personelinin ücretlerinin ve diğer özlük haklarının yetersiz olması, yetişmiş bilgi işlem personelinin kurumdan ayrılmasına neden olmaktadır.

2.2.5.4. Altyapıdan Kaynaklanan Sorunlar

Altyapıdan kaynaklanan sorunlar aşağıdaki şekilde sayılabilir:

- a. İlgili kurumların taşra teşkilatlarındaki hizmet binalarında ve kullanılan ekipmanda yetersizlikler bulunmaktadır.
- b. YİD yöntemi kullanılan, hava ve deniz limanlarında, ticaret erbabına yapılan yer kiralamalarında yüksek kiralar talep edilmektedir.³
- c. Gümrük kapılarında farklı kurumların görev ve yetkilerinin bulunması ve koordinasyonun sağlanamaması gümrük işlem sürelerinin uzamasına neden olmaktadır.

³ TOBB tarafından bu maddeye Kalkınma Planıyla bir ilgi kurulamayacağı gerekçe gösterilerek şerh düşülmüştür.

2.2.5.5. Gümrük Hizmetleriyle İlgili Bilgiye Erişim ve Halkla İlişkilerden Kaynaklanan Sorunlar

Sistemde yaşanan yapısal olmayan sorunların çözümü için sorumlulara ulaşılmasında güçlük yaşanmaktadır.

2.2.5.6. Ücretlerle İlgili Yaşanan Sorunlar

Ücretlerle ilgili olarak aşağıda sayılan temel sorunlar yaşanmaktadır:

- a. Liman hizmetlerinin bir kısmında KDV alınması, bir kısmında alınmaması yönetilmesi zor olup tahminlere, hatalara ve cezai risklere imkân vermektedir.
- b. Çeşitli kurumlarca izin, onay, uygunluk yazısı, tahlil vb. nedenlerle yüksek miktarda ücret alınmaktadır.
- c. İşletici kuruluş, liman işletmeleri ve acenteler gibi kamu kurumu dışındaki diğer aktörlerce alınan ücretlerin yüksek olması maliyetleri artırmaktadır.⁴

2.2.5.7. Teknolojik Gelişmelerin Kullanımı ile İlgili Yaşanan Sorunlar

Gümrük hizmetlerinde teknolojik gelişmelerin kullanılmasıyla ilgili başlıca sorunlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- a. Bilgi işlem altyapısında sorunlar bulunmaktadır.
- b. Diğer kurum ve kuruluşların altyapılarından kaynaklanan nedenlerle TB otomasyon sistemleriyle entegre çalışan sistemlerde yaşanan sorunlar, gümrük hizmetlerinde aksamalara neden olmaktadır.
- c. Gümrük işlem süreçlerinde kullanılan BİLGE Sistemi ve diğer elektronik uygulamaların farklı ekranlarda ve farklı platformlarda olması işlemlerde zaman kaybına neden olmaktadır.

2.2.5.8. Belgelerle İlgili Yaşanan Sorunlar

Gümrük hizmetlerine ilişkin olarak talep edilen belgelerle ilgili sorunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

⁴ Vapur Donatanları ve Acenteleri Derneği tarafından şerh konulmuştur.

- a. Aynı kurumun taşra teşkilatlarında talep edilen belgelerde farklılık bulunmaktadır.
- b. Belgelerin yerindeliği ilgili kurumlarca yeterince gözden geçirilmemektedir. Aynı bilgiler farklı belgelerde istenmektedir.
- c. Uluslararası taşımacılıkta kullanılan geçiş belgelerinin dağıtım ofislerindeki dağıtımlarda firma ve araç evraklarının kâğıt ortamında ibrazı zaman kayıplarına sebebiyet vermektedir.

2.2.5.9. Cezalarla İlgili Yaşanan Sorunlar

Gümrük işlemlerinde işlenen fiil ile cezaların orantısızlığının giderilmesine yönelik daha fazla iyileştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

2.2.5.10. İşlem ve Prosedürle İlgili Yaşanan Sorunlar

Hâlihazırda çeşitli kurumlarca uygulanan bazı gümrük işlemleri ve ticaret erbabının eğilimleri de birtakım sorunlara yol açmakta veya gümrük hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulmasına mani olmaktadır. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

- a. Gümrük hizmetleri ticaret hacmi, lojistik ve firma tercihleri gibi nedenlere bağlı olarak belirli bölgeler ve günlerde yoğunlaşmaktadır. Bu durum gümrük hizmetlerinin kalitesini ve süresini etkilemektedir.
- b. Beyannamede ve ekli belgelerde düzeltme işlemlerinde, usulsüzlük cezalarının uygulanması nedeniyle işlem süreleri uzamaktadır.
- c. Gümrük hizmetleri daha hızlı sunulabilecek olmasına karşın demiryolu ve intermodal taşımacılığın teşvik ve tercih edilmemesi, karayoluyla yapılan ticarete gümrük işlemlerinde yoğunluğa neden olmaktadır.
- ç. İhracat ve ithalata dair aynı ya da farklı kurumlarca yapılan işlemlerde mükerrer veri girişleri zaman kaybına neden olmaktadır.
- d. Gümrük rejimleri kapsamında farklı teminat uygulamaları kamu alacağının takibi açısından süreci zorlaştırmakta ve yükümlüler farklı rejimler için farklı teminat mektubu temininde zorluklarla karşılaşmaktadır.
- e. İhracat İşlemlerinin Uçtan Uca Blokzincir Teknolojisi ile yürütülmesi konusunda çalışmalar yetersizdir.

2.2.5.11. Yetkilendirilmiş Yüklü Statüsünün Geliştirilmesi Konusunda Yaşanan Sorunlar

Bu alanda yaşanan temel sorunlar şunlardır:

- a. Yetkilendirilmiş yüklü kayıt yoluyla rejime giriş uygulamasının sağlayacağı kolaylıklardan yararlanamamaktadır.
- b. Gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması mevzuatı kapsamındaki uygulamaların tamamının hayata geçirilmemiş olması, gümrük idarelerinde iş yoğunluğuna ve firmaların işlem sürelerinin uzamasına neden olmaktadır.

2.2.5.12. Ülkeler Arasında E-İhracatın Artırılmasına Konusunda Yaşanan Sorunlar

Bu alanda yaşanan başlıca sorunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- a. Basitleştirilmiş Gümrük Beyannamesi (BGB) kapsamında bedelli e-ihracat gönderilerine ilişkin beyanlarda gümrük tarife istatistik pozisyonunun (GTİP) 12'li olarak girilmesi gümrük işlemlerinin yavaş işlemesine neden olmaktadır.
- b. Türkiye'den yurt dışı pazaryerlerine veya Türkiye'deki pazaryerlerinden yurt dışı yerleşiklere toplayıcı şirket tarafından konşimento verileriyle konsolide edilerek yapılan ihracatta gerek ürünlerin takibinin gerekse de iade süreçlerinin yönetilememesinden dolayı sorunlar yaşanmaktadır.
- c. Konsinye ihracata konu malın kesin satışının ardından müşteri tarafından cayma süresi içerisinde iade edilmesi durumunda, ihracatçı firmalar KDV iadesi sürecinde sorunlar yaşamaktadır.
- ç. Pazaryerlerinin, kendi mülkiyetinde bulunmayan ve satış faturasını kendi düzenlemediği malların ihracat beyanı esnasında satıcıdan fatura düzenlemesini beklemesi, satıcının ise kendi adına bir ihracat beyannamesi bulunmayan bu ihracat işlemine yönelik KDV'den istisna bir satış faturası düzenlemesi ile KDV iadesi hususlarında belirsizlikler sorunlara neden olmaktadır.
- d. E-ihracata ilişkin lojistik ağı etkin ve verimli bir şekilde kurulmaması firmaların maliyetlerini artırmaktadır.

2.2.6. Karşılaştırmalı Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler ve Uluslararası Konum

2.2.6.1. 2016 Yılı Küresel Ticareti Kolaylaştırma Endeksi

2016 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporuna göre Türkiye, Ticareti Kolaylaştırma Endeksinde sıralamada 11 basamak gerileyerek 59. sıraya düşmüştür. Bu durumun nedenleri iç pazara erişimin kısıtlanması ve iş ortamının bozulması olarak belirtilmiştir (GTB, 2017).

Ticareti Kolaylaştırma Endeksinde Türkiye'nin bir önceki rapora göre Dış Pazara Giriş ve Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanımı bileşenlerinde ilerleme kaydettiği belirtilerek diğer bileşenlerde genel olarak 2014 yılıyla benzer performans sergilediği ifade edilmiştir.

Söz konusu raporda “Sınır Yönetiminin Etkinliği ve Şeffaflığı” alt endeksi, gümrük otoritelerince ve ilgili diğer idarelerce sağlanan hizmet düzeyini ve özel sektörün muhatap olduğu gümrük işlemlerinin verimliliğini ölçmektedir. Ülkemizin bu bileşendeki sıralaması bir önceki dönemle benzerlik arz etmektedir (GTB, 2017), (WEF and GATF, 2016) (WEF, 2014).

Tablo 11: Küresel Ticareti Kolaylaştırma Raporu Sınır Yönetiminin Etkinliği ve Şeffaflığı Endeksinde Türkiye'nin Konumu

ENDEKS	2016		2014	
	SIRA	SKOR	SIRA	SKOR
3.SINIR YÖNETİMİNİN ETKİNLİĞİ VE ŞEFFAFLIĞI	45	5,1	44	4,9
<i>Gümrük hizmetleri endeksi</i>	59	0,63	56	0,63
<i>Boşaltma işleminin etkinliği</i>	36	3,2	34	3,2
<i>İthalat için gereken belge sayısı</i>	57	11,1	82	8
<i>İthalatta geçen gün sayısı</i>	63	41,1	47	14
<i>İthalat maliyeti</i>	86	141,6	61	123,5
<i>İthalat maliyeti: Sınırlara uygunluk</i>	110	655,3		
<i>İhracat için gereken belge sayısı</i>	47	5	85	7
<i>İhracatta geçen gün sayısı</i>	38	15,8	48	13
<i>İhracat maliyeti: Belgesel uygunluk</i>	88	376,5	49	990
<i>İhracat maliyeti: Sınırlara uygunluk</i>	66	3,9		
<i>Düzensiz ödemeler ve rüşvet: İthalat/İhracat</i>	55	4,2	58	3,9
<i>Gümrük şeffaflığı endeksi</i>	1	1	1	1

Kaynak: GTB (2017), WEF and GATF (2016), WEF (2014)

“Sınır Yönetimi” alt endeksi altında bulunan tek gösterge olan “Sınır İdaresinin Etkinliği ve Şeffaflığı” başlığı 2014 yılında oluşturulmuş bir başlıktır. Söz konusu başlıkta ülkemiz 28. sırada yer alarak bir önceki yıla göre 18 basamak ilerlemiştir. “Gümrük Hizmetleri

Endeksi” göstergesinde ise 2012 yılında 55. sırada olan Türkiye 2014 yılında bir sıra gerilemiş ve 56. sırada yer almıştır. 2016 yılında da gerileme devam etmiş ve ülkemiz 59. sırada konumlanmıştır. İlgili endeks sıfır ve bir arasında elde edilen puanlardan oluşmaktadır. Türkiye 0,63 puanla rekabet açısından dezavantajlı konumda değerlendirilmiştir.

Türkiye için diğer göstergelere baktığımızda ithalatta geçen gün sayısının 41,1 (bir önceki yıl 14), ithalat için gereken belge sayısının 11 (bir önceki yıl 8) olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı göstergelere ihracat için baktığımızda ise Türkiye’de ihracatta geçen gün sayısı 15,8, ihracat için gereken belge sayısı 5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu göstergelere bakıldığında Türkiye ilgili alanlarda da rekabet açısından dezavantajlı konumda görülmektedir. Türkiye’nin “Sınır Yönetimi” konusunda rekabet avantajına sahip olduğu alanın “Gümrük Hizmetleri Şeffaflık Endeksi” olduğu göze çarpmaktadır. “Gümrük Hizmetleri Şeffaflık Endeksi’nde sıfır ile bir puan arasında elde edilen puanlara bakıldığında Türkiye 34 ülkeyle birlikte 1 tam puan almıştır.

2016 yılı Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporuna göre bahse konu endekste ülkelerin genel görünümü aşağıdaki gibidir (GTB, 2017), (WEF and GATF, 2016) (WEF, 2014).

Tablo 12: Seçilmiş Ülkelerin Sınır Yönetiminin Etkinliği ve Şeffaflığı Endeksi Performansı

En Başarılı Ülkeler		Performansını En Çok Artıran Ülkeler			En Başarısız Ülkeler	
1	Singapur	64	Sırbistan	18 sıra iyileşme	136	Venezuela
2	Hollanda	73	Vietnam	14 sıra iyileşme	135	Çad
3	Hong Kong	92	Butan	12 sıra iyileşme	134	Yemen
4	Lüksemburg	30	İsrail	12 sıra iyileşme	133	Kongo
5	İsveç	80	Lesotho	11 sıra iyileşme	132	İran
6	Finlandiya	120	Liberya	11 sıra iyileşme	131	Moritanya
7	Avusturya	51	Meksika	11 sıra iyileşme	130	Kamerun
8	Birleşik Krallık	96	Senegal	11 sıra iyileşme	129	Gabon
9	Almanya	84	Uganda	11 sıra iyileşme	128	Sierra Leone
10	Belçika	50	Ruanda	10 sıra iyileşme	127	Nijerya
59	Türkiye					

Kaynak: GTB (2017), WEF and GATF (2016)

Tablo 13: Sınır Yönetiminin Etkinliği ve Şeffaflığı Endeksinde İlk 10 Ülke

Ülke	2016		2014		2012	
	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
Singapur	1	6,0	1	5,9	1	6,14
Hollanda	2	5,7	3	5,3	7	5,32
Hong Kong	3	5,7	2	5,5	2	5,67
Lüksemburg	4	5,6	11	5,1	10	5,20
İsveç	5	5,6	9	5,1	4	5,39
Finlandiya	6	5,6	5	5,2	6	5,34
Avusturya	7	5,5	18	5,0	15	5,12
Birleşik Krallık	8	5,5	6	5,2	11	5,18
Almanya	9	5,5	10	5,1	13	5,13
Belçika	10	5,5	20	4,9	21	4,96

Kaynak: GTB (2017), WEF and GATF (2016), WEF (2014)

2.2.6.2. OECD Küresel Ekonomik Görünüm Raporu

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yayımlanan Küresel Ekonomik Görünüm Raporunda, küresel ekonomide bir yandan küresel büyüme ivme kaybederken, diğer yandan yüksek enflasyonun daha fazla ülke ve üründe hissedilerek kalıcılığını artırdığı, enerji arzına yönelik devam eden sorunların fiyatları daha yükseğe çıkarabilecekken, enflasyonu dizginlemek için uygulanan faiz oranlarındaki artışların finansal kırılganlıkları artırdığı, Rusya-Ukrayna savaşının, düşük gelirli ülkelerde borç sıkıntısı ve gıda güvenliği risklerini beraberinde getirdiği belirtilmiştir.

Raporun Türkiye'ye ilişkin bölümünde 2021 yılı Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) büyüme hızı %11,4 olarak revize edilmiş, GSYH büyümesinin 2022'deki %5,3'ten %3'e düşeceği belirtilmiştir. Ayrıca 2023 yılında enflasyonun %45 seviyelerine gerilemesi öngörülmüş, enflasyondaki düşüşe rağmen fiyatlarda artışın süreceği ve bu durumun hane halkı satın alma gücünü azaltacağı, artan belirsizliklerin ise yatırımları engelleyebileceği belirtilmiştir. Diğer taraftan, dış talebin zayıflamasının ihracat artışı üzerinde riskleri artırdığı ifade edilmiştir. İşsizlik oranının 2024'te %10'a gerileyeceği tahmin edilmektedir. Türkiye'nin, 2022'nin ilk yarısında (yıllık bazda) %7,5 büyüyerek OECD'deki en hızlı büyüyen ülkelerden biri olduğu, ancak artan enerji ithalatı nedeniyle cari açığın genişlediği ifade edilmiştir.

2.3. İlişkili Temel Alanlardaki Gelişmelerin Gümrük Hizmetlerine Yansıması

Gümrük hizmetleri; dış ticaret, ulaştırma ve lojistik, tarım, sağlık, sanayi, çevre, yabancı sermaye akışı, üretim, turizm, güvenlik, göç gibi temel alanlardaki gelişmelerle yakın ilişkilidir.

Ülkemizde bu alanlarda belirlenen hedef ve politikaların gümrük hizmetlerine önemli ölçüde yansımaları olmaktadır.

Dış ticaret açısından bakıldığında, ülkemizin birçok ülkeyle Serbest Ticaret Anlaşması veya Tercihli Ticaret Anlaşması yapması, DTÖ ve çeşitli bölgesel örgütler bünyesinde yapılan ticaretle ilgili anlaşmalara taraf olması, söz konusu anlaşmalar kapsamında eşya girişi veya çıkışının anılan anlaşmaların ilgili hükümlerine göre gümrük kontrollerinin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Anlaşma sayısı arttıkça, uygulamalarda çeşitlilik de artmakta ve kontrollerin etkin bir şekilde yapılabilmesi için ilgili kurumlarla TB arasında yakın işbirliği ve personelde yüksek teknik bilgi birikimi olması gerekmektedir.

Dış ticaret, üretim ve yabancı sermaye açısından önem arz eden başka bir husus, ülkemizde üretimin ve dış ticaretin artmasıyla beraber, ülkeye eşya giriş ve çıkışı artacağından, bekleme ve gecikmelerin önüne geçebilmek için gümrük hizmetlerinin etkinliğini ve verimliliğini artırması zorunluluğudur. Benzer durum turizm açısından da geçerlidir. Özellikle yaz aylarında turist ve gurbetçi vatandaşların Türkiye'ye seyahatindeki artış, bekleme ve gecikmelerin önüne geçmek amacıyla yolcu işlemlerinde artan sayıya paralel olarak iyileştirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Diğer yandan, ithal edilecek ürünlerin tarım, sağlık, sanayi ve çevre gibi alanlarda belirlenen politika ve kurallara uygun olması gerekmektedir. Bu uygunluk denetimi genellikle sınırlarda yapılmaktadır. Bu politikalar doğrultusunda belirlenen kriterlere uyumu sağlamak için çeşitli kontrollerin etkin bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Son olarak, kaçakçılık yöntemlerindeki gelişmelere karşı etkin mücadele edilebilmesi ve özellikle ülkemizin bulunduğu coğrafya nedeniyle uyuşturucu ticareti ve terörün önlenmesi için alınan kararlar gereğince sınırlarda etkin kontroller yapılmaktadır.

Tüm bu gelişmeler değerlendirildiğinde, gümrük hizmetlerinin kolaylaştırılması, dış ticarete konu olan ürünlerin insan, bitki ve hayvan sağlığına uygun olması, kaçakçılığın önlenmesi ve ülke güvenliğinin sağlanması gibi görevlerin aynı anda gerçekleştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

2.4. Türkiye'deki Dinamikler ve Dünyadaki Eğilimlerin Muhtemel Yansımaları

Dünyada son yirmi yıldır uluslararası ticareti artırmak için en çok odaklanılan alanlardan biri ticaretin kolaylaştırılmasıdır. Ticaretin kolaylaştırılmasının genel anlamda amacı, işlemlerin basitleştirilmesi, belgelerin ve maliyetlerin azaltılması ve eşyanın ülkeler

arasında hareketinin hızlandırılmasıdır. Böylece ticaret maliyetleri azaltılarak, ülkelerin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda en çok odaklanılan alan gümrük hizmetleridir.

Genel olarak tüm dünyada öne çıkan eğilim ticarete konu olan eşyanın gümrüklerde geçirdiği süreyi en aza indirme yönündedir. Bu amaçla piyasa gözetimi ve denetimi yaygın şekilde kullanılmaktadır. Risk yönetiminin geliştirilmesi ve mümkün olduğunca az eşyanın gümrüklerde kontrol edilmesini sağlayarak hem gümrük işlem süreleri düşürülmekte hem de yapılan kontrollerin etkinliği artmaktadır.

Ülkemiz, ticaretin kolaylaştırılmasını ve gümrük hizmetlerinin uluslararası bir standarda kavuşturulmasını amaçlayan RKS ile TKA'yı imzalamış ve onaylamıştır. Ayrıca, AB ile Türkiye arasında Gümrük Birliğini tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde ülkemiz gümrük hizmetleri alanında AB standardına uyum sağlama gayreti içerisindeyiz.

Gerek taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar gerek AB yükümlülüğümüz gerekse yukarıda bahsedildiği gibi ülkemizin kalkınma hedefleri, gümrük hizmetleri alanında uluslararası standartlara uyumu zorunlu kılmaktadır. Aşağıda, AB bünyesinde son dönemde gümrük hizmetleri alanında yürütülen çalışmalar özetlenmektedir:

AB Gümrük Mevzuatını yeniden düzenleyen ve “Birlik Gümrük Kodu” olarak adlandırılan 952/2013 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü, 10 Ekim 2013 tarihli ve L269 sayılı AB Resmi Gazetesinde yayımlanmış ve 01.06.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu düzenlemede üye ülkelerin mevcut bilişim altyapılarının hazırlanması için 31.12.2020 tarihine kadar geçiş dönemi belirlenmiştir.

Söz konusu düzenlemenin getirdiği önemli yeniliklerin başında kâğıtsız gümrük işlemlerine geçiş gelmektedir. Tüm işlemlerin elektronik ortamda yapılması gümrük işlem sürelerini düşürerek verimliliği artıracaktır. Ayrıca tüm işlemlerin elektronik ortamda kayıtlı olması izlenebilirliğini artırarak daha şeffaf bir gümrük idaresini temin edecektir. Aynı zamanda aynı mevzuat hükmü uyarınca farklı gümrük idarelerinde farklı işlem yapılmasının önüne geçilerek uygulamada yeknesaklık sağlanacaktır.

Yeni Birlik Gümrük Kodunda yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına sahip firmalara gösterilen kolaylıklar artırılmıştır. Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası sahibi firmalar eşyanın hangi gümrük idaresine geldiğine bağlı kalmaksızın ticari kayıtlarını gerçekleştirebilecek ve kendilerine en yakın olan gümrük idaresinde gümrükleme sürecini tamamlayabileceklerdir.

Merkezi gümrükleme olarak tanımlanan bu uygulamayla birlikte eşyanın fiziki olarak gümrük bölgesine girip çıktığı veya eşyanın sunulduğu gümrük idaresinde gümrük beyanı verme zorunluluğu bu firmalar için kaldırılmıştır.

Yine bu düzenlemeyle getirilen yeniliklerden bir diğeri de öz değerlendirme müessesesidir. Gerekli şartları taşıyan ve başvurusu kabul edilen firmalar gümrük idarelerince yapılması gereken belirli gümrük işlemlerini yerine getirmek, ödenecek ithalat ve ihracat vergilerini belirlemek ve gümrük gözetimde belirli gümrük kontrollerini geręekleřtirmek için gümrük idareleri tarafından yetkilendirilebilecektir. Ayrıca bu düzenlemede TKA’da hüküm altına alınmış olan cezaların etkili ve orantılı olması hususuna da yer verilerek cezalar konusunda da yeknesaklık sağlanmışır.

3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ

3.1. Uzun Vadeli Hedefler

Dünyadaki siyasi, ekonomik, sosyal ve teknolojik yapı her geçen gün değişmektedir. Bu değişim süreci tüm ülkeleri etkilemekte ve değişime ayak uydurma yönünde kurumlara baskı yapmaktadır. Yapılan baskılardan biri, belki de en önemlisi gümrük hizmetleri alanındadır.

Gümrük hizmetleri, dünyadaki hızlı değişim sürecinde ülkeleri risklere karşı koruyabildiği ve fırsatlardan yararlanmak için kolaylaştırıcı rolü üstlenebildiği ölçüde başarılı olmaktadır. Bu süreçte ülkelerin en büyük avantajı, gümrük hizmetleri alanında ülkelerin ortak çabasıyla uluslararası standartların oluşturulması ve bu standartların birçok ülke tarafından uygulanmasıdır.

Gümrük hizmetleri alanında kabul edilmiş olan uluslararası standartların ortak amacı, ülkeleri toplum ve çevre için tehdit olabilecek unsurlardan korumak, kaçakçılığı önlemek ve kurallara uygun eşya ve yolcu geçişini kolaylaştırmaktır. Böylece kalkınma için önem arz eden ihracat daha kolay yapılabilir, insanlar kurallara uyduğu sürece daha rahat seyahat edebilecektir.

Bu nedenle, ülkemizin de katkı verdiği uluslararası standartlar, gümrük hizmetleri alanında rehberlik ederek uluslararası rekabet gücümüzün artırılmasına katkı sağlayacaktır. Ancak bunun sağlanması, gümrük hizmetlerinin yapısı gereği, ilgili tüm kurumların ortak çabası ve özel sektörün sürece aktif katılımıyla mümkün olacaktır. Gümrük hizmetlerinin “müşterisi” konumundaki özel sektörün ihtiyacının karşılanması ve sürecin yönetilmesinde uyarıcı rol üstlenmesi, sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılmasını sağlayacağı gibi, kaynakların verimli kullanılmasına da ışık tutabilecektir.

Tüm bunlar dikkate alındığında, ülkemizin 2053 vizyonu, ***“hızla gelişen ve değişen dünyada, ülkeye eşya ve yolcu giriş-çıkışının güvenli, hızlı, kolay ve en uygun maliyetle yapılabilmesine olanak tanıyan, uluslararası rekabet gücü yüksek ilk beş ülke arasında yer almaktır.”***

Bu vizyon, “Kalkınma Odaklı Gümrük Politikaları” uygulamasıyla mümkün olacaktır. Bu tanım özünde, ***“ihracatın artırılması, toplumun ve çevrenin korunması, kaçakçılığın önlenmesi gibi ülkemizin kalkınması için hayati öneme sahip hedeflere ulaşılmasına ve ülkemizin uluslararası rekabet gücünün artırılmasına katkı sağlamak amacıyla, ilgili tüm kamu kurumları arasında etkin işbirliği tesis edilerek, özel sektörün ihtiyaçları***

doğrultusunda uluslararası standartlarla uyumlu gümrük politikaları uygulanmasını” ifade etmektedir.

Kalkınma odaklı gümrük politikaları uygulamak suretiyle gümrük hizmetlerinde:

- Şeffaflık ve öngörülebilirlik artırılacak,
- Tam otomasyona geçilecek,
- İnsan kaynakları kapasitesi nicelik ve nitelik olarak yükseltilecek,
- Kırtasiyecilik ve maliyetler azaltılacak,
- Etkin kontrol yöntemleri uygulanacaktır.

3.2. On İkinci Kalkınma Planı Hedefleri

2053 vizyonuna ulaşmak için, başta RKS ve DTÖ TKA'nın hükümleri olmak üzere, ülkemiz uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmeli, başarılı ülke uygulamaları takip edilerek gümrük hizmetleri tüm yönleriyle ele alınmalı ve yaşanan sorunlar çözülmelidir. On İkinci Kalkınma Planı, bu açıdan ülkemize eşsiz bir fırsat sunmaktadır.

Bu Plan dönemi, ilgili kurumlar ve özel sektör arasında gümrük hizmetlerinin neden daha etkin sunulması gerektiği konusunda anlayış birliğinin tam olarak tesis edildiği dönem olmalıdır. Zira anlayış birliği sağlanmadan, gümrük hizmetleri gibi güçlü işbirliği gerektiren bir alanda hedefler belirlense dahi bu hedeflere ulaşmak güç olacaktır. Kurumların kendi görev alanlarında hizmet sunan, ticaret erbabının ve vatandaşların ise hizmet alan konumunda olması, başta güvenlik olmak üzere kalkınma hedefleri konusunda anlayış birliğine varılmasına engel teşkil etmemekte, aksine birbirlerini tamamlamalarına ve böylelikle hedeflere daha kolay ulaşılmasına olanak sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, tüm paydaşlar süreçte “ortak” gibi hareket etmek mecburiyetindedir. Bu ise ancak, karşılıklı empati kurabilmekle mümkün olabilecektir. Kurumlar özel sektörün ticareti kolay ve az maliyetle yapma isteğini, özel sektör ise, kurumların görevleri gereği etkin kontroller yapmasının gerekliliğini anlamalı ve bunun için karşılıklı katkı sağlamalıdır. Bu süreçte her kesim, değişim sürecine ülke olarak ayak uydurmak zorunda olduğumuzun farkında olmalıdır.

Dönem içerisinde yapılması gerekenler ve atılması gereken bazı adımlar, kurumların uzun yıllardır devam eden bazı teamüllerden vazgeçmelerini ve yeni birtakım teknikler kullanmalarını gerekli kılacaktır. Tecrübeler göstermiştir ki, kurumsal teamülleri verimsiz olsalar dahi değiştirmek güçtür; ancak imkânsız değildir. Bunu başarmak, değişimin gereği tüm kurumlarca iyi anlaşıldığında daha kolay olabilmektedir.

Kurumların değişimin gerekliliğini anlaması, hâlihazırda uygulanan yöntemin yol açtığı zararları gördüğünde, benzer hizmetin diğer ülkelerde daha etkin yöntemlerle verildiğine şahit olduklarında ve endişelerinin dikkate alınarak kendilerine ikna edici çözümler sunulabildiğinde kolaylaşacaktır. Bu da ancak, bilgilendirme, eğitim ve iyileştirmelerle sağlanabilecektir.

Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılabilceği gibi, hedefler belirlenmeden önce yapılması gereken, kurumların ve özel sektörün ortak çabası ve desteğiyle sorunların ve ihtiyaçların doğru bir biçimde tespit edilmesidir. Bu kapsamda ilk yapılması gereken, reformlar için birçok alanda ortak olan sorun alanlarına odaklanmaktır.

On İkinci Kalkınma Planı hazırlıkları kapsamında oluşturulan Gümrük Hizmetlerinin Geliştirilmesi Çalışma Grubu, bu noktadan hareketle, başta DGÖ olmak üzere uluslararası kuruluşların yapmış oldukları kapasite geliştirme programları ve bazı ülkelerin reform programlarından yararlanarak sorun alanlarını aşağıdaki gibi belirlemiştir:

- a. Mevzuat
- b. Kurumsal Yapılanma ve Koordinasyon
- c. İşlemler
- d. Ücretler
- e. Belgeler
- f. Cezalar
- g. Altyapı
- h. İnsan Kaynakları
- i. Halkla İlişkiler

Çalışma Grubunun üyelerinin katkılarıyla bu alanlarda karşılaşılan ve bir önceki bölümde listelenen başlıca sorunlar tespit edilmiştir. Tespit edilen sorunlardan da anlaşılacağı gibi, ülkemizde gümrük hizmetleri alanında geliştirilmesi gereken hususlar aşağıdaki bölümlerde ifade edilmektedir.

Amaç ve Hedefler:

On İkinci Kalkınma Planı dönemi hedefleri belirlenirken aşağıdaki önemli hususların dikkate alınmasında yarar görülmektedir. Zira bu hususları dikkate almadan belirlenecek hedefler çerçevesinde uygulanacak politikalar beklenen verimi sağlamayabilecektir:

- a. On Birinci Kalkınma Planı ve bu Plan kapsamında hazırlanan Öncelikli Dönüşüm Programları da göstermiştir ki, gümrük hizmetleri ülkemiz için birçok açıdan

önemlidir. Bunlardan bazıları lojistik, dış ticaret, kamu gelirlerinin etkin bir şekilde toplanması, kayıt dışılığın azaltılması, fikri mülkiyet haklarının korunması ve yatırım ortamının iyileştirilmesidir. Her ne kadar Planda açık olarak değinilmemiş olsa da, güvenlik ve turizm gibi önemli sektörlerde hedeflere ulaşılmasında da gümrük hizmetleri kritik bir rol oynamaktadır.

- b. Plan hedefleri belirlenirken dikkat edilmesi gereken başka bir husus, gümrük hizmetleri alanında uluslararası eğilimlerin de dikkate alınmasıdır. Dünyada gümrük hizmetleri alanındaki mevcut eğilim, politikaların güvenlikten ödün vermeden ticaretin kolaylaştırılması ekseninde şekillendirilmesidir. DTÖ tanımlamasına göre ticaretin kolaylaştırılması, *“uluslararası ticaret prosedürlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması”*dır. Tanımda geçen ticaret prosedürleri, uluslararası ticarete eşyanın hareketi için gerekli olan verilerin toplanması, sunulması, iletilmesi ve işlenmesini kapsayan faaliyetler, uygulamalar ve formaliteler olarak açıklanmaktadır (DGÖ 2011). Ticaretin kolaylaştırılmasının önem kazanmasının başlıca nedenleri, ülkelerin artan ticaret talebi, yabancı sermayeyi cezbetme arzusu ve uluslararası tedarik zincirine daha fazla katılabilme gayretidir. Nitekim son yirmi yıldır DTÖ kapsamında sürdürülen müzakereler sonucunda, 2013 yılında DTÖ TKA tamamlanarak ülkelerin onayına açılmış ve 2017 yılında Anlaşma yürürlüğe girecek onay sayısına ulaşmıştır. Büyük ölçüde gümrük hizmetlerine odaklanan ve ülkemizin de taraf olduğu bu Anlaşma kapsamında yükümlülüklerimizi yerine getirmek hedeflerimizden biri olmalıdır.

İhracatını ve turizm gelirlerini artırmak amacıyla birtakım hedefler ortaya koyan ülkemizin, gümrük hizmetleri alanında da gerekli iyileştirmeleri yapması ve bu hedeflere ulaşılmasına katkı sağlaması gerekmektedir.

- c. Dünyadaki birçok ülkeden farklı olarak, ülkemizin bulunduğu coğrafyada devam eden siyasi karışıklıklar, sınır kapılarının kapanması, büyük ölçekli göç dalgaları ve başta uyuşturucu olmak üzere kaçakçılık gibi önemli risklerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, güvenlikle ilgili önlemlerin etkin bir biçimde uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Sayılan tüm bu hususlar dikkate alındığında, On İkinci Plan Dönemi temel amacının aşağıdaki şekilde belirlenmesinde yarar görülmektedir.

“Gümrük hizmetlerinin temel amacı, şeffaflığı ve öngörülebilirliği esas alarak, ülkemizin kalkınma hedeflerine ulaşmasına azami katkıyı sağlamak üzere uluslararası

standartlar ile yükümlülüklerimiz doğrultusunda kırtasiyeciliği ve maliyetleri azaltmak ve etkin kontrol yöntemleri uygulamaktır.”

3.3. Politikalar

On İkinci Plan hedeflerine ulaşmak için, tespit edilen sorunların giderilmesi ve zaman içinde ortaya çıkabilecek ilave sorunlara hızlı bir biçimde çözüm geliştirilmesi önem arz etmektedir. Gümrük Hizmetlerinin Geliştirilmesi Çalışma Grubunun yaptığı tespitlerden yola çıkılarak, On İkinci Plan dönemi için aşağıdaki politikalar belirlenmiştir:

- Kırtasiyecilik azaltılacak, yerindelik denetimi yapılarak farklı kurumlarca yapılan kontrol, izin ve onay süreçleri ile aranan belgeler rasyonel hale getirilecektir.
- Farklı kurumlarca belge, tahlil ve onay işlemleri için tahsil edilen ücretler gözden geçirilecek, verilen hizmete ilişkin olmayan ücret ve kesintiler kaldırılacak, hizmete ilişkin olanlarda ise verilen hizmetle orantılı bir ücretlendirmeye gidilerek uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilecektir.
- Mevzuat açık ve kolay anlaşılır hale getirilecek, mevzuat hazırlıklarında etki analizleri esas alınacak ve katılımcılık artırılabilecektir.
- İlgili kamu kurumları arasında koordinasyon güçlendirilecek ve koordinasyon tek elden yürütülecektir.
- Gümrük işlemlerinde etkinlik ve verimlilik artırılabilecek, bu amaçla bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılacak ve altyapı ihtiyacı karşılanacaktır.
- Uygulamada yeknesaklığı sağlamak amacıyla iş süreçlerinde yetki ve sorumluluklar daha belirgin hale getirilecek, insan kaynakları kapasitesi nitelik ve nicelik olarak yükseltilecek, profesyonelleşme artırılabilecektir.
- Ticaret erbabı ve yolcuların mevzuata uyumu artırılabilecek, bu kapsamda yükümlülerin ihtiyaç duydukları bilgi ve belgeler güncel, doğru, anlaşılır ve kolay erişilebilir şekilde yayımlanacaktır.
- Uluslararası yükümlülüklerimize tam uyum sağlanacaktır.

3.4. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Uygulama Stratejileri ve Tedbirler

3.4.1. Mevzuat Alanında Yapılması Gereken Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1.Mevzuatta ⁵ çok sık değişiklik yapılmakta olup bu durum ilgili kurumların ve ticaret erbabının mevzuatı takibini zorlaştırmaktadır.	Mevzuat taslakları hazırlanırken, istisnai haller ⁶ dışında, taşra personelinin, ilgili kamu kurumlarının ve ticaret erbabının görüşleri azami ölçüde dikkate alınacak ve mevzuatın yayımlanması ve uygulanması arasında en az 30 gün süre sağlanacaktır.	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	2024 başından geçerli olmak üzere	Yeknesaklığı, öngörülebilirliği, uygulama birliğini ve mevzuata uyumu artırmak	Yıllık Mevzuat Memnuniyet Anketi
2. Mevzuatta çok fazla genel ifade bulunmakta, bu durum mevzuatın anlaşılmasını zorlaştırmakta, uygulamada yorum farklılığına yol açarak yeknesaklığı ve öngörülebilirliği azaltmaktadır.	Süreçleri TB tarafından yönetilen ve duyurusu Resmî Gazetede yayımlanan, GTİP gibi bilgileri kapsayan mevzuatın PDF veya imaj formatı yerine, veride tekilliğin sağlanabilmesi amacıyla gümrük yazılımı üzerinden veri setleri halinde servis olarak kullanıma sunulması sağlanacaktır.	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	2024 başından geçerli olmak üzere		
3.Mevzuatın kabul edilmesi ve uygulanması arasında çoğunlukla makul bir süre tanınmamaktadır. Bu durum mevzuatın uygulanmasını ve ticaret erbabının uyumunu zorlaştırmaktadır.					

⁵ Ülkemizin taraf olduğu RKS'de "ulusal mevzuat" "yetkili bir mercii tarafından konulan ve ülke topraklarında uygulanabilen kanunlar, yönetmelikler ile diğer önlemler veya kabul edilmiş olan yürürlükteki anlaşmalar" olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda, bu çalışmada kullanılan "mevzuat" kavramı, ülkemizde gümrük hizmetlerinin düzenlenmesinde dayanak teşkil eden uluslararası anlaşma, kanun, yönetmelik ve tebliğ ile uygulamaya ilişkin esas ve usulleri belirlemek amacıyla ilgili kurumlarca çıkarılan diğer düzenleyici metinleri kapsamaktadır.

⁶ "İstisnai haller" kavramının yorumlanmasında, ülkemizin taraf olduğu DTÖ TKA'nın 3. maddesinin esas alınması yararlı olacaktır. Söz konusu maddeye göre, "vergi veya tarife oranlarındaki değişiklikler, hafifletici etkisi olan önlemler, taslak hakkında görüş alınması veya uygulama için belirli süre verilmesi durumunda etkileri zayıflayacak önlemler, acil durumlarda uygulanan önlemler ya da iç hukuk ve yasal sistemde yapılan küçük değişikliklerde söz konusu tedbirler uygulanmayabilecektir."

	Yeni çıkarılacak mevzuatta mümkün olduğunca görev, yetki, hak ve sorumluluklar açık bir şekilde ifade edilecektir.				
--	--	--	--	--	--

3.4.2. Kurumsal Yapıyı İyileştirmeye Yönelik Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1.Limanlara girişte ayrı ayrı kart çıkarılması, ilave maliyet ve zaman kaybına neden olmaktadır.	Tek Kart uygulamasına geçilecektir.	İB (İçişleri Bakanlığı) (S), UAB (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı) ve TB, Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları	2024 sonu	Gümrük işlem süresini, maliyetleri ve kırtasiyeciliği azaltmak	Tek Kart uygulamasıyla giriş yapılamayan liman sayısı
2.Gümrük müşavirlerinin oda şeklinde örgütlenmemesi nedeniyle gümrük müşavirlerinin kurumsal yapıları geliştirilememektedir. ⁷	Gümrük Müşavirleri Odası kurulacaktır.	TB (S), Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları	2025 sonu	Gümrük Müşavirlerinin kurumsallaşmasını sağlamak	Odanın Kurulması
3.Gerek gümrük gerekse diğer kurumlar tarafından yapılan mali kontrollerde etkin ve verimli denetim sağlanamaması firmaların ve denetim yapan kurumların zaman ve insan gücü kaybına yol açmaktadır. Bu durum firmalarda yapılan fiili denetimlerin sayısını artırmaktadır.	Gümrük kayıtları ile mali kayıtların entegrasyonu sağlanacaktır. Gümrük kayıtları ile banka kayıtları arasında entegrasyon sağlanacaktır.	TB (S), Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB)	2025 sonu	Gümrük kontrollerinin ve mali kontrollerin etkinliğini artırarak firmalarda gerçekleştirilen fiili denetimlerin sayısını azaltmak suretiyle kayıtlar üzerinden denetimler gerçekleştirilmek, böylece kayıt dışı ekonomiyi azaltmak	Firmalarda gerçekleştirilen fiili denetim sayısı Firmaların kayıtları üzerinden yapılan denetim sayısı

⁷ TOBB tarafından şerh konulmuştur.

3.4.3. İnsan Kaynakları Alanında Yapılması Gerekenler

Sorun	Tedbir	Sorumlu /İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1.Taşra teşkilatlarında uzman ve yetkin personel eksikliği yaşanmaktadır.	<p>Personel, becerileri ve uzmanlığı esas alınarak ihtiyaç duyulan yer ve bölümlerde görevlendirilecektir.</p> <p>Personel ihtiyacı belirlenerek, ihtiyaç duyulan sayıda ve özelliklerde personel istihdam edilecektir.</p> <p>Kurumsal düzeyde ve TB ile birlikte sorun yaşanan alanlarda ilgili kurumların taşra personeline yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenecek ve destekleyici rehberler yayımlanacaktır.</p> <p>Gümrük personeline profesyonelliği artırmak ve yeni alınan personelin hızlı bir şekilde sahada verimli çalışmasını sağlamak için sürekli eğitim verilen ve yeni alınan personelin tüm teknik konularda uygulamalı eğitime tabi tutulacağı "Gümrük ve Ticaret Akademisi" oluşturulacaktır.</p>	<p>Tüm kurumlar</p> <p>Tüm kurumlar</p> <p>Tüm kurumlar</p> <p>TB</p>	<p>2025 sonu</p> <p>2025 sonu</p> <p>2024 başından geçerli olmak üzere</p> <p>2026 sonu</p>	Gümrük işlem süresini azaltmak, yeknesaklığı, öngörülebilirliği ve kontrollerin etkinliğini artırmak	<ul style="list-style-type: none"> Değerleme itiraz sayısı/değişen sayısı Sınıflandırma sayısı/değişen sayısı Sınırdan yolcu ve eşya bekleme süreleri İhracat ve ithalatta gümrükleme süreleri Personel başına yıllık beyanname sayısı Eğitime tabi tutulan personel oranı Personel başına eğitim süresi
2.Gümrük idarelerinde devam eden tayin sistemi uzmanlaşan personelin farklı bir alanda ve yerde görev yapmasına ve yerine tecrübesiz personelin gelmesine neden olmakta ve işlemlerin yavaşlamasına veya uyumsuzluklara neden olmaktadır.	Personelin tayinlerinde uzmanlık ve idarelerin ihtiyaçları dikkate alınacaktır.	TB	2025 sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak, yeknesaklığı, öngörülebilirliği ve kontrollerin etkinliğini artırmak	<ul style="list-style-type: none"> Değerleme itiraz sayısı/değişen sayısı Sınıflandırma sayısı/değişen sayısı Sınırdan yolcu ve eşya bekleme süreleri İhracat ve ithalatta gümrükleme süreleri Personel başına yıllık beyanname sayısı Eğitime tabi tutulan personel oranı

					• Personel başına eğitim süresi
3. Birçok ihracatçı firmanın dış ticaretten sorumlu birimlerinde uzman personel istihdam edilmemektedir. Bu durum gümrük hizmetlerinin etkin şekilde yürütülmesine mani olmaktadır.	Firmalarla seminer, çalıştay vb platformlar ile sosyal medya, SMS ve e-posta gibi yöntemlerle iletişime geçilerek farkındalık artırılacaktır.	Gümrük Müşavirleri, Dernekleri, TOBB, TİM, UND, UTİKAD	2024 başından geçerli olmak üzere	Gümrük işlem süresini ve maliyetlerini azaltmak	Hatalı İşlem Oranı
4. Taşrada bulunan gümrük personelinin ücretlerinin ve özlük haklarının yapılan işe göre düşük olması, motivasyonu ve kaliteyi olumsuz etkilemektedir.	Taşra personelinin ücret ve özlük hakları iyileştirilecektir.	TB (S), HMB	2025 sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak, yeknesaklığı, öngörülebilirliği ve kontrollerin etkinliğini artırmak	Personelin ortalama çalışma süresi
5. Taşrada vergilerin tahakkuku ve giriş çıkışa konu eşyanın denetimiyle görevli muayene memurlarının statülerinin düşük olması gümrük işlemlerinin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.	Muayene memurlarının unvanları denetmen statüsü olarak değiştirilerek yaptıkları işle uyumlu hale getirilecektir.	TB (S), HMB	2025 sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak, yeknesaklığı, öngörülebilirliği ve kontrollerin etkinliğini artırmak	Personelin ortalama çalışma süresi
6. Bilgi işlem personelinin ücretlerinin ve özlük haklarının düşük olması, yetişmiş bilgi işlem personelinin kurumdan ayrılmasına neden olmaktadır.	Bilgi işlem personelinin niteliğinin ve niceliğinin artırılması için özlük hakları iyileştirilecektir.	TB (S), HMB	2025 sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak, yeknesaklığı, öngörülebilirliği ve kontrollerin etkinliğini artırmak	Personelin ortalama çalışma süresi

3.4.4. Altyapıyı İyileştirmeye Yönelik Yapılması Gerekenler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1.İlgili kurumların taşra teşkilatlarında hizmet binalarında ve kullanılan ekipmanlarda yetersizlikler bulunmaktadır.	Bütçe imkânları göz önünde bulundurularak hizmet binası ve ekipman ihtiyacı karşılanacaktır.	Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) (S), İlgili Kurum ve Kuruluşlar	2028 sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak ve kontrollerin etkinliğini artırmak	Memnuniyet Anketi Yeni inşa edilen hizmet binası sayısı
2.YİD Yöntemi kullanılan, hava ve deniz limanlarında, ticaret erbabına yapılan yer kiralama ve yüksek kiralar talep edilmektedir. ⁸	Sınır kapılarının planlamasında ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ticaret erbabının işlemleri yapabilmeye sağlayacak planlama yapılacaktır.	UAB, TOBB GTİ, Liman ve Havalimanı İşletmeleri	2025 sonu	Gümrük işlem süresini ve maliyetlerini azaltmak ve kontrollerin etkinliğini artırmak	Yer tahsisinde sorun yaşanan gümrük idaresi sayısı
3.Gümrük kapılarında farklı kurumların görev ve yetkilerinin bulunması ve koordinasyonun sağlanamaması gümrük işlem sürelerinin uzamasına neden olmaktadır.	Gümrük kapılarındaki koordinasyonun TB tarafından yürütülmesine yönelik gerekli düzenlemeler hayata geçirilecektir.	TB (S) İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	2028	İlgili kurumlarla koordinasyonu sağlamak, gerektiğinde gümrük kapılarındaki görev ve yetkileri TB uhdesine almak	Gümrük kapılarında birim zamanlı giriş ve çıkış yapan ticari araçların sayısı

3.4.5. Gümrük Hizmetleriyle İlgili Bilgiye Erişimin Artırılması ve Halkla İlişkiler Alanında Yapılması Gerekenler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1. Sistemde yaşanan yapısal olmayan sorunların çözümü için sorumlulara ulaşmakta sorunlar yaşanmaktadır.	İlgili kurumlarda gümrük işlemleriyle ilgili çağrı merkezleri oluşturulacaktır. Sistemlerde yaşanan yapısal olmayan sorunların çözülmesi ve takibinin sağlanması için elektronik ortamda Olay Yönetim Sisteminin kurulması	TB (S) İlgili Kurum ve Kuruluşlar	2025 sonu 2025 sonu	Şeffaflığı ve öngörülebilirliği artırmak	<ul style="list-style-type: none"> • Çağrı merkezi olmayan kurum sayısı • Olay Yönetim Sisteminde gelen aramalarda bekleme süresi • Olay Yönetim Sisteminde yapılan arama sayısı

⁸ TOBB tarafından şerh düşülmüştür.

3.4.6. Ücretler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1. Liman hizmetlerinin bir kısmında KDV alınması, bir kısmında alınmaması yönetilmesi zor olup, tahminlere, hatalara ve cezai risklere imkân vermektedir.	Liman hizmetleri ve bu hizmetlerden alınan KDV'ler hakkında belirsizliği ortadan kaldıracak düzenleme yapılacaktır.	GIB	2024 Sonu	Şeffaflığı ve mevzuata uyumu artırmak	Belirsizliğin giderilmesi
2. Çeşitli kurumlarca izin, onay, uygunluk yazısı, tahlil vb. nedenlerle yüksek miktarda ücret alınmaktadır.	İthalat ve ihracat sürecinde gerek kamu gerek özel sektöre alınan ücret ve kesintiler değerlendirilerek, doğrudan verilen hizmete ilişkin olmayan ücret ve kesintiler kaldırılacak, verilen hizmetle orantılı bir ücretlendirmeye gidilecektir. Gümrük Hizmetleri Karşılığı Alınan Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar belirlenecektir.	İlgili kurum ve kuruluşlar İlgili kurum ve kuruluşlar	2024 Sonu 2024 sonu	Gümrük işlem maliyetlerini azaltmak, Uluslararası yükümlülüklerimizi yerine getirmek Gümrük işlem maliyetlerini azaltmak	<ul style="list-style-type: none">Farklı kontrol yöntemleri için farklı ücretlerin alınmasıYeni ücret sayısı ve tutarı
3. İşletici kuruluş, liman işletmeleri ve acenteler gibi kamu kurumu dışındaki diğer aktörlerce alınan ücretlerin yüksek olması maliyetlere neden olmaktadır. ⁹	Alınan ücretler uluslararası uygulamalar çerçevesinde gözden geçirilecek, YİD yöntemiyle modernize edilen veya yapılan havalimanı, liman, kara hudut kapısı ve iç gümrük idarelerine ilişkin sözleşmelerde ihtiyaçlar dikkate alınacaktır.	İşletici kuruluşlar, Liman İşletmeleri, Acenteler, UAB	2024 başından itibaren	Gümrük işlem maliyetlerini azaltmak	Makul gerekçeye dayanmayan ücretlerin kaldırılması veya düşürülmesi

⁹ Vapur Donatanları ve Acenteleri Derneği tarafından şerh konulmuştur.

3.4.7. Teknolojik Gelişmelerin Kullanımı Hakkında Yapılması Gereken Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1. Bilgi işlem altyapısında sorunlar bulunmaktadır.	Bilgi işlem altyapısı ihtiyaçlar ve sorunlar gözetilerek ve paydaşların görüşleri alınarak iyileştirilecektir.	TB (S), İlgili Kurum ve Kuruluşlar	2025 sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak ve kontrollerin etkinliğini artırmak	<ul style="list-style-type: none"> Her bir sistemle ilgili sorun yaşanan gün sayısı Sorunun çözülme süresi
2. Diğer kurum ve kuruluşların alt yapılarından kaynaklanan nedenlerle TB otomasyon sistemleriyle entegre çalışan sistemlerde yaşanan sorunlar, gümrük hizmetlerinde aksamalara neden olmaktadır	<p>Tüm kurum ve kuruluşların kullandıkları ortak yazılımların ve donanımların temini ve bakımının tek elden yapılması için ihaleleri Devlet Malzeme Ofisi (DMO) tarafından yapılacaktır.</p> <p>Tüm kurum ve kuruluşların ihtiyaçlarını karşılayacak tek bir veri tabanı, TÜBİTAK (kiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) tarafından açık kaynak yoluyla yazılacaktır.</p>	<p>Tüm Kurumlar, DMO</p> <p>Tüm Kurumlar, TÜBİTAK</p>	<p>2028 sonu</p> <p>2028 sonu</p>	Gümrük işlem süresini azaltmak ve kontrollerin etkinliğini artırmak	Kurumlara tarafından kullanılan ortak yazılımların, ortak donanımların, veri merkezlerinin ve veri tabanlarının maliyetleri
3. Gümrük işlem süreçlerinde kullanılan BİLGE Sistemi ve diğer elektronik uygulamaların farklı ekranlarda ve farklı platformlarda olması işlemlerde zaman kaybına neden olmaktadır.	BİLGE Sistemi ve elektronik gümrük uygulamaları kullanıcı dostu olacak biçimde geliştirilecek ve bunların tek bir platform çatısı altında birleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	TB	2024	Gümrük işlem süresini azaltmak ve kontrollerin etkinliğini artırmak	Tek bir platform altına alınan elektronik uygulama sayısı

3.4.8. Belgeler Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1.Aynı kurumun taşra teşkilatlarında talep edilen belgelerde farklılık bulunmaktadır.	Ürün ve işlem bazında talep edilen belgeler ve bunlarla ilgili süreçler hakkında el kitabı yayımlanacaktır.	Tüm kurumlar	2024 Sonu	Şeffaflığı, öngörülebirliliği ve yeknesaklığı artırmak	<ul style="list-style-type: none">Farklılıkların giderilmesiŞikâyet sayısı.El kitabının yayımlanması
2.Belgelerin yerindeligi ilgili kurumlarca yeterince gözden geçirilmemektedir. Aynı bilgiler farklı belgelerde istenmektedir.	Belgelerin yerindeligi gözden geçirilerek sayısı azaltılacak ve yeni belge istenmesi hakkında usul ve esaslar belirlenecektir.	Tüm kurumlar	2024 Sonu	Kırtasiyeciliği azaltmak	<ul style="list-style-type: none">Kaldırılan belge sayısıİstenen yeni belge sayısı
3.Uluslararası taşımacılıkta kullanılan geçiş belgelerinin dağıtım ofislerindeki dağıtımlarda firma ve araç evraklarının kâğıt ortamında ibrazı zaman kayıplarına sebebiyet vermektedir.	Geçiş belgesi tahsislerinde dağıtım ofislerine ibraz edilen evrakların tamamı elektronik ortama alınacak ve kâğıt belge ibrazı sonlandırılacaktır.	TOBB ve UAB (S)	2024 Sonu	Sınır kapılarındaki bekleme süreleri azaltmak	Elektronik ortama geçmeyen belge dağıtım ofisi sayısı

3.4.9. Cezalar Konusunda Yapılması Gereken Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1. Gümrük işlemlerinde işlenen fiil ile cezaların orantısızlığının giderilmesine yönelik daha fazla iyileştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.	Gümrük Kanununda cezalar gözden geçirilecektir.	TB	2024 Sonu	Ceza adaletini geliştirmek	Ceza miktarlarındaki düşüş oranı

3.4.10. İşlem ve Prosedürle İlgili Yapılması Gereken Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1. Gümrük hizmetleri ticaret hacmi, lojistik ve firma tercihleri gibi nedenlere bağlı olarak belirli bölgeler ve	Firmalara yönelik olarak bölge ve illerde tanıtım ve bilgilendirme yapılacaktır.	TB, TOBB, UND (Uluslararası Nakliyeciler Derneği), TİM, Gümrük	2024 Sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak	Her bir idare bazında: <ul style="list-style-type: none">Değerleme itiraz sayısı/değişen sayısı

günlerde yoğunlaşmaktadır. Bu durum gümrük hizmetlerinin kalitesini ve süresini etkilemektedir.		Müşavirleri Dernekleri			<ul style="list-style-type: none"> • Sınıflandırm a sayısı/değiş e n sayısı • Sınırd a yolcu ve eşya bekleme süreleri • İhracat ve ithalatta gümrükleme süreleri • Personel başına yıllık beyanname sayısı
2. Beyannamede ve ekli belgelerde düzeltme işlemlerinde, usulsüzlük cezalarının uygulanması nedeniyle işlem süreleri uzamaktadır.	Düzeltilme işlemlerinde uygulanan cezalar ve prosedürler gözden geçirilecektir.	TB	2024 Sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak	Ortalama düzeltme süresi
4. Gümrük hizmetleri daha hızlı sunulabilecek olmasına karşın demiryolu ve intermodal taşımacılığın teşvik ve tercih edilmemesi, karayoluyla yapılan ticarete gümrük işlemlerinde yoğunluğa neden olmaktadır.	Sorunun kaynakları araştırılarak, çözüm önerileri geliştirilecektir.	UAB (S) UND, TCDD Taşımacılık A.Ş., UTİKAD	2024 Sonu	Gümrük işlem süresini azaltmak	Demiryolu ve intermodal ile yapılan sevkiyat sayısının/hacminin toplam sevkiyata oranı
5. İhracat ve ithalata dair aynı ya da farklı kurumlarca yapılan işlemlerde mükerrer veri girişleri zaman kaybına neden olmaktadır.	Mükerrer veri girişleri tespit edilerek kaldırılacaktır.	Tüm kurumlar	2026	Gümrük işlem süresini ve maliyetleri azaltmak	Şikayet Sayısı
6. Gümrük rejimleri kapsamında farklı teminat uygulamaları kamu alacağının takibi açısından süreci	Gümrük rejimleri kapsamındaki teminatlarda farklı uygulamalar mümkün olduğu ölçüde yeknesaklaştırılacaktır.	TB	2028	Gümrük rejimleri kapsamındaki teminatlarda farklı uygulamaların yeknesaklaştırılması	Yeknesaklaştırılan farklı teminat mektubu türlerinin sayısı

zorlaştırmaktadır ve yükümlüler farklı rejimler için farklı teminat mektubu temininde zorluklarla karşılaşmaktadır.					
“7. İhracat İşlemlerinin Uçtan uca Blokzincir Teknolojisi ile yürütülmesi konusunda çalışmalar yetersizdir.”	TB 2021 yılında Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ile başlattığı “İhracat Süreçlerinin Blockzincir Teknolojisi ile Uçtan Uca Yeniden Dizayn Edilmesi Projesi”nin çıktılarının pilot ülke olarak uygulanması ile dış ticaretin bütününe mevcut BİLGE sistemini de kapsayacak şekilde geliştirilecektir.	TB	2024 başından geçerli olmak üzere	İhracat sürecinde tekrarlayan veri paylaşımını ortadan kaldırmak, kâğıt tabanlı prosedürleri azaltmak, paydaşlar arası işbirliğini artırmak, belgede sahteciliği önlemek, süreçleri akıllı sözleşmeler yoluyla hızlandırmak, dağıtık defterler ve şifreleme yoluyla veri güvenliğini ve izlenebilirliği güçlendirmek.	

3.4.11. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsünün Geliştirilmesi Konusunda Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu/İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1. Yetkilendirilmiş yükümlü kayıt yoluyla rejime giriş uygulamasının sağlayacağı kolaylıklardan yararlanamamaktadır.	Kayıt yoluyla rejime giriş konusunda farklı ülke uygulamaları incelenecektir.	TB	2028 sonu	Gümrük işlem süresini ve maliyetlerini azaltmak	Kayıt yoluyla rejime giriş konusunda incelenen ülke uygulama sayısı.
2. Gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması mevzuatı kapsamındaki uygulamaların tamamının hayata geçirilmemiş olması, gümrük idarelerinde iş yoğunluğuna sebep olmakta ve ayrıca, firmaların işlem sürelerinin uzamasına neden olmaktadır.	Gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması mevzuatı kapsamındaki uygulamalar daha etkin kullanılacaktır.	TB	2028	Gümrük işlem süresini ve maliyetleri azaltmak	Yeşil hat beyanname sayısı YYs sahibi firma sayısı YYs sahibi firmalarca yapılan dış ticaretin toplam dış ticarete oranı.

3.4.12. Ülkeler Arasında E-İhracatın Artırılmasına Yönelik Düzenlemeler

Sorun	Tedbir	Sorumlu /İlgili Kurum	Süre	Amaç	Performans Göstergesi
1. Basitleştirilmiş Gümrük Beyannamesi kapsamında bedelli e-ihracat gönderilerine ilişkin beyanlarda gümrük tarife istatistik pozisyonunun 12'li olarak girilmesi gümrük işlemlerinin yavaş işlemesine neden olmaktadır.	İhracat işlemlerinde eşyanın 6'lı alt pozisyonu (Armonize Sistem Kodu) aranacak, gönderilerde ürün kimlik bilgisi istenecek (EAN/GS1/GTİN) ve bu gönderimlerde QR kod ile ürüne ait bilgiler bu kod aracılığıyla sistemde görünecek ve muafiyet kapsamı gönderilere sağlanan kolaylıklar, e-ihracat gönderileri için de sağlanacaktır.	TB (S) HMB	2024 başından geçerli olmak üzere	İhracat işlem süresini ve maliyetlerini azaltmak	BGB ile yapılan ihracat işlemlerinin süresi, sayısı ve TPS_HAR muafiyetli gönderi sayısı ile karşılaştırılması
2. Türkiye'den yurt dışı pazaryerlerine veya Türkiye'deki pazaryerlerinden yurt dışı yerleşiklere toplayıcı şirket tarafından konşimento verileriyle konsolide edilerek yapılan ihracat gerek ürünlerin takibi gerekse de iade süreçleri yönetilememesinden dolayı sorunlar yaşanmaktadır.	Türkiye'den yurt dışı pazaryerlerine veya Türkiye'deki pazaryerlerinden yurt dışı yerleşiklere toplayıcı şirket tarafından konşimento verileriyle konsolide edilerek yapılan ihracat işlemleri için BGB'de düzenleme yapılacaktır.	TB	2024 başından geçerli olmak üzere	İhracat işlemlerini takip etmek ve iade süreçlerini etkin bir şekilde yönetmek	BGB ile yapılan ihracat işlemlerinin süresi ve sayısı
3. Konsinye ihracata konu malın kesin satışının ardından müşteri tarafından cayma süresi içerisinde iade edilmesi durumunda, ihracatçı firmalar KDV iadesi sürecinde sorunlar yaşamaktadır.	Konsinye e-ihracata yönelik bütüncül bir mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.	TB, HMB	2024 başından geçerli olmak üzere	Konsinye e-ihracatı artırmak	Konsinye e-ihracat ile yapılan ihracat işlemlerinin süresi ve sayısı Mevzuat düzenlemesi
4. Pazaryerlerinin, kendi mülkiyetinde bulunmayan ve satış faturasını kendi	Pazaryerlerinin mülkiyetlerinde olmayan	TB, HMB	2024 başından geçerli	E-ihracatı artırmak ve	Bu kapsamda düzenlenen BGB sayısı

düzenlemediği malların ihracat beyanı esnasında satıcıdan fatura düzenlemesini beklemesi, satıcının ise kendi adına bir ihracat beyannamesi bulunmayan bu ihracat işlemine yönelik KDV'den istisna bir satış faturası düzenlemesi ile KDV iadesi hususlarında belirsizlikler sorunlara neden olmaktadır.	gönderilerin ihracatına yönelik bir mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.		olmak üzere	etkin hale getirmek	
5. E-ihracata ilişkin lojistik ağın etkin ve verimli bir şekilde kurulmaması firmaların maliyetlerini artırmaktadır.	“Yurt İçi Aktarım Merkezi” ve “E-Ticaret Merkezlerinin” tek çatı altında kurulması sağlanacaktır.	TB (S), UAB	2024 başından geçerli olmak üzere	Gerek gümrük işlemlerinin gerekse de KDV iade işlemlerini basit ve hızlı bir şekilde sonuçlandırmak, Hızlı ve düşük maliyetli mikro ihracat süreci gerçekleştirilmek	E-ihracat değerinin bu merkezlerde gerçekleşme oranı

3.5. Önemli Projeler

3.5.1. Kolay İhracat Noktaları Projesi

TB'nin 2021/8 sayılı Genelgesiyle hayata geçirilen Kolay İhracat Noktaları Projesiyle izinli gönderici yetkisi kapsamında yapılacak taşımalarda, ihracat beyannamesinin ihracatçının seçtiği gümrük müdürlüğünde tescil edilmesi ve beyannameye ilişkin fiziki muayenenin gerekli olduğu durumlarda, muayene işlemlerinin izinli gönderici tesisinin bağlı bulunduğu gümrük müdürlüğünce gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Bu sayede, Türkiye'nin her yerinden ihracat yükü hiçbir bürokrasi ve ek maliyet olmadan izinli gönderici tesislerinde konsolide olma imkânına sahip olmakta, ihracat yükü ülke içinde serbestçe dolaşabilmektedir. Söz konusu tesislerde oluşan ölçek ekonomisiyle birden çok şehrin ihracat işlemlerinin tek noktada kolay ve hızlı şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olmaktadır.

3.5.2. Tek Pencere Sistemi

“Gümrük Hizmetlerinde Tek Pencere Sistemi” konulu 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle kuruluş işlemleri başlatılan ve TB tarafından yürütülen TPS, gümrük işlemleri sırasında istenen tüm belgelerin tek noktadan temin edilmesini ve gümrük işlemlerinin tek

noktaya yapılacak başvuruyla yürütülerek tamamlanmasını sağlayan sistemdir. TPS kapsamında, farklı kurumlarca düzenlenen belge, kontrol ve izinler ile bunlara ilişkin başvuruların standart hale getirilmesi, izlenebilirliğin artırılması, firmaların işlem maliyetlerinin düşürülerek uluslararası rekabet güçlerinin artırılması, belge kontrollerinin kâğıt ortamı yerine elektronik ortamda gerçekleştirilmesi, belgede sahteciliğin önüne geçilmesi, işlem sürelerinin kısaltılması, insan hatalarının ortadan kaldırılması, belge ve izni düzenleyen kurumların düzenledikleri belge ve izinlerin kullanımlarına ilişkin detaylı bilgiye doğrudan erişim sağlaması hedeflenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda 21 adet kurum tarafından düzenlenen ve gümrük beyannamelerinin ekinde aranan 173 belge TPS'ye aktarılmıştır. Henüz sisteme alınmamış belgelerle ilgili test sürecinde olanlar için çalışmalar yürütülmektedir.

3.5.3. Liman Tek Pencere Sistemi

Gemi acenteleri tarafından geminin gelişinden ve çıkışından önce ve sonra yapılan bildirimler tek bir veri tabanından girilmektedir. Farklı kurum ve kuruluşlar ve limanların ihtiyaç duyduğu bilgileri bu veri tabanından almak ve kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan izin ve işlem sonuçlarını görmek amacıyla Liman Tek Pencere sistemi TB tarafından kurulmuş ve 2018 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Söz konusu sistemle acentelere tek bir veri tabanında veri girişi yapılması sayesinde farklı kurum/kuruluşlara beyanda bulunmanın ortaya çıkardığı bürokratik işlemler azaltılmıştır. Limanda işlem yapan tüm kamu kurumlarına kâğıt ortamında belge ibrazı ortadan kaldırılmıştır. Farklı kurumlarca yapılan kontrollerin tek bir noktadan görüntülenebilmesi sağlanmıştır.

3.5.4. Konteyner ve Liman Takip Sistemi

Limanalarda yapılan bütün gümrük işlemlerinin elektronik ortama alınması ve gümrük idaresi, liman işletmesi ve acenteler arasında entegrasyon ile elektronik bilgi paylaşımını sağlayan sistemdir. Yapılan çalışmalar neticesinde konteyner trafiğinin %94'üne tekabül eden 24 limanda sisteme entegrasyon sağlanmıştır. Limanlarla gümrük idaresi arasında kâğıt ortamında paylaşılan veriler ile liman sahasına giriş ve çıkışta yapılan kayıtlar elektronik ortama alınmıştır.

3.5.5. Tarife Arama Programı

Dış ticaret yapmak isteyen herkesin, ticarete konu edeceği eşyaya ilişkin ithalat ve ihracatta ihtiyaç duyacağı vergi ve belge bilgilerine tek noktadan ulaşabileceği bir arama

programıdır. TARA (Tarife Arama Programı) kapsamında sunulan bilgiler referans amaçlıdır, bağlayıcılığı yoktur.

3.5.6. Gümrük Eşya Takip ve Analitik Performans Programı

Gümrük Eşya Takip ve Analitik Performans (GET-APP) Programıyla dış ticaret erbabına gümrük işlemlerini anlık olarak takip etme imkânı sunularak; elektronik izin, ceza kararı gibi belgelere kolay ve güvenli erişimi sağlanmıştır. İthalat ve ihracat işlemlerinin anlık takibini mümkün kılan GET-APP uygulaması 2017 yılı Kasım ayından itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

3.5.7. Tarama Ağı Projesi

Tarama Ağı Projesi kapsamında kara sınır kapılarımız ve limanlarımızda kaçakçılıkla mücadele faaliyetlerinde etkin bir şekilde kullanılan X-Ray tarama sistemlerinin oluşturduğu ham görüntülerin merkeze aktarılması ve eş zamanlı olarak incelemeye tabi tutulması mümkün olacaktır. Böylece, taşıtın Türkiye Gümrük Bölgesinde seyrettiği esnada dâhil olduğu olası transit kaçakçılık vakaları, imajın hem hareket ve varış gümrük idareleri hem de merkez tarafından karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi sonucu tespit edilebilecektir. Ayrıca, geliştirilmesi planlanan yapay zekâ modülüyle, X-Ray tarama görüntüleri üzerinden otomatik olarak anomali tespit edebilecek makine öğrenmesi algoritmaları çalıştırılarak yükün içerisine gizlenen uyuşturucu, silah, sigara başta olmak üzere, kaçak eşyanın türü ve zula bölgesi kolayca tespit edilebilecektir.

3.5.8. Milli Tarama Sistemi Projesi

Yeni Ekonomi Programının (2021-2023) sanayi üretiminde katma değeri artıracak ve cari açığı azaltacak sektörel projelere öncelik verilmesi prensibine uygun olarak, TB'nin yurt dışı kaynaklardan temin ettiği ve bu alanda son 15 yılda yaklaşık 140 milyon ABD doları yatırım yaptığı Araç ve Konteyner Tarama Sistemlerinin Türkiye'de geliştirilmesi ve üretilmesi amacıyla, Milli Tarama Sistemi (MİLTAR) Projesi geliştirilmiştir. Proje kapsamında, bir adet Yarı-Sabit Araç ve Konteyner Tarama Sistemi prototipinin milli imkânlarla üretilmesi, uzun vadede ise sistemin seri üretiminin yapılarak yaygınlaştırılması öngörülmüştür. Böylece, yalnızca ciddi bir maliyet kaleminden tasarruf sağlanmakla kalmayıp ülkemizin dünya üzerinde araç ve konteyner tarama sistemleri üreten sayılı ülkeler arasına girmesi ve ilave bir istihdam oluşturulması hedeflenmektedir.

3.5.9. Komuta Kontrol Merkezi

Gümrüklü sahalarımızda meydana gelebilecek her türlü kaçakçılık olayına karşı en son teknolojiyle donatılmış olan Komuta Kontrol Merkezinde (KKM), 58 izleme ekranı ile 27 operatör tarafından ülkemizin kara, deniz ve havayoluyla gerçekleşen tüm ticari hareketliliği 7/24 esasına göre takip edilmektedir. KKM idareler arasında koordinasyonu sağlamakla birlikte, merkezden yapılan analizler sonucunda kaçakçılıkla mücadele edilerek, yasal olarak ticaret yapan firmaların haklarının korunmasını sağlayarak bu sayede ülkemizin vergi kaybını önlemektedir.

3.6. Mali Yükü ve Finansmanı

Gümrük hizmetlerini iyileştirmek için yukarıda sayılan bazı tedbirlerin uygulanması, kamu açısından mali yük ve gelir kaybı getirecektir. Bu tedbirler aşağıda listelenmiştir:

Tablo 14: Mali Yük Getirmesi Beklenen Tedbirler

	Mali Yük Getirmesi Beklenen Tedbirler
1.	Hizmet binası ve ekipman ihtiyacının karşılanması
2.	Bilgi işlem altyapısındaki sorunların çözülmesi
3.	Personel ihtiyacının belirlenerek, ihtiyaç duyulan sayıda ve özelliklerde istihdam edilmesi
4.	Gümrük ve Ticaret Akademisi kurulması
5.	İlgili kurumlarda gümrük işlemleriyle ilgili çağrı merkezleri oluşturulması

Tablo 15: Gelir Kaybı Getirmesi Beklenen Tedbirler

	Gelir Kaybı Getirmesi Beklenen Tedbirler
1.	Gümrük hizmetlerinde alınan ücretlerin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi
2.	Gümrük işlemlerinde işlenen fiil ile cezaların orantısızlığının giderilmesine yönelik daha fazla iyileştirmenin yapılması

Plan hedefleri ve politikaları kapsamında uygulanacak tedbirlerin getireceği maliyetin bütçe imkânlarıyla karşılanmasında yarar görülmektedir.

3.7. Plan Amaç, Hedef ve Politikalarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle İlişkisi

İlgili alandaki tüm aktörlerin katılımıyla hazırlanan en üst politika belgesi olan Kalkınma Planları, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmada bir fırsat olarak önümüze çıkmaktadır. Ekonomik ve sosyal yapıyla çevrenin bütüncül olarak ele alınarak, “kimseyi geride bırakmama” ilkesinden hareketle gelecek nesillerin kalkınmadan daha adil olarak faydalanmasını sağlamak olarak ifade edilen temel felsefe gereğince, Sürdürülebilir Kalkınma

Hedeflerine ulaşmada tüm kesimlere ve kurumlara görev düşmektedir. Bu kapsamda, gümrük de Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine doğrudan ve dolaylı katkı sunan alanlardan birisidir.

- Raporun ilgili bölümünde de belirtildiği üzere, gümrüklerin fonksiyonlarından birisi de vergi toplama yoluyla kamu gelirinin artırılmasıdır. Gümrüğün bu fonksiyonu dolaylı olarak “SKH 1: Yoksulluğa Son” hedefine katkı sağlamaktadır.
- Gümrükler, sınırdan geçirilen mallar için yaptığı denetimler yoluyla sağlıklı, kaliteli ve güvenli bir tedarik zinciri sağlayarak “SKH 3: Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam” hedefine hizmet etmektedir.
- Gümrük hizmetleri nitelikli ve alanında uzman iş gücü çalıştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle gümrük idareleri personelin eğitilmesi ve niteliğinin artırılması amacıyla hizmet içi eğitimler vermekte ve bilgi iletişim teknolojileri yardımıyla bilgi paylaşımı yapmaktadır. Bu çalışmalar “SKH 4: Nitelikli Eğitim” hedefiyle örtüşmektedir.
- Gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi, hızlandırılması ve standart prosedürler getirilmesi yoluyla ticaretin kolaylaştırılması “SKH 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” hedefiyle uyumludur.
- Gümrükler fikri mülkiyet haklarının korunması, haksız rekabetin azaltılması ve yenilikçiliğin artırılması, vergi toplanması suretiyle altyapının desteklenmesi gibi dolaylı etkileri nedeniyle “SKH 9: Sanayi, Yenilik ve Altyapı” hedefine katkı sağlamaktadır.
- Gümrüklerin fonksiyonlarından birisi de etkin bir sınır yönetimi sağlayarak kaçakçılığın önlenmesidir. Gümrükler başta uyuşturucu ve silah olmak üzere her türlü kaçakçılığı önlemek, gümrük muhafaza birimleri eliyle suçluların adalete teslimini sağlamak, tehlikeli malların sınırdan geçişini engellemek gibi kolluk görevleri sebebiyle “SKH 16: Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedefiyle aynı doğrultudadır. Bu durum güvenli yaşam sağlayacağı için “SKH 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” hedefine de dolaylı olarak hitap etmektedir.

Gümrük hizmetleri için belirlenen On İkinci Kalkınma Planı hedeflerinin **8. İstihdam ve Büyüme; 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı; ve 16. Sulh ve Adalet** başlıklı Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.¹⁰

¹⁰ Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için bakınız <http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/>

Tablo 16: İlgili Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Uygulanabilecek Politikalar

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi	İlişkili Politika
8.2. Yüksek katma değerli ve emek-yoğun sektörlere odaklanarak; faaliyet çeşitlendirme, teknoloji geliştirme ve yenilikçilik yollarıyla ekonomik verimliliğin daha yüksek seviyelere ulaştırılması	<p>Kırtasiyecilik azaltılacak, yerindelik denetimi yapılarak farklı kurumlarca yapılan kontrol, izin ve onay süreçleri ile aranan belgeler rasyonel hale getirilecektir.</p> <p>Farklı kurumlarca belge, tahlil ve onay işlemleri için tahsil edilen ücretler gözden geçirilecek, verilen hizmete ilişkin olmayan ücret ve kesintiler kaldırılacak, hizmete ilişkin olanlar da ise verilen hizmet ile orantılı bir ücretlendirmeye gidilerek uluslararası standartlara uyumlu hale getirilecektir.</p>
8.3 Üretken faaliyetleri, insana yakışır iş üretimini, girişimciliği, yaratıcılığı ve yenilikçiliği destekleyen kalkınma odaklı politikaların teşvik edilmesi ile finansal hizmetlere erişim yolunu da kapsayacak şekilde mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kayıt altına alınması ve büyümesinin özendirilmesi	<p>Kırtasiyecilik azaltılacak, yerindelik denetimi yapılarak farklı kurumlarca yapılan kontrol, izin ve onay süreçleri ile aranan belgeler rasyonel hale getirilecektir.</p> <p>Farklı kurumlarca belge, tahlil ve onay işlemleri için tahsil edilen ücretler gözden geçirilecek, verilen hizmete ilişkin olmayan ücret ve kesintiler kaldırılacak, hizmete ilişkin olanlar da ise verilen hizmet ile orantılı bir ücretlendirmeye gidilerek uluslararası standartlara uyumlu hale getirilecektir.</p>
9.1 Herkes için karşılanabilir ve hakkaniyetli erişimi esas alan ekonomik kalkınma ve insan esenliğini desteklemek için bölgesel ve sınır ötesi altyapıyı da içeren kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıların geliştirilmesi	<p>Gümrük işlemlerinde etkinlik ve verimlilik artırılacak, bu amaçla bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılacak ve altyapı ihtiyacı karşılanacaktır.</p>
9.3 Küçük ölçekli sanayi işletmeleri ve diğer işletmelerin, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, uygun koşullu krediyi de kapsayan finansal hizmetlere erişimlerinin ve değer zincirleri ile piyasalara entegrasyonlarının artırılması	<p>Kırtasiyecilik azaltılacak, yerindelik denetimi yapılarak farklı kurumlarca yapılan kontrol, izin ve onay süreçleri ile aranan belgeler rasyonel hale getirilecektir.</p> <p>Farklı kurumlarca belge, tahlil ve onay işlemleri için tahsil edilen ücretler gözden geçirilecek, verilen hizmete ilişkin olmayan ücret ve kesintiler kaldırılacak, hizmete ilişkin olanlar da ise verilen hizmet ile orantılı bir ücretlendirmeye gidilerek uluslararası standartlara uyumlu hale getirilecektir.</p>
16.4. 2030'a kadar yasadışı finansal akışların kayda değer miktarda azaltılması, çalınmış mülklerin kurtarılması ve iade edilmesinin sağlanması ve her türlü organize suçla mücadele edilmesi	<p>Gümrük işlemlerinde etkinlik ve verimlilik artırılacak, bu amaçla bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılacak ve altyapı ihtiyacı karşılanacaktır</p>
16.5. Her türlü yolsuzluk ve rüşvetin ciddi miktarda azaltılması	<p>Gümrük işlemlerinde etkinlik ve verimlilik artırılacak, bu amaçla bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılacak ve altyapı ihtiyacı karşılanacaktır.</p>

16.6. Her düzeyde, etkili, hesap verebilir ve şeffaf kurumların geliştirilmesi	Uygulamada yeknesaklığı sağlamak amacıyla iş süreçlerinde yetki ve sorumluluklar daha belirgin hale getirilecek, insan kaynakları kapasitesi nitelik ve nicelik olarak yükseltilecek, profesyonelleşme artırılabilecektir.
16.7. Her düzeyde, hassas, kapsayıcı, katılımcı ve temsil yetki karar almanın temin edilmesi	Mevzuat açık ve kolay anlaşılır hale getirilecek, mevzuat hazırlıklarında etki analizleri esas alınacak ve katılımcılık artırılabilecektir.
16.10. Ulusal yasalar ve uluslararası anlaşmalar doğrultusunda kamunun bilgiye erişiminin sağlanması ve özgürlüklerin korunması	Ticaret erbabı ve yolcuların mevzuata uyumu artırılabilecek, bu kapsamda mükelleflerin ihtiyaç duydukları bilgi ve belgeler güncel, doğru, anlaşılır ve kolay erişilebilir şekilde yayımlanacaktır.

3.8. Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Önerilen Araştırmalar

On İkinci Plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, belirlenen eylemlerin vakitlice yerine getirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, bazı kurumların kapasite geliştirme faaliyetlerine ihtiyaç duyabileceği açıktır. On İkinci Plan döneminde yapılması önerilen araştırmalar ve kapasite geliştirme faaliyetleri aşağıda sıralanmaktadır:

Tablo 17: Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Önerilen Araştırmalar

No	Araştırma-Faaliyet Adı	Süresi	Amaç	Sorumlu/İlgili Kurum
1.	Düzenleyici Etki Analizi Çalıştayı	2024	Düzenleyici etki analizlerinin etkin bir şekilde yapılabilmesi için ilgili kurumlarda farkındalığı artırmak, bilgi ve tecrübe düzeyini yükseltmek.	SBB (S), İlgili kamu kurum ve kuruluşları
2.	Fizibilite Hazırlama Semineri	2024	Tutarı 30 milyon TL üzerinde olan yatırım projeleri için zorunlu olan fizibilitelerin etkin bir şekilde hazırlanması konusunda ilgili kurumlarda farkındalığı artırmak ve bilgi düzeyini yükseltmek.	İlgili kamu kurum ve kuruluşları
3.	Hizmet binası, ekipman ve personel ihtiyacının belirlenmesi	2024	5 yıllık perspektifle Plan hedeflerinin ve politikaların uygulanmasının maliyetini ortaya çıkarmak ve ödenek planlaması yapılabilmesi.	İlgili Kamu kurum ve kuruluşları
4.	Bilgi yayımlama konsepti ve kurumsal internet sitelerinin bu amaçla kullanımı semineri	2024	Uluslararası standartlar ve başarılı ülke uygulamaları ışığında kurumsal internet sitelerinin ve diğer internet olanaklarının kullanımı konusunda bilgi düzeyini artırmak ve uygulamada kolaylık sağlamak	TB (S), ilgili kamu kurum ve kuruluşları

4. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Uluslararası ticaretin 19. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen Sanayi Devrimiyle başlayan artışı, 20. ve 21. yüzyıllarda teknolojiye yaşanan gelişmelerle daha da hızlanmış ve tüm dünyaya yayılmıştır. Uluslararası ticarete yaşanan gelişmeler beraberinde gümrük idarelerinin yeni görevler üstlenmesi sonucunu doğurmuş, bu durum gümrük hizmetlerinin yaşanan gelişmelere uyum sağlayacak şekilde değişimini ve gelişimini zorunlu kılmıştır. Ayrıca, gümrük hizmetlerinin bir yandan ticaretin kolaylaştırılması, diğer yandan etkin kontrol yöntemleriyle insan, bitki, hayvan sağlığı ve ülke güvenliğinin sağlanması amacını yerine getirmesi yönünde baskılar artmıştır.

Bu gelişmelerin sonucunda yasal ticaretin kolaylaştırılması, yasal olmayan işlemlerin önlenmesi için ülkeler tarafından birçok tedbirler alınmış ve reformlar yapılmıştır. Böylece gümrük idareleri gümrük vergileriyle devlete gelir sağlamanın yanında, insan, bitki ve hayvan sağlığının ve çevrenin korunması, ülke güvenliğinin sağlanması, ticaretin kolaylaştırılması gibi birçok fonksiyonu da üstlenmiştir.

Gümrük idarelerinin görevlerini eksiksiz ve etkin bir şekilde yapabilmesi için mevzuat, kurumsal yapının iyileştirilmesi, insan kaynakları, altyapının iyileştirilmesi, gümrük hizmetleriyle ilgili bilgiye erişimin artırılması ve halkla ilişkiler, ücretler, teknolojik gelişmelerin kullanımı, belgeler, cezalar, işlem ve prosedürler alanlarında çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Gümrük hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artması için bu alanların bir bütün halinde ele alınması, sadece bir ya da birkaç alana odaklanılmaması gerekmektedir.

Ülkemizde, uluslararası gelişmeler ve ulusal ihtiyaçlar dikkate alınarak gümrük hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla birçok çalışma yürütülmüş ve proje hayata geçirilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmalarla gümrük kontrollerinin risk esasına göre yapılması, gümrük işlem sürelerinin azaltılması sağlanarak ticaret erbabının beklemekten kaynaklanan maliyetleri azaltılmıştır. Bu çalışmalar yapılırken uluslararası standartlar esas alınarak teknolojik imkânlardan etkin bir şekilde yararlanılmıştır.

2024-2028 dönemini kapsayacak olan On İkinci Kalkınma Planı hazırlıkları kapsamında Gümrük Hizmetlerinin Geliştirilmesi Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Çalışma Grubu, uluslararası alandaki gelişmeler ve ulusal ihtiyaçları dikkate alarak gümrük hizmetleri alanında ülkemizde karşılaşılan sorunları tespit etmiş ve işbu raporda yer alan politika ve tedbir önerilerini geliştirmiştir. Bu öneriler kapsamındaki çalışmaların ve projelerin takvimine uygun

şekilde tamamlanması dış ticaretimizin niteliğini ve niceliğini, gümrük kontrollerinin etkinliğini ve vergi gelirlerini artıracak, kaçakçılıkla ve terörle mücadeleye katkı sağlayacak, doğrudan yabancı sermayeyi cezbedecek, kayıt dışı ekonomiyi azaltacak, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Arvis, J.-F., Ojala, L., Wiederer, C., Raj, A., Dairabayeva, K., & Kiiski, T. (2018). *Connecting to Compete 2018 Trade Logistics in the Global Economy The Logistics Performance Index and Its Indicators*. Washington D.C.: World Bank.
- Buyonge, C., & Worguea, J. (2008). *Best Practices Report on Modernisation of Customs Code”, under the supervision of Christophe Casillas, Bizclim, a facility of European Commission*,. Brussels.
- De Wulf, L. (2005). *Strategy for Customs Modernization, in Customs Modernization Handbook*. (L. Wulf, & J. Sokol, Dü) Washington D.C.
- GTB. (2017). *2016 Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması Raporu* (Cilt Yayın No: 997). Ankara: GTB-Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ekonomik Analiz ve Değerlendirme Dairesi.
- Malta Customs Department. (2016). *Malta Customs Business Strategy (2017-2020): Geared to New Challenges*. Malta: Malta Customs Department.
<https://customs.gov.mt/docs/default-source/customsdocumentlibrary/business-strategy-print.pdf?sfvrsn=2> adresinden alındı
- Manavgat, G., & Demirci, A. (2021). Lojistik Performans Endeksi Tutarlılığının Sıralı Lojistik Regresyon Modeliyle İncelenmesi. *Journal of Yasar University*, 16(64), s. 1856-1871.
- Mikuriya, K. (2005). *Legal Framework For Customs Operations And Enforcement Issues”, in “Customs Modernization Handbook”, Edited by*. (L. Wulf, & J. Sokol, Dü) Washington D.C.: World Bank.
- New Zealand Customs Service. (2017). *Our Service Charter*. New Zealand: New Zealand Customs Service. <https://www.customs.govt.nz/globalassets/documents/corporate-documents/our-service-charter.pdf> adresinden alındı
- Steenlandt, M., & De Wulf, L. (2004). *Morocco in Customs Modernization Initiatives: Case Studies*. (L. Wulf, & J. Sokol, Dü) Washington D.C.: World Bank.
- Ticaret Bakanlığı . (2023). *Ticaret Bakanlığı 2022 Yılı İdari Faaliyet Raporu*. Ankara: Ticaret Bakanlığı.
- Watts, M., & Hekala, W. (2006). *Developing Service Standards and Performance Indicators for Customs: AMIR II Achievement of Market-Friendly Initiatives and Results*. USAID.
- WCO. (1999). *Recommendation of the Customs Co-Operation Council Concerning the Use of World Wide Web Sites By Customs Administrations*. WCO.
<http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/recommendations/~media/636A7D4AA30443B699046B1E110E8110.as> hx adresinden alındı
- WCO. (2008). *Revised Kyoto Convention*. WCO.
http://www.wcoomd.org/Topics/Facilitation/Instrument%20and%20Tools/Convention%20s/pf_revised_kyoto_conv/Kyoto_New adresinden alındı
- WCO. (2009). *Capacity Building Development Compendium: AColumbus Programme Phase 2 Implementation Tool*. Brussels: WCO.

- WEF. (2014). *The Global Enabling Trade Report 2014*. (M. Hanouz, T. Geiger, & S. Doherty, Dü) Geneva: World Economic Forum.
- WEF and GATF. (2016). *The Global Enabling Trade Report 2016*. World Economic Forum and Global Alliance for Trade Facilitation.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GETR_2016_report.pdf adresinden alındı
- World Bank. (2020). *Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies*. Washington D.C.: World Bank.
- WTO . (2014). *WTO Trade Facilitation Agreement*. WTO.
https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm adresinden alındı

www.sbb.gov.tr

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

YÖNETİM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI
Ankara 2023

Necatibey Cad. No: 110/A - 06570 Yücepete - ANKARA
Tel: +90 (312) 294 50 00 • Faks: +90 (312) 294 52 98

ISBN NO: 978-625-8356-53-3

STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI YAYINLARI BEDELSİZDİR, SATILMAZ.